

859
(93)

b 1

Pp. 1-99

202

K34/82

1/99.

2b

H.M. Mohlabe,

Bethany Mission,

P. O. Trichardtsdal.

1-9-1950.

Continuation Sekōrōrō law of divorce

Seripa sa 2 tlhalanō.

Ka fase ga 588 ke dipelašlō tša mantšú awe eseng leleme la gešú, bjale (bjalo) ka baka la setlwšlō, ke no fšla ke gopola gore ke ngwale leleme lewe. Rena re tseba e le (polšlō) polabolō ya Ba-tswapō.

Tema ya 13 go ngodilwš Mašegabu empa ka fase ditaba di sa tšwšla pele. Ditaba tša mo temaneng e 1 go gōgšla nōga motseng. Ešú di fšlš bjalo ka ge mapšpa awe ke a rometšego, ke gomile ka 588. Bjalo dipolabšlō di sa tšwšla pele.

589. Bjalo ko thōma go bolabola ka phapanō, ya poyabogadi le poetšo gagabō. Tlhōgō ya ditaba ke gore di tšwa mola ga mosadi yola wa go tliša nōga ka motseng. Ke tla tlhalošā phapanō, tsela ke e fiwa ke bakgalabjš ba: Lee Mohlabe le Semukgiš Morei. Ba tswaletšwe mo nageng e.

Temana ya poyabogadi le poetša batswading.

590 Mantšú a a ka godimu a na le phapanō, la pele le re poya, le bobedi le re poetša goba boetša. Bakeng sa lentšú la poetša batswading, ke lentšú la ge mosadi a na le monna bjale monna a fapane naš, a moetša batswading. Poyabogadi, le šupa mosadi wa motlhšlōgadi, a boetše ke sebaka, yēna ka nošī o no bošla gagabō, ge a bōna ba bogadi ba sa mo tlhokomele.

591 Le bōna batswadi ba poyabogadi, ba ka se ke ba homola. Ba tla thōma ba butšiša bakgonyana gore re bōna mosadi wa lena ka mono, bjalo o bolabola tše re sa mo kwego.

203

K34/82

2

203 Ge ba rialo ba rumilê sebaka, bjale le bôna ba yo fetola ka mokgwa o ba tsebago. Ge ba rata a sa dula motseng, ba tla fetola ka gore o bolabola maaka.

204 592 Seseke se noši se llê tau ya pholwana. Bjale ba fetola sebaka, ba dirêla gore ba gatlhane ba seke. Ba kwe yo a nago le maaka. Ka go sekišana mowe ga bôna, o tla hwetsana gore o na le monna wa leloko la bo mohu goba o filo tloga kantlê le phapanê.

Tema ya 2 Morufane.

593 Ditaba tša mosadi yo e be di sešu tša fêla. Bjale ka ge di ile tša gomelwa mo go 588 bakeng sa ge ba re o swanetše go tloga motseng. A ka ba a ba dirêla molato o mogolo, ka go ya a gôga bohopane a tliša ka motseng.

594 Mafiri a mmotša gore motlhôlôgadi ga laolwe, o ka no bôna wa gago mmoto wa dula. Ngwakô ke tla tla ke go agêla, re tla êtêlana ge re tsošetšana. A re ke di kwilê, ke moka ba ga Lewêlê kamoka ba palakana. Mosadi yêna o swanetše go tšwa motseng, ge a sa rate go tšwa a lesetše mahohomedi.

205 595 Bjale mosadi a dula a ekgopola, a hwetsana gore mahohomedi a lukile, a ka se ke a kgôna go a tlogêla. Ka baka la gore a na basadi mo, tšhalete ewe a bêrêkêlago kamoka e laola ke yêna. Le gôna motho a ka se ke a re a go raka, wa goma wa dumêla gore a tlê a go agêlê ngwakô. Aowa, a ka dira di šele.

596 A tloga, a boya gagabô, bjale a botša batswadi gore ba ga Lewêlê ba nthaka. Molato keng? Ba re nka ba ka ba dirêla molato. Ka baka la gore ba re ke gôga mahohomedi ke a tliša ka gae.

597 Lehohomedi goba mahohomedi nka buntši, re tseba e le dinôga tše di phelago ka gare ga mašika. Wêna o wa gôga bjang? A re a ke tsebe. Re botšê nnete, a ba utamêla, a dira se nkego ba ga Lewêlê ba bolabola gore yêna ke moloi. Le bôna

K34/82

3

205 ba gopola gore ba re ngwana wa bōna ke moloji.

206 598 Boloji ke taba e kgolo, bjale ba se ke ba kwisiša, ba yo nyaka go tseba gore mahohomedi awe ke a mohuta mang. Pele ga gore ba ē, ba romēla sebaka. Ba re go sōna, sepela o ē ga Lewēle, re bōna mosadi wa gagwē, o re o wa rakiwa. Bjale le mo raka ka baka la mahohomedi, ke nnete, ba go tlhalošetše ge nke ba re ke nnete gore ba ra goreng.

599 Sebaka a se lape go sepela. Sa ya ga Lewēlē, a fitlha, a fitlhetša mantšu a ba mo rometšego ka ōna. Bjale go nyakēga tlhalošō. A re sepela o ba botša a ke lwe le bōna, a ba tlē ke tla ba tlhalošetša.

600 A goma a re go ba ga Šaai ke tšo fitlha ka kowa le nthomago. Bjale o re a ke lwe le lena, lena tlang ke le tlhalošetše. Fēla mantšu awe a bolabotšego ōna, ke nnete go bjale. Aowa, re kwilē gore moredi wa rena o bolabola nnete.

207 601 Mpotšē o sa ya, o se ke wa mpotša o tšo boya, ka gobane ke tla šita go araba ditaba. Ka go rialo mowe ba bitšana bōna beng ba ga Šaai gore ba tlē ba eletšane taba e. Aowa, ke molaš, nama ya beta ya begwa.

602 Ntlaišeng ke kgaitšedi ya Morufane, papago bōna e be e le Makwalē, o hwilē. A ēma a re ke le bitšetša taba e ngwē še. Ke bōna yo kgaitšedi a e tla mo. Bjale o lla ka go rakiwa ke ba ga Lewēlē. Ge re butšiša gore molato keng, o bolabola gore molato ba re o tliša mahohomedi ka motseng wa bōna. Ke tšewe ke le bitšetšago tšōna.

208 603 Morakiwa a bolabola bjale ka pele, le sōna sebaka sa tlhalošā mantšu a ga Lewēlē bjale ka pele. Ditaba di a kwala, bjale mogologolo yo mongwē o re seseki se noši se lle namane ya pholo. Bjale go swanetše gore re ē, ga Lewēlē, re tshidišane naš. Mo ga go na sewe re ka se bolabolago. Aowa, di a kwala, bjale re swanetše go beya letšatši. Ba le beya, sebaka sa ya go tsibiša ba ga Lewēlē gore ka tšatši la gore ba atla, go tlilo kwa mahohomedi.

K34/82

208 604 Ka lōna letsatsi lewe ba ya ba fitlha motseng wa Lewele. Maduma a tsēna. Bjale ba botša sebaka sela sa bōna gore o ka ba botša, re tllile ka taba ela. A ba botša, bjale ba re di a kwala. Bjale, ba botše, nonyana go lla e e tithubjago. A ba botša bjale ba re go morakiwa a bolabolš.

605 Morufane a bolabola bjale ka ge a bolabotše kowa ga batswadi. Mowe ditaba tša gagwē di ngodilwe mo go 596.

209 606 Lewēlē a re ke nnete, fēla ke mmutšitšē gore a tšwē motseng, a bōnš mmoto, a dulš. Ge go se na motho yo a ka mo agēlago ngwakō, ke tla mo agēla. Ke re a tšwē motseng ka baka la bo hōpane. Fēla ge a ka tlogēla mahohomedī awe, a na taba, a ka dula. Ke moka molato ke onowe, бага makgolo.

607 Ditaba re a di kwa mokgonyana, bjale taba kgolo re nyaka go tseba gore mahohomedī awe keng? Ke tla le tihalošetša; mahohomedī ke batho, bjale ke mahohomedī ka gobane ga re ba tsebe mowe ba tšwago. Batho bawe ba re ke mapolantane.

608 Bjale ke na le dimpjanyana mo motseng. Di ka tloga tša loma lehoomedī lewe, ka ba le molato ka gobane le a tseba naga ke ya makgowa, ba ka tloga ba tla ba ntlēma. Ke gomile ke le molomo wa kgolēgō ka baka la lehoomedī.

609 Mosadi a dira bjala, bjale bja laola ke marakabelē yowe. Empa balemi ba mabēlē ke rena. Bjale dimpjanyana tšewe ke šetšego ke di bolabotše, tša tlala ke dipelo tša loma nōga ewe. Tša e lomēla go e bolaya. Ke mokgwa owe ke rego a agē gagwe. Ge ba ile ba mo latella ke tla bōna bana phōšō.

210 610 Ditaba di a kwala mokgonyana, ga go na motho yo a dumēlago ge dilo tšewe di tsēna motseng. Mosadi o mpja, gare ga banna ba bantši ba o tlhokileng. O bolabola therešo ge o kwana le bo hōpane bawe, o swanetše go tšwa motseng.

611 Bjale wēna mosadi o reng ka bo hōpane bawe re bolabolago ka bōna? Mosadi a re go bōna, pelo e ja seratē. Gōna tšwa motseng; a re go lukilē, nna ko dula gagešu. Lewēlē

210 a re o wa kwala, motlhōlōgadi ga laolwe. Sepela, nna ke tla no fēla ke etla ke go bōna.

612 A tloga le batswadi, a ya a dula gōna. Kgadi a e ke dula ka gare ga legora. Ba mo agēla ngwakō wa gagwe go séle, ke gore kantlē ga legora. Ditaba tša fēla di tla mowe. O bitšwa gore ke poyabogadi.

211 Tema ya 3 tša poyabogadi gapē.

613 Bjale bakeng sa ditaba tša Morufane, ke tsela e ngwē ya poyabogadi ya matsatsi a bohono. Kgale e be go se na mehutahuta ya batho. Poyabogadi tsela ya yōna o be a bolabola gore ba bogadi ba ntshwenya, goba a ba nthate.

614 Bakeng sa go tshwenya gōna ga go na botlhatse. O tla no ba rerella tša maaka. Bjale ka baka la gore motlhōlōgadi ga laolwe, a ba na taba. Ba amogēla ngwana wa bōna. Ba lebeletše fēla ge nke go na le motho yo a tla go mo lata. Ge go se na motho yo a mo latago, gōna o boletše nnete.

615 Go se ratiwē ke ba bogadi go baka gore mosadi e be poyabogadi. Bjale mo tabeng e ya go se ratiwē, go na le tsela. Mosadi ke ngwakō le tšhemo, bjale ge ba se mo agele ngwakō, o swanetše go ba poyabogadi.

212 616 Taba e ngwē ewe e bakago poyabogadi ke boloi. Ge a fitlha go batswadi a ba botša gore ba bogadi ba nthēra gore ke nna moloi. Ka go rialo mowe ke nyaka go ba tlogēla. Motlhomong ba tla šala ba tsenēla ke phefō. Ba bangwē ba tloša ke bophoko.

617 Ka ge seema sa re motlhologadi ga laolwe, aowa, ba fo tloga, empa a ba swanēla go mo šalašala le nthagō. Ba bangwē le ge ba ile ba tloga, ge go na le taba ba no ya ba botša ba bogadi. Ya ba bōna ba tlogo go bolabola taba ewe. Ba bangwē ke moka a ba sa tsentšha seatla ba bogadi.

212 Temana ya 4 Mpheso ngwana Šaai, ke tlhalō ya bophoko.

618 Mosadi yo Mpheso o be a tšere ke Mokailē Mohlabe. O be a na le basadi ba babedi. Wa pele Makgatlakō ngwana Maseōkōma bjale yēna e be e le wa bobedi. Bjale monna a hwa.

213 619 Moratho wa mohu, Maleopeng goba Nkwane, a šēgēla motlhōlōgadi yowe. Lehufa la tsēna ga mong mosadi wa gagwe. A thōma go tlhwa a rogaka motlhōlōgadi. A mmotšā gore o bolaile monna wa gago, bjale o mpakiša monna waka. Yo ke monna waka, wēna sepela o tsoša wa gago. Ba nwa bjala molaō ke ōna.

620 Monna a gōgēla maoto moragō. Ke gore a tlogēla go ya ka ngwakong wa mosadi. Mosadi e be e sale yo monyana, a sešu a gola kudu. Ka go riale mowe o sa nyaka banna, wa pele yēna a godilē, tša lefase a sē na taba natsō.

621 Ka moragō ga mo a mo tlogetšē, a dula le monna wa ga Mašumu. Monna yo ke kgaka methopō. Mmagwē le yēna o be a tšere ke ba ga Mašumu bjale ka moragō ga mo, monna a hwilē, a tlhala lehu. A tšea ke Sekwai Mohlabe mogolo wa Mokaile. A mo agēla ngwakō ka gare ga legora.

214 622 Go tsentšha motlhōlōgadi wa leloko le šele ka motseng, ke gore o wa tlhadiša, ge a na le motho yo a lebanego go go rēra, dikgomo, o wa go rēra, wa nyala wa kgōna o feta le mosadi. O ile a no mo tšea fela, kantlē le go nyala. Bana ba aana dikgomo. Empa bana bawe a ba sa bitšana le ba ga Mašumu ditabeng le ditabeng tša ga Mohlabe a ba tsene, ba no ba mo sebakeng.

623 Monna yowe wa kgakga methopō, a kwana le mosadi yowe Mpheso. Ka moragō ga lehu la Sekwai, a rakiwa ka motseng, monna yowe wa ga Mašumu. Bjale a kwana le mosadi a dutšī legoreng la gagwē. Monna a gopola gore ba tla ba ba mpolaya, ka gobane o be a nekella bošego.

214 624 A bolabola le mosadi gore ge o kwana le nna, bokaone o swanetše go tšwa ka motseng. Mo ke tla ka pōifō, ka baka la gore ba nthakile. Ba mpōna mo bošego, ba ka fo mpolaya. Ka loba ka gobane ba mmutšitše.

215 625 A kwana le monna yowe, bjale ke moka ka tšatši le lengwē a re go mong wa motse, ke nyaka go šutuluga motseng. Bjale mong wa motse yowe elego Makgatlakō a re molato keng? A re aowa, molato ga o gōna. Go lukile, mogologolo o re go ya ka merutla a se go tšwana.

626 Ke moka a tia mengwakō ya gagwē, a tloga ka gare ga motse, ya šala e le matōpa. Molato a wa ka wa ba gōna. Empa ditaba tšōna ba botšana, ka gobane a ka a tloga motseng ka lešata la phapanō.

627 Mowe go gatilego kgwatla ya tsōgō le koto e tla gata gōna. O dirilē ka mokgwa owe, a etšiša Sekwai ge a tšea mmagwē. Bjale bana ba Mpheso ga se ditola. Aowa, ditaba ba bolabola nabō, kgorong ya ga Mohlabe. Ka baka la gore le ge a mo tšere o be a sa laole tša lapa lewe.

216 Temana ya 5 boloi bo dira gore mosadi e be poyabogadi.

628 Mosadi yola wa Nkwane yowe leina la gagwe elego Madirē o ile a lwantšha mosadi yo Mpheso, a re o mo amoga monna. Ditaba tša gagwē di hwetšwa mo go 619, dikōmanō tša bōna. Bjale monna wa gagwē le yēna a hwa.

629 Mosadi a lla sellō sa monna wa gagwē a dutšī mowe motseng. Ka moragō ga sellō a dula le Mpereke morwa Makgatlakō. Aowa, ba dula lebaka le letelele. Monna yowe le yēna a hwa, ba lla sellō sa mohu sa fēla a sale motseng.

630 Lehung la Mpereke ba ile ba tšama ba laola gore ba kwē lehu la gagwē. Go tšama go laola mmagwē ngwana. Ditaola di bolabola gore go na le mosadi wa mmīna noko, yowe le agišanego naš. O šika le monna wa mmīna tau. Ke bōna baloi, bawe ba loilego motho yowe.

217 631 Moragô ga mamondi ga go šalwe moragô. Bjale ge mmagwê mohu a llêla ngwana wa gagwê a re nna a ka bolaya ke motho wa thakô, ke lena bana baka. Taba ke muši, ka mokgwa o ka tsatsi le lengwê yola o tla seba monkana wa gagwê. Kganthe motho a na monkana ka o thii. Yola le yêna o sêba wa gagwê. Bjale ke moka ditaba di sepela ka mokgwa owe, go fitlhêla mosebiwa le yêna a di kwa.

632 Tsatsi le lengwê ba re ba nwelê bjala, bjale mmago mohu a thoma sellô sa lehu. A bolabola gore bo mamokôkônônô bá ba bolaille ngwana waka. Ka beka la gore yola o di kwile gore ba lla ka yêna, a fetola ka gore mamokôkônônô a o na mong.

633 Ke moka ba napa ba thôma go ômana. Kômanô goba lešapa a le na bothakga. Mmago mohu a napa a tlhaloša boloi bja mosadi yowe. Go bjale ke wêna o mpolailego, ba rogana ka mokgwa owe ba ka kgônago, ba khutsiša ke go ya malaong.

218 634 Ka moswana a re go tsoga a ya gagabô. A fitlha a ba botša gore ba re ke a loya. A tlhaloša ka mokgwa o a ka kgônago. Ba kgôlwa, ba beelana letsatsi la go tla go tia mengwakô ya gagwê. A tlhwa a dutši mowe gagabô letsatsi kamoka. Ka mabanyana a gôrôga. Bjale bja re go sa, a ya ga morwa mokgekolo yowe a mmotša gore ke a tloga.

635 A re go yêna, molato keng? A re aowa, molato ga o gôna. Bjale ke fo nyaka go bôna waka mmoto, ka dula. Go lukile, ke be ke re motlhomong o tloga ka phôšô e ngwe.

636 O bolabola a le bjale, a šetše a rapile batho ba go tla go tia ngwakô. Ka moswana ge bo sele ba no re ba sa dutši ba bôna banna le basadi ba fitlha. Ba no re tamang, ge ba dumetsitše ke moka ba namêla godimu ga ngwakô, ba e rutlulla kantlê le polabolô e ngwê.

219 637 Morwa mokgekolo yowe Makgatlakô a re go tlhagileng le tia ngwakô kantle le go bolabola polabolô?. Ba re polabolô le bolabotše, rena lehono a re na polabolô. A ba homolêla, ba

219 tšwêla pele le modirô wa bôna. O se ke wa re o tlogêla batho, wa šia moragô bobê. O tla ya o bôna tše dingwê, wa šita go boya go ba anêgêla.

Temana ya 6 Phapanô ya Ramotodi Sekgobêla le kgaitšedi Madirê.

638 Efêla mosadi ke nnete ke moloi. Ramotodi ke yêna yowe a go tla a tia ngwakô. Bjale a thôma kgaitšedi ya gagwê gore ke moloi. O re o ntoilê, o moloiile ka mokgwa ô, ka segô sa bjala.

639 Bjale a goma a boya bogadi ka gobane e be go se na motho yo a ka yago a mmotša. Ka gore ditaba di tšwa le kgaitšedi ya gagwê. A bega ditaba tša gore kgaitšedi o re ke mo loilê, ke mo tšheletše setlhare bjale.

220 640 Pae ke morwa Makgatlakô, a bitša mmagwê a mmotša taba e. Mmagwe a re di kwa ke wêna. Monna a thôma go tlhalošetša Madirê sewe se nego ka mahubeng a gagwê. A re o wa bôna, mola e be e le wêna monna, e be ke tla go botša gore o ile o wa di kgôna, sepela o di bônê. Lehono ke šitwa ka gore ke wêna mosadi.

641 Ge motho a tlogêla ba bangwê, a tloge ka lešata. Le ge le ile la ômana, o wa dula wa lebadiša. Wa re motlhang le thabile go se na motho yo a sa gopolago tšela, bjale wa tsenya lentšu la go tloga. Ba tla no ba ba bolabola gore o tloša ke taba ela, ya ba ga go na taba.

221 642 A romêla sebaka ga kgaitšedi go butšiša gore ke bôna kgaitšedi ya gago o wa lla, o re wêna o mo thomile boloi. Sebaka sa ya, sa fitlhetša mantšu awe. A ya a se fetola ka gore ke nnete, a e riê, re gatanê dirêtê. Sebaka a se lape go sepela. Sepela o mmotšê gore pele ga go ya dingakeng, taba e thômê e kwe ke banna ka se lapa.

643 Sebaka sa ya sa bolabola mantšu awe. Moloiwa a se ke a kwana naô, a re a ke nyake go ba ke bolabola ditaba tša sephiri. Ditaba tša sephiri di tseba ke ditaola, eseng motho.

K34 / 82

10

221 Mantšu a goma a boya, bjale ba goma ba se botša gore sepela o motše a se ke a makala ge a bitša ke ba kgōrō. Ditaba di ya kgorong, a ya a mmotša, a re go lukilē.

644 Ditaba tša tsēna kgorong ya ga Šaai. Ba beya letsatši la gore re gatlhanē. Ra ya ra gatlhana naē ka tšatši lewe le bellwego. Bjale ba bula lekgotla gore ditaba di tsēnē.

645 Madirē o bolabola pele ka baka la gore ke yēna a bigilego ditaba. A re nna ke a belaēla ka baka la boloi. Kgaitšedi o nthēra a re ke mo tšheletše setlhare ka bjaleng. Bjala o hwetšane re enwa, segō e le ka sethii, le yēna ra mo kgēla ka sōna. Bjale ra re go fetša bjala bjowe yēna a tloga. 222 Motšhidi wa bjala e be e le nna bo rekile ke Mathopo.

646 Ramotodi, ke be ke nyaka gore re gatanē dinaō. Bjale le ga na bjale ke sa nyaka gore re tšwē. Ba re a go kwa wēna, bolabola ka mokgwa o a go tšheletšego ka ōna. Ke ile ge ke fitlha mowe ka hwetšana Mathopo, Mahapane le yēna. Ba rekile bjala ba enwa. Segō sewe a go mpha ka nwa, ke moka ka kwa gore bo ntlhabilē. Ka thōma go tlhatša, mowe ke bago ka tlhatša le madi. Bjale o ntoilē.

647 Mathopo, bjala go rekile nna, ka bo fa moloi, gwa ba gwa tšhēla yēna. Ge re sa nwa bjala bjowe, ke ge go tšwella monna yo wa ga Sekgobēla. A mo kgēla ka sōna segō sela a go ba a re kgēla ka sōna. Ka moragō ke ge re bōna a etšwa a thōma go tlhatša. Ge e le mowe re ka be le rena bo re tlhabile, ka baka la gore re šetše re fetšiša, yēna a tšwile a tlhatša. Mahapane le yēna a no bolabola bjale ka Mathopo.

223 648 Ditaba ke tšewe banna, re a di kwa, empa a re hwetšane tsela ya tšōna gabotse.

649 Lekgotla la re efēla ditaba a di kwale. Ka maleng ga go na botshwarellō, ekabe o hwile. O ile wa dirang ka moragō ga go tlhatša, ka tloga ka ya ka rōbala gae gaka. Wa se ke wa dira se sengwē? Aowa. O nwēle bjala bjo bongwē bjale ga bo

223 a kwana le bjowe. Ka go se kwanê ga ôna, ke mokgwa owe o ilego wa tlhatša.

650 Monna a se ke a kwišiša mowe lekgotla le bolabolago. A re nna nkabe ke hwilê, ke dio lamolêla ke go tlhatša.

Diputšišô: o ile a go kgêla ka segô se šele? Aowa. O ile a go fa legata? Aowa. Bjale kgane le ile la gatlhana mo gongwê a go fa bjala? Aowa. Bjale bôna a ba ka ba nwa bjala bjowe? Ba nwelê. O ile wa ba botša gore bjala bo ntlhabile? Aowa. O be o tagilwe kudu, ga go na botlhatse godimu ga taba e.

224 651 Bjale lekgotla le go bôna molato, o thomile yo kgaitšedi ya gago ka maaka. A re ke a di kwa, fêla nkabe le re lokollê, re ê ngakeng. Nkabe le tšwê ka malapeng a lena, mono kgorong molaô a o dumele, taba tša marapô. Makgowa a ba sa nyaka ditaba tša boloi. Wêna sepela bonyêlampja.

652 Monna a ba a epôna phôšô, a ya bonyêlampja. A roma motho yo mongwê gore sepela o botšê lekgotla gore ke ipôna molato. Sebaka sa iša mantšu awe, pele ga lekgotla. Bjale ba re aowa, ditaba di a kwala. Ba iša mantšu go morenana wa gôna. A re sepelang le mmotše ke baka la gore a ba le manganga, a ntšhê pudi tše tharo.

653 Ba ya ba mmotša, bjale ditaba a di dumêla, ba mmotša gore ditefa tšewe o di tlišê ka tšatši la gore. Ba botša le yêna mothômiwa. Aowa, a di tliša ka lôna letsatši lewe. Ba šupa ditefa tšewe, mothomiwa a gapa tšepedi, ya boraro a tswalla kgôrô ka yôna. Molato wa fêla o etla mowe.

225 654 Go tloga ka lôna letsatši lewe mosadi ge a dirile bjala o tla a bitša ba bogadi ba yo nwa legata. Ge selemo se fitlhile, ba bogadi ba ya ba lema tšhemo ya gagwê. Empa ka legoreng gôna a ka se sa boêla. Ba fo botšana ditaba fêla.

225 Temana ya 7 Go tshwinyiwa go tlhagiša poyabogadi.

655 Go tshwinyiwa ga motho a se go tlhoka ngwakō le tšhemo fēla, aowa, mekgwa e mebe godimu gagwē. Mekgwa e dira ke mong wa motse goba motho yo a lego ka fase ga mong wa motse. Ba fēla, goba a fēla a mo ubēla. Le ge ngwana wa gagwe a fiša (go babja) ba sa nyake go mo nyakella ditlhare.

656 Sekwai Mohlabe o be a na le basadi ba bantšī, bawe ba dirago lesome le motšō ka othii. Baratho ba gagwē ka ba raro ba hwile pele ga mogolo wa bōna. Bjale gwa šala yēna le moratho, ba re ke Sepalō. Bjale Sekwai a hwa gwa šala Sepalō.

226 657 Pele ga gore a hwē o be a etlhwa a bolabola ka moratho wa gagwē. A re motlha ke hwago, motse o tla thubēga ka baka la moratho waka. A nyake go dula kgorong le banna, o fo nyaka go dula ka lapeng le mosadi. Ba ba ba mo rēla leina la malapeng. Monna molaō o tšea kgorong, bjale yēna melaō a ka se ke a e hwetsana.

658 Tšatšī le lengwē le le lengwē a dula a mo ōmanya, a mo ōmanyetša taba e. Empa le ga go le bjale a sa theeletše. A mo lesetša a le bjale, le yēna a tšwēla pele le go dula ka lapeng. Le buušwa bja gagwē a jēla ka lapeng mola banna ba bangwē ba jela kgorong.

659 Ka moragō ga lehu la mogolo wa gagē a thōma go ethuta go dula kgorong. A dula le basadi ba babedi ba mogolo wa gagwē. A re o nyaka go dula le mosadi yo Makoše ngwana Moeng, mosadi a mo gana. A goma a bolabola le Madimaba ngwana Šaai, yena a dumēla. Bjale o šegetše basadi ba bararo.

227 660 Monna o be a dula ka lapeng, mekgwa ya gagwē e sa tsebe ke motho. Kganthe monna o na le tshētla le pelonkgō le go kōnana. Lehono motse o šetše o laola ke yēna. Basadi ge o ba bōna, o ka re a ba tlhalefa, kganthe ba tthalifile. Molaō wa bōna ke go thōma ba diša mekgwa ya motho.

- 227 661 Ba dira mapotwana a diphufutša, ba mmeqa, ke moka a laolê ka mokgwa o a ka kgonago ba se na pelaêlô ka gobane ke monna wa bôna, ga mmôgô le yo nola wa go mo gana le yêna a dira bjale ka basadi ba bangwê. Bôna ba ntšhitše matlhô ba lebeletše fêla mowe ba yogo mo swara gôna, ba go tseba.
- 662 Mong mosadisadi wa gagwê a dira bjala. Ba faga maúswa ba ja, ba alla bjala gore ba re ge ba nwele bja se ke bja ba sêga. Bjale ba ba bitša, ba yo thokolla bjala gore basadi ba nwê magôrisô, banna le bôna ba nwê legata. Dilô tše kamoka ba ile ba nwa ka molaô, pelaêlô ya se be gôna.
- 228 663 Ka moragô ga magôri le legata, yaba ke moka; bjala a ba sa bo bôna. Monna o gogetše ka ngwakong le mosadi wa gagwê. Go fiwa bankana. Basadi ba thôma gore mabêlê a batlhôlôgadi, a babe go baba mabêlê a nang le mong. A rena a ntšhetšwa ntlê, a nwewa ka baka la gore a na mong.
- 664 Batlhôlôgadi ba tlhwa ba etlemile dimpa tša bôna ka malapi. Monna le mosadi ba tagilwe. Ba fêla ba re le a bôna mojêlê ya mabêlê. Rena re fo tšea re falatša, taba e ga e botse. Motho a re mo lesetšeng, ke bogosi bja makgowa, ba beya ba tloša. Bjale bjo ke bja tsatši ka lethii, ka moswana go dula ba bangwê.
- 665 Ka mabanyana ba ba bitšetša phitlhô, aowa, ba se ke ba gana, ba ya. Ba re le rena ka moswana re tla ba dira ka ôna mokgwa o. Kgati ya pele ga e babe, go baba ya moragô. Bjala bo tsefa ga o ile wa tlhwa nabjô o enwa, bja ka mabanyana o nwêla borôkô le go lala o etšwa o rota.
- 229 666 Letsogô ka lethii ga le thusane selô, le ganana go jeng. Bjale bôna ke ba bantši, ka moswana go dira yola ka tsatši le lengwê go dira yola. Re tla bôna gore o tla phikgisana le rena. Go fitlhilê lebaka la gore ba bônê mokgwa wa monna. Se lepetšego go gôra, se monwana nkgôpô. Monna wa rena o hwile, bjale re ka tena ke go fêpa monna wa mongwê.

K34/82

14

229 667 Gwa thōma go dira Makosē bjala, aowa, tsatši le bo
nwewago ka lōna a ya ka lapeng la gagwē, a fitlha a kwatama
fase ka dikhuru, a loša, a re morena, ke tlilo le botša gore ke
dirile mapotwana. Ke a go dirang? Aowa, ke a go fo nwewa.
Go lukile ke di kwile mogatsāka.

668 Sa ka pelong ya tswaledi se tseba ke yēna mong
tswaledi. Ka moragō owa ya, mosadi a mmitšetša ka ngwakong,
a mo šupa mapoto awe. A ba a ga a nwa, a re o wa kwa mogatša,
o se ke wa sinyā. Gape ba llē, ke be ke ra gore bo thokollwē.
Di ya kwala, dira bjale.

230 669 A bitša basadi kamoka ga mmōgō le yēna mosadi yola.
Leina la gagwē ke Ntletla. Bjala bja thokollwa, basadi ba
tsēna ka ngwakong ba yo nwa magōri. Banna ba dula kgorong, ba
nwa legata. Batho ba nwa ba dula, bo phōtlhiša dimpa, ge di
phothletše, ge bjala bo le gōna ba ntšha bjo bongwē ba nwa.
Basadi ge ba feditše ba a tšwa ba dula lapeng, ba ba ba tšere
magane. Banna le bōna ka kgorong ba tšea magane.

670 Wa kwa magane a se kwale, dimpa di pjelē. Monna a
kwa gore mpa e pjelē, a ya ka lapeng a re go mosadi, o ke o e
riē ka mo ngwakong. A re ro diyang? Ro bolabola. Mpotšeng
ke le ga na mo. A e ke e tswalla motlhapeng. Ba re o wa
kwala, sepela wēna o ka nyaka go gana o sa tsebe gore o go
bitšetsang?

671 A ya naš ka ngwakong ba fitlha ba dula, a se ke a
galoša, a loša. Bjale a re a ga go na sekgerwana mogatsāka,
dilō tsela di ya mphella. Ke moka go fedile ga go sa na selō.
O íitše kae? Ke file bagwēra baka. Monna a tšwa ka ngwakong
a ōmana, mosadi a re a e yē tau le mariri a yōna.

231 672 Monna ga ngale, bjale yēna a napa a ya a tšea selēpē
sa gagwē a sepela. Aowa, go ngala ke go fa, ba šala ba bo dula
godimu. Mosadi wa gagwē yēna a šala a dutši. A fēla a bitša
bawe a kwanago nabō ba tsēna ka ngwakong. A ba fa bjala ba enwa
ka mokgwa o ba ka kgōnago.

231 673 Ka mabanyana ba ya ba mmitšetša phitlhō, ga mmōgō le mosadi wa gagwe. A gana go nwa, bjale mosadi wa gagwē a ya. Ba kakolēla lapeng ba nwa. Molato wa se bē gōna. Go tloga lōna tšatši lewe ke moka a se sa nyaka go kwa mosadi a mmotša taba.

674 Yo mongwē mosadi a dira, le yēna a dira bjale ka Makošē. Ba fo dira bjale ka go latelana ga bōna. A napa a ba ngaletša ka baka la pelonkgō. Kganthe begologolo ba re konanang tša go ja, taba mpe le botšanē.

232 675 Ge go na le taba, ba ya ba mmotša bjale a sa nyake go kwa mowe ba bolabolago. Ba tihaka ka baka la malwetši a bana ba bōna. Ka ōna motlhakō owe wa go tšama ba sepela le dingaka, monna a dutši a le gōna motseng, ga go direge.

676 Molaō wa ngaka o bjale ka wa kgōrō. Mosadi ofe le ofe, ke gore wa monna le wa motlhōlōgadi ba swana, a ba swanēla go bega molato mošate, e le gore monna o gōna ka motseng. Le ngaka le yōna e bjale, e ka se ke ya dumella mosadi gore a laolē kantlē le monna wa leloko.

677 Monna wa ngaka ba mo hwetšana a laola mosadi, o molato ka gobane o nyaka go fa mosadi ditlhare tša go bolaya banna. Ke motlhōlōgadi yowe a laolago, wa legora la gagwē. Yēna a na molato ka baka la gore ke monna, o na le legora la gagwe.

233 Temana ya 8 Lehu la dira gore Makošē e be poyabogadi.

678 Lehu a ba ngaletše, motho a hwa le ge e be re fapane, ke sa tle le ka lapeng la gago, tšatši lewe ke swanetše go tla ka baka la gore motho o bifile. Ke tšatši lewe o kwago ba re motho o bifile, ge a phela a befa, ka baka la gore motho o lewa diatla.

679 Ngwana wa gagwē, a hwa, bjale a ya go yēna gore ka mono bolwetši bo gotše, a ke bone gabotse. Tlang le mpontšheng. Monna a se ke a ya, ya ba mosadi o roma ngwana wa gagwē go

233 tlhabšela batswadi ba gagwê mokgoši. Moyasellong sa wabô a lete mmitšî, banna ba bangwê ba kwa gore motho o hwile, ba ya.

680 Tlhôgô e na le beng ba yôna. Bjale mong wa tlhôgô ke yêna Sepalô, bontšî bja batho ba tlile fêla go thuša go aga motse wa mohu. Ba dula mowe, ba letile mong wa motse, a se ke a bônala. Motho a lewe, a re bolokeng, aowa, ba mo iša gagabô.

234 681 Ge go na le molato re tla tla re mo lefšela. Molato a wa ka wa ba gôna. Batswadi ba mosadi ba lebella, ba bôna gabotse gore a še yôna kagô ya motse e. Ya go tlhoriša motho ka bakeng la lehu. Ba tšeya ngwana wa bôna, ba ya ba mo agêla kgaufsi le motse wa bôna. Taba ewe a ya ka ya kwiša botlhoko batswadi ba mosadi fêla. Aowa, batho ba ile ba kwa botlhoko ga mmôgô le batlhôlôgadi ba mohu.

682 Dipelo tša bôna a tša ka tša khutša, ba bôna gabotse gore motho a ka fo bolla ka ngwakong, motho a dutšî a le gôna. Yo mongwê le yo mongwê a tia ngwakô wa gagwê a bôna 'moto wa gagwê a dula.

683 Monna a šala maruping le mosadi ka othi wa motlhôlôgadi. Mosadi yowe ke ngwana wa malome wa gagwê. Ke mo mohu a ilego a bolabola ka ntshe, ge a be a re motse o tla šala wa thubêga. Go jêla ka lapeng, o be a tšhabiša tshêtla.

Tema ya 9 Go se ratiwê go baka poyabogadi.

684 Ke taba e ngwê ya ditaba tše di nego ka mo maphêpheng a ka godimu. Go se ratê ke ba bogadi ke taba e e dirago gore môya wa mosadi o sinyêgê. Poyabogadi e tlhalušitšwe mo go 590 gore ke basadi ba bo ngwana-wešu (batlhôlôgadi) (serôlô) ke motlhôlôgadi wa monna.

685 Go ratiwa ga motlhôlôgadi a se go rôbala naš, aowa. Go mo tlhokômšela, ngwakô wa rutlulla ke phefô, ke moka ba gomê ba o tšhese. Ge a na le monna yo a mo šegetšego, medirô ewe kamoka e lebane yêna. Ya ba ba bogadi ba se ke ba fêla ba mo tlhôriša, goba ba mo dira setlhapêlô.

235 686 Ditshwenyō tšewe tša go tlhōriša le setlhapēlō, di šupa gore ba bogadi a ba mo rate. Setlhare sa moši ke go tloga. O swanetše go ba tlogēla ka baka la gore yo mongwē le yo mongwē o fo mo ubēla bjale ge a botša mong wa motse a se ke a tlhōkōmēla mowe a bolabolago.

236 687 Taba e ngwē le e ngwē ewe a e bolabolago ba fo mo ganetša le ge a ka ubēla ke ngwana, ge a re o wa bolabola ba mmotša gore bošla kowa, o bolabola maaka. Bakeng sa bana, ke gore bana bawe ba mo tlhapēla mosadi. Bjale ba bagolo ba mo tlhoriša.

688 Mahwa-a-loba ngwana Mongaale o be a tšere ke morwa Burwana Mohlabe. Burwane o be a na le basadi ba babedi, bjale monna a hwa le mosadi wa gagwē yo mogolo. Gwa šala mosadi yo monyana, yowe leina la gagwē elego Pulane. Makgoba ke ngwana wa mosadi yo mogolo. Bjale ba hwile, ele gore e šetše e le lesogana. Mosadi yēna a sešu a beke, a šēgēla Pulane, mogatša papagwē.

689 Ka moragō ke ge a beka Mohwa-a-loba a mmekēla ka lapeng la Pulane. Monna a ka a gola, a ba le ngwana le mosadi wa gagwē. A re a sešu a gatlēlē ngwana, ke moka a latēla batswadi ba gagwē. Ke madimabe, bothhōlōgadi bja ngwana yo mokanyana.

237 690 Motseng gwa šala bōna basadi bala babedi. Bjale Mohwa-a-loba ge a era Pulane o re 'matswalē, yēna o re ngwetši waka. Mogolo wa motse ke ngwana Mongaale, bjale ka gobane Pulane ke yo mogolo, a šala a swere motse.

691 Pulane o be a na le ngwana yo monyana wa motlhankana. Ngwana yowe a gola ka ngwana Mongaale. Bjale ge a botša mmagwē ngwana gore ngwana wa gago o wa nthoga, a mo kgalema ka mokgwa o makatšago, a mmotša gore o na le maaka, ešu a go roge. Mosadi a homolē, ka pelo a bōna gabotse gore monna o mo šietše matshwenyēgō.

K34/82

18

237 692. Ka tsatsi le lengwe ngwana a mo roga go na le mosadi yo mongwe. A kwata a swara ngwana a mo tsipa, a lla a eya ga mmagê. Phuthana lla, mma yona e tsogê. Mma ngwana a thoma go rogaka yola ka masapa, le yena a mo rogabô. Empa a ba ka ba lwa, ba ile ba fo ômana fêla.

238 693 Ka tlhōrisô ya mohuta owe, mosadi a dio bōna gore a la agwa. A tloga a ya a dula go batswadi. A sala a dutsi matopeng. A re o tlhagisa pelaêlô, ya se mo thusê selô.

694 Molaudi wa bōna wa monna ke Mokobati Mohlabe. Pulane a tloga a ya ga Mokobati go mmege ditaba tsewe tsa modula gagabô. Bjale ba dira gore ba yo kgobakana ga Mongaale, gore ba o kwê gore molato keng. Ge a tloga bogadi a yo dula gagabô.

695 Ba ya ba kgobakana mowe ga Mongaale. Ditaba tsa tsena. Pulane a thoma go bolabola ka makalô, ge a mo tlogetse maruping, yena a setse a le noši.

696 Mohwa-a-loba ke nnete ke tlogile, nka se boêle. Fêla ditaba tsōna ke tla ya ke mmotša.. Go agisana le motho ke go kwana naê, ge le sa kwane le ka se ke la agisana. Go dula ke roga ke ngwana, nna a ke di rate. Ka re ke a le botša
239 la se ke la bolabola ditaba tsaka. La mphetola ka gore ke nna mamakane.

697 Ditaba ke tsewe banna, ba ga Mongaale, ba re di kwa ke lena ba ga Mohlabe, rena re llê dikgomo. Mokobati a re mona mootlwa a itlhomole ka noši. Monna wa ga Masumu le wa ga Tselane re thuseng mo tabeng e.

698 Masumu a re di a kwala, fêla bana ba lamolanya ke mong wa bōna. Empa bjale ka ga e se bana, e le ba bagolo, re tla leka go latlhêla mantšu. Ke fêla ke kwa morena Sekwai a re bana ba kōmana bolôto bogosi ke go bopanana. Ge le ka se ke la bopana, bogosi bo ka se bê gōna.

699 Tselane a re ke a tllhamisa molomo waka ke se na mantšu, a nka bolabolago. Seema se sa kōmana bolôto, ke bōna

K34/82

239 eke se bolabotše ditaba. Ge go se bjale gōna, ditaba tša motlhōlōgadi le a di tseba gore motlhōlōgadi a laolwe.

240 700 Ke lebugile kudu, go riale ke Mokobati. Go ya ka merutla a se go tšwana, aowa, ditaba le a botšana. Bjale ka ge o kwa ka ditsēbē, a re a ke sa boēla, ka go riale, wēna o re keng? A re naa o a tlhala? Aowa, a wa bolabola ge o re o wa tlhala, o bōna a tšeya ke mang? Tlogēla dipolabolō kamoka, o ka se ke wa mo kgōna ka gobane le wēna o mosadi, o tlile ka dikgomo, ba ra mola e be e le wēna mmago mohu.

701 A napa a dula gagabō, mosadi yowe ke poyabogadi. Bjale Pulane le yēna a ya a tia ngwakō wa gagwē, a bōna mmoto wa gagē a dula. Ditaba tša bōna tša fēla di etla mowe.

Tema ya 14 tlhalō ya bohuhudi.

702 Bohuhudi le bjōna bo baka tlhalanō, ka gobane mothepa o tla re nna nka se e ka mohoša. Bohuhudi bo gabedi, empa go a swana bjale phapanō ya bjōna ke e. Motho o ja kudu, a se ke a ba le bošaedi. Bjale yo mongwē o ja kudu a ba le bošaedi, bjale kudu go tlhadiwa wa bošaedi.

241 Temana ya 1 bohuhudi bja bošaedi.

703 Bošaedi bja motho yo mogolo bo phala ke bja yo monyana. Kudu motho yo mogolo, o dira ditšhila ge a nwelē bjala. A tšeya bošaedi a bo fa bjala, kganthe bjala a bo na molato. Motho o nwa bjala bjale ka ge eke bo a feta, le ge a hoše a nyake go šīēla yo mongwē. Taba ya mohuta owe ke bjōna bohuhudi.

704 Ka moragō ga mowe ke moka o tagwa kudu. Ge bo ile bja mo kata, ke moka o thōma go dira ditšhila. O tla bōna noka e ēla gare ga batho. Noka go bolabolwa moretō. Ba bangwē ba re go rota, ba ba ba nyale masepa. Bjale ke bōna bošaedi bjowe bo bolabolwago.

241 705 Monna ga e sale mosogana o ka se ke wa mmōna gore ke lešaedi, ka baka la gore bjala a ba nwe. Fēla matsatsi a bo lehono ba bo nwa, ka baka la gore yo mogolo le yo monyana ba fo swana. Ba nwa bjala kudu bjale ka ba bagolo goba go fitiša. Ba kgale o be a bo niwa kowa a šetše a bikile mosadi.

242 706 Bjale ka Kuka Maletō, a loša mosadi ga Pōpēla, ba lwana. A ya a botša batswadi ba dumelana le yēna. Bjale ba iša mabotšō go batswadi ba mothepa. Le bōna ba kwana le taba ewe. Ba nyala mothepa ka lesome la dikgomo.

707 Dikgomo tša go nyala, go nyala go nyala batho ba ba rumiwago ke batswadi ba mosogana. Ka moragō ga mowe ke moka ba iša mosogana go bōna mowe dikgomo tša gagwē di ilego. Ba mo iša ka pudi, pudi ewe ba re ke ya kgata lapa.

708 Pudi ewe a e ruiwi, ba e bolaya. Aowa, ba e bolaya. Bjale ka moragō ga pudi ewe ya kgata lapa, go fedilē, ge mosogana a nyaka go bōna mosadi o fo bitša makgatlē wa gagwē, a ya naš. Ga ba sa iša ke monyadi, aowa, mola a mo išago la mathōmō ke moka tsela le motho yo ba tsēnago ka yēna o mmone.

243 709 Ka tsatsi le lengwē ba ga makgolo wa gagwē ba mmitša ba re a tlē go kgopēla bjala. Mosogana ge a eya bogweng, a sepele a le noši, o bitša makgatlē. Ba fitlha ba ba lla magogō, ka ngwakong. Ge e le maušwa ba tšwa ba llē gagabō.

710 Ba tšhēla morutlwana, ba fa dikgarebe. Ba rwala ba iša, ka ngwakong owe go dutšigo bakgōnyana go ōna. Ga ba kge ka noši, ba kgēla ke dikgarebe. Makgatlē tiiša go ja bogwē, a se bja'go. Ba nwa pitsana ela ba fetša.

711 Ba goma ba ba tšhella ya tlala, ba iša bakgōnyaneng. Makgatlē o nwa a tšhebēla, bjale mong mosadi o nwa lōna la mabēlē aka mpolaš, ke lema ke le noši. Pitša go fo fetša yēna. O a bo bolaya, ka morago bo tla bolaya yēna. O tla ba a bolabola maaka bogweng ka gobane bjala a bo tswale lepjēga.

K34/82

21

244 712 Molač wa mokgōnyana ge a enwa bjala bogweng o swanetše go fo nwa a dutši ka ngwakong owe ba mo aletšego legogō ka go ōna. A se ke a tšwa a ya a nwa le ba bangwē ka kgakala, ka gobane ga go dumele gore mokgōnyana a lebane le makgolo wa gwē wa mosadi. Le yēna makgolo wa gagwē a swanšla go tsōnšla mokgonyana ka ngwakō.

713 Bjala bo bontšha motho mokgwa wa gagwē. Ke nnete bjala ga bo tswale lepjēga. A tšwa ka ngwakong, a hwetsana gore ba beile pitsa kgakala ba nwa, yaba o ya mola ba dutšigo, a fitlha a dula fase. Makgolo wa gagwē a thōma go huralla pitsa.

714 Yo mongwē a re naa mokgōnyana a la mo fa bjala? Re mo file. Bjale o nyakang? A re tsebe. Bošla ka ngwakong, bjala re go file, o ba o enwa le basadi bago. Mo o nyaka go bōnšla makgolo wa gago. A se ke a ba kwa sewe ba mmotšago, le bōna ba mo homolēla, o kwa bjala a na taba.

245 715 Ka morago yola wa makgatšē a ya a mmitša a bošla naš ka ngwakong. Ge a fitlha ke moka a napa a tagwa. Aowa, o dirile gabotse, o kgaotše ditshēlš. Mmalo! ba bōna noka e ēla, mokgōnyana o rota bogweng. Dikgarebe tša tšwēla ka ntlē. Yola wa makgatšē o thōma go ja ke ditlhong, a tšwa a swere lepara la gagwē. A swara tsela ya go ya gae, yaba ba mmōna, ba mo thibēla, a goma a boya.

716 A bošla a tsēna ka ngwakong, o sa tagilwe. O itše ge a tsoga a hwetsana gore borukgwē bja gagwe bo kolobile. A thōma go makala, empa a ka a makala kudu ka baka la gore bjala e be bo sa mo swere. Bjale yola a re a re laēlē re tlogē, a gana, a homola.

717 Dikgarebe di tšwilē ka ngwakong ka baka la go bōna mokgonyana yowe a rota. Makgolo wa bōna a bitša morediš, a re sepela o tšeya pitsana ela, re tlē re ba tšhellē bjala. A fetola mmagwē ka gore a go ē lena.

K34/82

22

246 718 Polabolo owe ya gore a go e lena ya inêla mmago mothepa. Bjale o ra goreng ngwanaka? A fo homola. Ba mo lesetša a le bjale, ba bitša yo mongwê wa makgatlê. Ge a fitlhlilê ba re go yêna, sepela o tšeya pitsana ela ya banna ba lena re tlê re ba tšhellê bjala. Morediê a re go morumiwa, wa se ke wa ya, le bôna e ka no ba monna wabô.

719 Molato keng ngwanaka? A se ke a ba botša. Bjale ba butšiša yola, yola a thôma go lobella mong monna, ba bolabola ka matlhô. A re ba botšê, a thôma go ba botša, a re ngwakô o tletše ka morotô. Bjale rena re tšhabile, bjale ke baka lewe re sa boelego ka ngwakong. Ke moretôretô, a se matlhatša, ba re moretôretô, a se matlhatša. A napa a homola le molomo wa gagwê.

720 Letsatši le ya madikêlô bjale methepa a e boe ka ngwakong. Moruti o ba le maruru, bjala bo ya mo tlogêla. A kwa gore borukgwê bja gagwê bo kolobile. A re ba mo tšhetše ka metsi, yola wa makgatlê a re a ke tsebe, le nna e be ke tagilwe.

721 Bjale yola wa makgatlê a tšwa, a ya go bitša yo mongwê wa methepa. A se ke a gana, a ya ka ngwakong. Bjale ba re go yêna, sepela o re bitšetše mokêtê. A ya a mmitša, ge a tlile ba re go yêna, sepela o re laella ga makgolo, rena re hoše re boêla gae. Ge a yo laêla, makgolo wa bôna a re, bana bawe baka a ba rôbalê, ba tla tloga ka moswana.

722 A goma a boetša mantšu awe go bakgonyana, bjale bôna ba re re ka se kgônê, a re nyatše, ka moswana re na le maêtô. A boêla a botša makgolo wa bôna gore ba re ba na le maêtô ka moswana. Bjale makgolo wa bôna a re ba kwala bana bawe baka. A ba êmê ke ba fê diêta.

723 Ba tšeya pitsana yela ya bôna, ba ba tšhella bjala. Difate tšôna ba ba buletše, a ba ka ba tšhella ke dikgarebe tšela. Ba ile ba kgêla ke mosetsana yo monyana. Ba nwa

K34/82

23

247 gabotse ba sa fele pelo. Ba dirêla go tloga ka letsubjana ka go tšhabiša borukgwê bjola bja go kolobiša ke moroto.

248 724 Bjale ge letsubjana le tšeatšea, ba tšwa ba swara tsela ya go ya gae. Ba ile ba tšeela ke yêna mosetsana yola yo monyana mapara a bôna. Dikgarebe tsela tša bôna a di nyake le go ba bôna ka leitlhô. A gwa swaba makgatlê wa monna fêla, le yêna motšeiwa o swabile. Bjale yêna o napile a swabêla go ya kgolê.

725 Bjale mmago mothepa a šala a tsêna ka ngwakong. Ka nnete a hwetšana gore mokgonyana o rutile. Ekaba go rutile ofe? Ba re ke yêna mong mosadi. A gwa rota makgatlê, aowa, re mmone. Ga go na taba ngwanakê, o be o hoše.

726 Moredi wa gagwê a re go mmagwê, le se ke la ja dikgomo tša gwê, le mo fê, a fetšlê pele. A re ngwanaka, o se ke wa iša pelo kgolê, a dira ka kgôlê, ke baka la bjala. A re mowe ke le buditšego, ke le botša nnete, nna a ke nyaka go ba ke swara tšhapja (ditšhila) ka diatla.

727 Mmagô ngwana a gopola gore o no ba a bolabola, a se ke a tlhôkômêla dipolabolo tša moredi wa gagwê. Kganthe o bolabola a tiišitše. Bôna beng dikgarebe ge ba ile morôgong le dikgoneng, magane a bôna ke a go kwêra mosogana yowe. Mothepa le yêna a fêla a re batswadi baka ba swanetše go mo fa masepa a gwê.

728 Ka tsatši le lengwê mosogana a tla bogweng. Mosetsana a thôma go fapana naê, le bo makgatlê a se ke a ba bitša, le legogô a se ke a ba lla. Ba no gakanêga kgorong. Ba bitša sebaka sa bôna, ba re bakgonyana šebala. Bjale ba llê legogô, o ba bitše ba tlê ba rôbalê.

729 A ba lla legogô, bjale a ya a ba bitša, ba thôma go makala. Ba makala ka baka la gore mapara a bôna a tšeya ke mosadi bakeng sa methepa. Aowa, le bôna ba mo šala nthagô go fitlhêla ba tsêna ka ngwakong.

K34/82

24

250 730 Ge ba le ka ngwakong, ba roma yêna mosadi yola gore a yo ba dumedisetša. Ke yêna sebaka sa bôna. A isa maduma, ba amogêla maduma a bôna. Bjale mosadi yola wa sebaka a ya a ba a dutši nabô. A ba butšiša maphelô le bôna ba butšiša, aowa, maphelô a ba gôna.

731 Bjale ba re kowa ga sebaka, mosadi wa rena o kae? Bjale a re a ke tsebe. Lehono o be a se gôna mo, ke šita go tseba ka baka la gore ke tsugile ke se gôna mo gae. Ke tsene ga na mo e le bošego. O riale ka baka la gore a tsebe se se lego ka pelong ya mmago mothepa. Sepela o re butšišetša makgolo gore mosadi wa rena o ile kae.

732 A ya a ba botša gore bakgonyana ba re mosadi wa bôna o ile kae? A re sepela o ba botšê o etile. A boetša mantšu awe go bakgonyana. O ba botša gore o etile. Sebaka mola se bolabolê gore o gôna bjale e ka be e le phôšô. Le bôna ba bolabola bjale ka baka la gore ba sa tla šala ba laya ngwana wa bôna.

251 733 Mosadi yola wa sebaka a tloga a ya malaong. Bjale bakgonyana ntlo ya ba golêla, ba gopola go tloga le bošego bjowe. Ba bôna gore ba ka dira phôšô. Ba kgotlilla ba rôbala go fitlhêla bo esa. Ba bula difate, ba re e be re etla go bôna mosadi wa rena, bjale ka gobane o tsere maêto, šalang. Ba re di a kwala, ba tloga.

734 Ka moragô ga mo ba tlogile, mothepa a tla ka gae. Mmagwê ke motlhôlôgadi, a thôma go ômanya moredi wa gagwê. Yêna a mo fetola ka gore o wa tlhaka, ke le butšitše gore mo feng dikgomo tša gwê, nna a ke sa mo rata.

735 A bôna gore ditaba di boima, a thôma go bitša ba leloko ga môgô le dikgadi gore ba tlê ba mo thušê go mo laiša ngwana. A bitša le makgolo wa mothepa. A ba beela letšatši la go gatlhana ka lôna. O dirêla gore a hwetsane lebaka la go dira mapoto. Ka moragô ga dipolabolo ba nwê, ba kgône ba palakana.

K34/82

25

252 736 Letsatsi lewe a ba beetségo lōna la fitlha. Ba ya ba kgobakana lapeng labo mothepe. Bjale mmago mothepe a re le bitsitse ke nna. Ke gakana le ngwana mo. Ke ile ke dutsi ka bōna motho a etla. A re o rumile ke ba ga Maletō, ba re ngwana wa bōna o kwane le ngwana yo.

737 Bjale ka le bitsa, ka le bega ditaba tsa bōna. La dumelana le mowe moredi wa lena a kgatlhilego ke gōna. Bjale ra ba ra phōphēla dikgomo ka baka la gagwē. Lehono o re a sa nyaka monna yola. Gore ke nnete a sa mo rata, monna o ile a tla bogweng, bjale a mo tshaba, a rōbala a lethii. Ke yōna taba e ke le bitsetsago yōna.

738 Mošilō Pōpēla ke rangwane wa mothepe. A re o ke o re botse gore molato keng. Mankoba ke yēna mothepe yowe a tlhalago ba ga Maletō. Ke nnete, mosogana a ke sa mo nyaka, ka baka la go rota ka ngwakong. A ke nyake go ba ke swara tshapja ya motho yo mogolo.

253 739 Ditaba tsa tlēma ba bagolo, ba re tuu lebaka le letelele. Mošilō a goma a bolabola a re ditaba di a kwala, bjale lena le reng dikgadi ga mmōgō le malome wa ngwana. Ke bega lena taba tse ka baka la gore gantsi bana ba fēla ba o kwa mantšu a bo lena.

740 Tsetsetse Mongale ke malome wa mothepe. A re ditaba di a kwala, bjale motlhomong ditaba di na le moredi waka, o dira gore ngwana a tihale monna. Mmagō ngwana a re aowa, a se baka laka. Motlhang ba kwanago, re ile ra mmotša gore batho ba sepela ka dikotse. Motho o ripega letsōgō goba leoto, a o ka se ke wa mo tghanogēla, a re aowa, bjale lehono ke tsela e ngwē. Nna e ntshita gore nka reng ka yōna.

741 Kgadi ya re ngwana yo wa kgaitšedi yaka o wa kwala, ga go na yo a ka dumelago go ba a swara ditshila tsa motho yo mogolo, e se tsa ngwana. Mo feng dikgomo tsa gagwē, masogana a tletse, a tla mo tsea. Ka moka ba dumelana le mowe, kgadi e bolabotšego.

K34/82

26

254 742 Mmagô ngwana yowe leina la gagwê elego makgôpê a re bjale dikgomo ga di gôna. Ba re ga go na taba, o tla fo dula mowe lapeng go fitlhêla mosogana yo mongwê a mo loša. Le tsee dikgomo tša Maletô le mo fê. Ge a sa dutši mo lapeng, bjale mosadi e tla ba e le wa mang? E sale wa ga Maletô, ka gobane ešu go bê le motho yo a mo ntšhitšego. Layang ngwana wa lena ka go riale mowe.

743 Ba thôma go laya ngwana, ba re o wa bôna, o bolabotše gore a o sa mo nyaka. Empa ga go na motho yo o foranego naê. Ge a tllile bogweng, o se ke wa mo tšhaba, o dulê naê. O dirêla gore a se ke a tseba, gore a o sa mo rata. Etlare motlhang owe o bônanago le mothoka wa gago, a nyala, ra mo fa dikgomo tša gagwê.

744 Ge o ka mo tšhaba, ba ka lemoga gore re a tlhala. Bjale ba tla ba tshwenya ka gore re nyaka dikgomo. Bjale dikgomo a diyo. A kwana le mowe ba bolabotšego.

255 Ge mosogana a tllile bogweng, ba mo swara gabotse bjale ka pele. Bjale ditaba ba di bolabotše ka selapa sa bôna. Batho ba šele ga ba tsebe selo, ba rêla ba re ba mo laile, o kwilê. Methepa ge e kwêra mosogana ba le ka thekô, o fêla a re a na taba ke monna waka. Pelo e ja serate, ke mo ratile. O ile a dira bošaeđi bjowe ka baka la dinô. Nka ga sa nwa a sa rote, ke tla no mmotša, o tla ba a latlha.

746 Monna yo mongwê wa ga Mohlabe a kwana le mothepa. Bjale a napa a mo tšhabiša. Ge a fitlhile naê, mowe a go mo tšhabišetša gôna, a ya go batswadi a ba botša gore ke dirile molato; ke molato wang? Ke tšhabišitše Mankoba. Ngwana, o dirile phôšô, lapa lewe a le a loka, ke baloi. Ga go na taba ke moloi waka.

747 O tsebe gore o tlišitše nôga ka motseng. Ba bitšana ba botšana molato owe, ka moragô ga mo ba botšane, ba roma sebaka sa go ya ga Pôpêla sa gore nyakellang mono. Sebaka sa ya, bjale ba re sepela o ba botše ba nyale. A ya a ba botša.

K34/82

27

256 748 Ba ntšha dikgomo ba nyala, lesome la dikgomo le kgomo tše pedi. Bjale ditaba di lukile, Maletō a sa na mosadi. Ba roma motho gore a yo tsibiša ba ga Maletō gore ba ikgopolēiē. Sebaka sa ya sa fitlha, sa re ke rumile ke ba ga Pōpēla ba re ikgopoleng. Sepela o ba botšē re sa botšana, fēla ka tsatsi la gore ke rena bawe.

749 Ka lōna letsatsi lewe ba ya ba hwetsana ba ga Pōpēla ba ba letetše. Ba gapa dikgomo tše lesome di nago le kgomo le dipudi tše nnē. Molato wa fēla o tla mowe. Ke yōna tlhalanō ya bohuhudi bja bošaedi.

750 Ka moragō ga tlhalō, ke gōna batho ga mmōgō le yēna mosogana ba kwago gore mosadi o mo tlhadile ka gore a rota ka ngwakong. A ba sa bipa ka gobane bokgōnyana bo fedile. Yola wa makgatlē o fēla a ganetša, ba diyo tlhaadiša.

257 Temana ya 2 tlhalō ya bohuhudi fēla kantlē le bošaedi.

751 Go ja ka maatla go baka tlhalanō. Mokgōnyana ge a ile bogweng, a swanēla go ja ka maatla. Yowe a ka jago ka maatle ke makgatlē. Yēna molaō o wa mo dumella ka gobane bogwē a se bja gwē. Ba fēla ba re makgatlē tiiša go ja, bogwē a se bja gago.

752 Taba e na ya gore moji yo mogolo ke makgatlē e ya kwala. Bakgōnyana dijō tša bōna ga ba jele kgakala, ba jēla ka ngwakong. Methepa e re go faga tša go ja, ke moka ba di iša ka ngwakong wa ba kgōnyana. Ba ba fa metsi a go tlhapa diatla, ba tswalla ngwakō.

258 753 Ge ba tswaletše ngwakō, ke gōna ba tlhapago diatla, bjale ba thōma go ja. A ba bōne gore motho yo a jago ka maatla ke mang. Ba tsolēla makgakgō a mararo, ba swanetše go ja ka mabedi la borarō ba se ke ba le thōma. Ka moswana ba tla dira a maanē, ba dira bjale lekgakgō la mafelō, a ba swanēla go le ja le ge ba sa hora. Sewe ba ka bōnago yo elego lehuhudi, ke mapoto ka gobane ōna ba kgēla ke dikgarebe.

K34/82

28

258

754 Bjale ka monna yo wa ga Mohlabe ba re ke Kgapana. O ile a dula bogōpē kudu ka go nyaka go diša dikgomo le ge a godile. Ba diši a ba fapane le lebakē, bjale le yēna o be a kgōga lebake kudu. Esale go eba yēna le makgoweng a go tsebe, le go ya bogweng a go tsebe.

755 Mosadi wa gagwē a se wa go lošwa, o tšeya ngwana wa malome wa gagwē. Ke gore ke motswala wa gagwē. Ge a tla ya bogweng ba diyo gapeletša, a kgōna a eya. Mokgwa wa lebake o diša motho kudu. Yo mongwē a kgōga, o nyaka go šoma kudu, yo mongwē ke go sēga batho, yo mongwē le mo dira sebođu le go roga batho.

756 Le bjale ka bjala, bjala wa bo dira gore o bē setlhōtlōlō ke moka ke modirō wago, go lwa dintwa bo a dumēla, wa šoma goba wa rōbala kamoka bo ya dumēla, ke madumēla tšotlhe.

259

757 Bjale mosogana yowe wa ga Mohlabe le mo dira gore e bē makgapa (setlaēla). O fo sēga le ge ntši ya fofa, a sa kgone modirō, le ge e le ofe ya go dira ke banna. Go jeng e be e le mphulō, go ja o be a phala le bašumi. Bjale modirō kgōtho.

758 A ya bogweng le monna yo mongwē wa ga Raganya. Ge ba etla le tsela, o mmotša melaō ya mokgōnyana ge a le bogweng. Motho o se swara botho, wa se ke wa ba o dira bjale ka mo gae. Ge o bōna o tšwēla kantlē, o wa ithoma. Dijong le gōna, lekgakgō la mafellō ga le lewe, a dumēla.

759 Ba ya ba fitlha, sephōkgwē sa nyaka go tsēna, bjale a mo swara ka letsōgō. A re re swanetše go dula mo kgakala ka ntlē ga kgōrō. Bjale ba tla bōna bjang gore go na le batho? Re tla ba tsibiša ka go gōtlhōla, aowa, ke motlhakō taba e. Yēna mong a thōma go gotlhōla a sa khutši, bjale yola a dio ba a thibēla.

260

760 Yaba ba šetše ba kwile gore batho ba gōna. Bjale ba diyo makatša fēla ke mogōtlholle ya sehuba. Ba ya ba tšeya

K34/82

29

260 mapara a bōna. Ba ba alla legogō ka ngwakong, bjale mothepa a tloga a tsāma a bitšā bo makgatšē. Ge ba fitlha ba bula ngwakō ba tsēna, ba kwatama fase ka dikhuru, ba re some la matsētšē. Ba re morena, ba fo inama, bjale a re ba dirang? A re ba nyaka tšhalete ya go loša go bōna.

761 Mmalō! monna a ōma ka disēgō tša jiša makgatšē ditlhong, a ntšha ya gagwē šeleng a ba fa. Ya ba gōna ba inamologago. Bjale bo makgatšē ba dikgarebe ba mo lebella, ba re bjaraee!, ba mo sēga. Ba bitšā sebaka satla, ba re se išē maduma ka gobane mosogana a na tšhalete, ba dumediša ka puđi. Maduma a bōna a kwala.

762 Lesēgō la mo, o sēga ka ngwakong owe o filwego ōna. Le gōna go ke ya methepa. Le ge yo mongwē a ka kwata, batswadi a ba tsentshe lentšu, ba ka bolabola ge ba ka kwa yo mongwē a lla, ba re ralokang gabotse. Ba ile ba rōbala gabotse, gwa tlhoka le pelašlō.

261 763 Ge mahube a banna a thōma go hubala, methepa ya tsoga kamoka ba tšwa ka ngwakong, ba yo setla. Erile ge a basadi a thōma, yo mongwē wa methepa a ruthetša metsi a go tlhapiša bakgōnyana. Ge bo napa bo palakana, ba ba fa metsi a go tlhapa. O no fitlha a kwatama, a beya metsi a tloga.

764 Bōna beng ba tla ba ba mo kwa. Bjale yo mongwē o tla tsoga a tlhapa. Go bōnagala gore motliši wa metsi, o ōma molomong ka gobane motliši wa metsi o re go beya a tswalla lebati, a tšwa, fēla ge o fetša go tlhapa, o tla bōna a bula lebati, a tšeya ditšhila tšela a yo di falatša. Ka gare ga metsi go fakšlwa teke goba seke. Pele ga gore a falatšē ditšhila, o thōma a phopholetša. Ge a hwetšane tšhalete, o wa tšea. Bjale o tšhella yo mongwē, le yēna o swanetše go dira bjale. Bjale mong bogwē a tlhoka teke le ge e ka ba pene. A fo tlhapa, motlhapiši a phopholetša ka gare ga metsi, a se hwetšane selō. Aowa, ke mparē.

K34/82

30

262 765 E be e letsatsi la mathomō a yo gata lapa la makgolo wa gagwē. Ka moswana moryadi a fitlha le pudi, a re go makgolo wa bōna, ka sebaka ke tlišitsē mokgōnyana wa lena ka pudi. Ba thabēla taba ewe. Ba bolaya pudi, ke moka ba e apea. Molaō wa yōna ba swanetse go jana motšhatšhathanō le bakgōnyana.

766 Molaō wa pudi ewe, e tsola ke sebaka sa mo motseng, sewe ba tsēnago ka sōna. Nama ya sebaka ke letsōgō, e tšwa bakgōnyaneng ka gobane ke bōna ba mo romago. Bakgōnaya ba yo ja le dikgarebe tša bōna ka ngwakong.

767 Dikgarebe di ka se ke tša ja nama ya pudi e we pele ga gore ba ntšhē tšhalete. Ba swanetse go ntšha šeleng goba go feta mowe. Mowe go ya ka bohumi bja batho, ke gōna ba tla kgōnago ba ija. Makgatlē a ntšha a ba fa šeleng. Ka moragō ga mowe ba nyaka seke sa go dikula mēnō. Gwa goma gwa ntšha makgatlē. Bjale molaō wa dikgarebe o fedilē, go šetse wa bo makgolo wa bōna.

263 768 Molaō wa go ja ga nama ke bakgōnyana, a ba swanēla go kokona dinama tša mašapong, aowa, ba dira bjale ke dimpja. Marapō go kokona bakgekolo. Le bōna a ba kokone ka fēla, ba swanetse go ntšha mašeleng a mabedi goba lefakorong, ba kgonē ba kokona. Bjale ka gobane mokgōnyana a na selo, gwa goma gwa ntšha makgatlē.

769 Mong mosadi a re go bōna gore ba bolaile pudi, a re kowa ba le kgaufsi le go tsola tša go ja, a tšwa ka ngwakong. Monna o kgalegile lebakē. O nyaka go tšilo ja dijō di mo tsefēla. A ya a le kgōga, ge a boya a hwetšana dijō di mo letetse.

770 Ka tsatsi lewe dikgarebe di jēla ka ngwakong le masogana lebaka ka lethii. Mong mosadi a lebala gore o tšile bogweng. A ja bjale ka gae, a phura le marapō, bjale yola wa makgatlē o boifa go mmotša ka gobane dikgarebe di ka gare.

K34/82

31

263 Gwa ba gore yo mongwê wa dikgarebe, a ba kokone. Yola a
phakiša a lesetša go ja, mphulô a tšwêla pele le go ja, a
264 ba a fetša buušwa ga mmôgô le nama. Marapô a lesetša ka go
kwa ba mmotša.

771 O ile ge a gana ba tšea pitsa ya mapoto ba bea mo.
Ba thôma go ba kgêla, yola wa makgatlê a nwa digô tše pedi.
Yêna a nwa ka mokgwa o a ka kgônago, mowe mokgedi a bago a re
auwi! Bjale mosogana a rôbala le borôkô. Ka moswana a fo
dira bjale ka mabana.

772 Bakgônyana ba lala ba laetše ka mabanyana, bjale ka
moswana ba ba fa dijô ba ja. Ba tlhwa mowe bogweng, ka setheo
methepa e ba tšeela mapara a bôna, ba ba ntšha. Ka moswana ba
dira bjale, ba ba ntšha, ba ya ba ba gomêla tseleng.

773 Bjale mothepa wa re monna ke setlaêla, ebile ke
mphulô, nka se mo hošê. Ke moka o tlhanogile, ga nyake go ya
ga mosogana yowe motswala wa gwe. Bjale o no fêla a bolabola
le pele ga batswadi ba gagwê gore selo sela a se monna ke
setlaêla. Empa le ge a bolabola ka mokgwa owe, e be ba sa mo
tlhokomele.

265 774 Ka tsatši le lengwê mosogana a ya bogweng. Bjale
mothepa a fapana le monna, a ya mowe yêna mong a ratago.
Bakgônyana ba rôbala le banyana ba banyana. Ka moswana ba re
ba ga makgolo šalang, ka gobane mosadi wa rena a re mmone.
Makgolo wa gagwê a ka a ba le lentšu ka gobane a ba mmone.

775 Ge mothepa a o kwa gore ba tlugile, a boya. Papagwê
ba re ke Temška Maseôkôma, leina la mothepa ke Matlhaba-a-enwa.
A re go morediš, o be o ile kae? Bjale a re a ke mo rate
monna yola papa. Molato keng? Monna ke lehuudi bjale nka
se ke ka no hoša. A gafêla mmagô ngwana ditaba tša gore a laš
moredi wa bôna.

776 Bjale mmagwê a leka ka maatla go bolabola le moredi
wa gagwê. Bjale a mmotša gore a ke mo nyake. A botša monna

K34/82

- 265 gore ngwana a ke kwane naê. Bjale papagô ngwana a re ditaba ke a di kwa, go kaone gore o bitsê batswadi ba gagwê, ba tlê ba bolabolê naê, nna nka mmolaya.
- 266 777 Ba dira gore batswadi ba mothepa ba tlê ga mmôgô le malome wa ngwana le kgadi. Ba ya ba kgobakana mowe lapeng la bo mothepa. Bjale papagô ngwana a re le bitsa ke nna, ka baka la ngwana yo wa lena. O re a nyake monna yola motlogolo waka, bjale ka bôna gore nna ge nka bolabola naê nka mo gobatsa. Lena bolabolang naê gabotse. Taba kgolo nna ke re o ya go apešla rakgadi wa gwê.
- 778 Bjale ba bolabola le yêna, bjale a thôma go lla. Ba se ke ba mo fella pelo, ba bolabola le yêna. A re nna a ke sa mo nyaka ka baka la gore nka se ke ka mo hoša. Taba ya bobedi ke setlašla.
- 779 Rakgadi wa gagwê a re o wa kwa, ge o nkgana wêna ngwana wa kgaitšedi yaka, go lukile. Ga na mowe wêna o rego o nyaka go ya o se ke wa tla wa mpotša taba. Mogologolo o re mpa ya motho ke lenakana. Monna ge a ija kudu sa go mo thibšla ke serafêlô sa mapoto, ka moragô o tla bôna go ja kudu go fedile.
- 267 780 Bakeng sa botlašla bja ngwana yowe waka, aretse mankale, šegô leno mankale. Wêna motlhomong o tla ya o bégšla bana ba botlhale, ka baka la gore o tseba pšlêgô ya motho. Mafellô a polabolo ewe, a thôma go lla, ba mo homotša, ba mmotša gore kgadi a e lle gae. A phumula megôkgô, a homola.
- 781 Malome wa gagwê a re ngwanaka, ekwa mowe batho ba ba bolabolago. Gôna mowe motlogolo o tla kwana le nna. Go seng bjale, gôna madimabe a nago. Bjale ka ge o ekwa rakgadi wa gago, bakeng sa botlašla bja ngwana wa gagwê, lentšu lewe a se lentšu, wêna ga o tthalifile, o tthalifile ka botlhale bja gago.

267 782 Ka dikomanō tšewe, le yēna a ba a kwa mowe batswadi ba mmotšago. A lokolla pelo ya gagwē, mōya wa gagwē wa kwana le go apeya lapeng la rakgadi wa gwē. Bjale batswadi kamoka ba thabēla taba ewe. A ya lapeng la rakgadi wa gagwē, go apeēla Kgapana. Aowa, ba ya ba kwana.

268 783 Bjale batswadi ba mothepa ba ile ba bōna gore mokgōnyana o dirile phōšō ka go ja buušwa bogweng a fetša. Kganthe molaō mokgōnyana ge a ka ja tša go ja a fetša, ba swanetše go mo lifiša. Molato owe o lefa ke pudi, ba mo uta. Bakeng sa go ja kudu, kgadi e be e sa kwe botlhoko kudu, ka gobane ke molaō wa bōna. O ile a kwīša ke la gore ke setlaēla.

784 Motho ge e le setlaēla, a le mmolabole motswadi wa gagwe a le gōna. Le šala le rēpana a se gōna, ka gobane setlaēla ke maroga. Ke gore o re tswalō ya mosadi yo a belegileng motho yowe e kgōpamile. Bjale ka baka la bonyana, a bolabola lentšú lewe, a no re ke lentšú a le rogane.

785 Bjale ka lešapa la mo'gwa owe ke ge kgadi e bolabola nyepō e, aretse mankale, šegō leno mankale. O e bolabotše ka baka la gore mokōlō wa gagwe o ile wa kwa botlhoko, ge a roga ke ngwana. Mankale ke segō se segolo, sewe ba sokolago tswalō ya mosadi ge e kgopamilē.

269 Temana ya 3 bošaedi bja monna wa lapa.

786 Bošaedi bja monna wa lapa, bjale ka ge go ngodilwe ka mo go 705 gore masogana a kgale a be a sa nwe bjala. Go be go se na temogō bakeng sa taba ewe ka gobane e be ba sa nwe bjala. Bjale e be go enwa banna ba go tia fēla. Ba banyana e be ba kgaphola mašefa fēla. Ka go riale o be o ka se ke wa bōna bošaedi bja bōna.

787 Bošaedi bja motho yo mogolo bo tlhagiša ke go tagwa. Bo hwetšwa kudu kgorong ya Matselanokana bawe ba rego ke ba ga Mabakane. Kgōrō ewe mosetsana ge a kwanele mosogana wa

K34/82

34

269 ntshe, ba mmotša taba ewe. Ge a ile a re o wa ya, gōna go lukile ka gobane o ile a tseba ka moswana a se ke a bolabola.

788 Mosadi o swanetše go uta bošaedi bja monna le yēna monna o swanetše go uta bošaedi bja mosadi. Le basadi ba leloko lewe la ga Mabakane le bōna ba no etša dikgaitšedi tša bōna. Ba fo nya ba robetše, bjale monna yo a ilego a mo tšea, o swanetše go uta bobē bjowe.

270 789 Bjale ka Matsentse Mong'ale, a tšea mosadi mowe kgorong ewe ya ga Mabakane. Leina la mosadi ke Mabakane. Mosadi yo mmotse bjale a sinyā ka go rota, empa motlhang a sa nwa, a rote. Ge a nwele bjala, molaō ke gore a rote. Ke gore ba tagwa, ba rōbala, bjale pele ga gore a rote a tsoge, o swanetše go rota pele, a kgōnē a tsoga.

790 Bjale monna a bōna a rōbala gare ga batho, o leka ka maatla gore a mo tsoše, ge a ganēla, ke moka o thōma go mo tia. Bjale batho ba thōme go makala gore motho o hwelang, a dirile gabotse a robadišitše bjala. Kganthe yēna o a tseba mokgwa wa mosadi, bjale ba sola monna ka gobane a ba tsebe mokgwa wa mosadi.

791 Ka tsatši le lengwē monna a se ke a mo lenoga gore o tagilwe. Ka moragō a kwa ka ge ba re noka e ya ēla. Ge a re o wa lebella a hwetsāna gore ke mosadi wa gagwē. A thōma go ja ke ditlhong. A tia mosadi wa gagwe, bjale mosadi a napa a tšhabēla gagabō.

271 792 Bjale ba gabō ba ya ba tshwara mosadi ka baka la gore a se mathōmō a mo tia. Ke gantši a dula a mo tia, a mo tiēla bjōna bošaedi bjowe. Monna a ya ga makgolo wa gagwē go nyakēla mosadi. A hwetsāna a le ka mowe gagabō. Bjale a re ke nyakēla mosadi, ba re mosadi wa gago o gōna.

793 Sepela o bitšš batswadi ba gago o tlš nabō. Re nyaka go tlilo kwa gore molato keng. Ke a kwa ba ga makgolo, bjale taba ewe ke mo tietšego yōna a se taba e e ka kwago ke batho. Bjale go kaone gore nna ke lefš bakeng sa madi. Wēna

K34/82

35

271 o ka lefa molato kantle le batswadi ba gago, aowa, ke tla ba botša.

794 Bjale wēna bolabola gore molato keng ge o mo tia. Ke a boifa, fēla bjale ka ge le re ke bolabolē, ke tla bolabola fēla le se ke la re ke a rogana. Mosadi a nwa bjala, a rōbala gare ga batho, ke moka noka e fo ēla. Ke lōna lebaka lewe ke dulago ke lwa le mosadi.

272 795 Mosadi o ka bolabola a gago mantšú. Nna a ke tsebe, goba ke bolwetši. Ge e le go dira gōna a ke diri ka kgōlē. Ke nnete o ntietše yōna taba e a e bolabotšego. Le matsatši a fitilego, ntwā ya rena ke yōna ya bolwetši bjowe.

796 Papagō mosadi a re bjale o wa kwa, ge mosadi wa gago a bolabola gore a tsebe goba ke bolwetši. Fēla o re a diri ka kgōlē. Wēna o ile ge o sepela le dingaka tša go botša gore molato keng? Nkešú ke tšamē ke laola. Ga na mowe o na le phōšō, o tla bolaya motho o sešú o kwē kgōlē le bolwetši. Taba ya bobedi o mo gobatšitše, ka go riale mowe re go bōna molato.

797 A goma a ya a botša batswadi ba gagwē, gore mosadi ke mo hwetšane bjale ba re ke molato. Ka baka la madi, taba ya bobedi mosadi o re ke nnete re lwēla bošaedi fēla, o re ga tsebe gore o wa babja, ge e le go dira gōna o re ga diri ka kgōlē.

273 798 Ba ntšha kgomo ya tshadi ya sethōlē, ba ya go rapēla ka yōna. Bakgōnyana ba lwa, ba reng? Ba rapēla ka kgomo, ba ngaletša ba bōna gore a se molato. Molato o gōga ke sebaka, wa romēla sebaka pele kantlē le tefō. Bjale ba go fetolē gore ke molato, o kgōnē o ntšha setseka.

799 Sepela o mmotšē o be a tsibile kang gore re tla mo lifiša? Ge a dio thōma go rapēla ka kgomo? Kgomo ewe a e tlišē, o kgantšha ke yōna. Kgomo e be e le botse kudu, bjale

K34/82

36

273 ba bangwê ba leka gore ba nyaka gore ba ba fê ya pholo ba bolaê yôna. Bôna ba tsee tshadi. Bjale papago mosadi a re aowa, a ka bolaya ngwana waka, ge a bôna e tswala.

800 Bjale ba tihaba kgomo ka baka la go ngaletsa ke mokgônyana. Molato wa fêla o etla mowe. E le gore mosadi o ile a thôma go phetlaphetlêga, a re a ke sa nyaka go boêla bogadi bjale batswadi ba mo ganetsa. A lokologa, ka moragô ga mo o fedile a tloga le monna ba ya gae.

274 Temana ya 4 Ga le dumi le tswa ntsung.

801 Kganthe mosadi yola a se bolwetši, ke lešika. Ka tsatsi le lengwê papagô mosadi a ya ga Mongale, a eya ka pitsô ya mokgônyana. A ya le mosadi wa gagwê Mahodu. Ge a fitlhile a hwetsana gore go na le bjala. Ba tswa ba llê gae ga bôna. Ya ba mosadi o bo gatile bjala, bo a tsefa.

802 Ke le bitsetša gore le tlê le kgopêlê bjala ba ga makgolo. Ke bo file mogolo waka, o ile a thuša mosadi waka ka go mo thwella letsêpê. Aowa, ke yôna kagô ya motse ewe. Ba tlhwa mowe ba enwa bjala, molato o se gôna. Mmini wa koša e le mmini, motagiwa e le motagiwa.

803 Bjala bo gana ge tsatsi le ya madikêlô, bja thôma go kata dithôlô tša banna. Yêna makgolo wa mong bjala, bja mo kata lebaka la mo go nwewa pitlhô. Ba ya ba mo alla legogô ka ngwakong, ba mo rwala, ba ya ba mo robadiša. Mosadi wa gagwe a gopola bana gae.

275 804 Ba mo aletše legogô le leswa, ba mo apeša kobô e ntswa. Bôna ba ya ba rôbala ka dithibeng. Mokgalabjê yowe a dira dibi tša go phala le tša morediê. Ka moswana beng ba motse ba tsoga ba gotša mollô kgorong. Basadi ba dira dijô esale ka pela, ba gopotše go tla nwa phitlhô.

805 Letsatsi la tihaba, yo mongwê a ba a re mokgalabjê yola o kae? Aowa, o sa robetše. Ka moragô ba bôna basadi ba tliša tša go ja. Sepela le tsošê makgolo, gwa ya mosadi yo

K34/82

37

275 Mabore ngwana Mongaale. A kókóta lebati gantsí, go sa kwale motho ka gare. (A ba a bula lebati), a hwetsána ka ngwakong go se na motho.

806 Ka gare ga ngwakó go a nkgá, tlase ga legogó go bónala bodiba bja morotó. Godimu ga legogó go bónala maphaphathophatho a masepa. A goma a tswalla lebati, a ya a ba botśa gore ke ile ke a mo síkinya a síkinyege. Ba thóma go makala gore molato e kaba keng.

276 807 Basadi ba kgóna go béléga fêla, empa ge motho a bifile o gobella ke banna. Mokgónyana a se ke a ya, gwa ya mogolo wa gagwê Matlala le Makóma Masumu. O bontśha Mongaale. A fitlha a bula lebati a bóna legogong go se na motho. Ba bóna fêla maphathophatho a masepa ga mmógó le moreto.

808 Ba tswalla lebati, ba bośla kgorong. Aowa, ga go na motho ka ngwakong. Taba kgolo ngwakó o na le baeng. Mosadi o tśhabile baeng. Mokgónyana a ya go bóna baene bawe. A hwetsána ditśhila tśewe fêla, ke ge a gopoléla moredi wa mokgalabjê yowe. A re mosadi ke nnete, a diri ka kgólé, di tśwa tswalong.

809 Monna a napa a bóna gore go tlhwa ke tia mosadi, nkaba ka bolaya. Taba kgolo modiró wa ngwakó ke wa gagwê. Yéna o swanetśe go tlhókóméla ngwakó gore wa se ke wa ba le diboko, ka gobane moreto o baka diboko.

Tema ya 15 tlhaló ya mokgwa wa mokgónyana.

277 810 Mokgwa wa mokgónyana, taba e a e ke e atísa go tlhaga, bjale e ile ya tlhagísa ke baka la buśuwana. Ka baka la bośuwana bjowe, bana ba ya ga malome wa bóna go lélala botlogolo ka gobane ge go se na motho yowe a ka ba lélago, ba swanetśe go lélala ke malome wa bóna.

Temana 1 Galase le M'oko.

811 Bjale ka bana ba babedi, ba Galase le Mmoko. Ke bana ba mosadi mmagó bóna ke Makóma, bjale papagó bóna a hwa

K34/82

38

277 esale ba banyana. Ngwaga wa go latêla owe, mmagô bana a hwa. Bjale bana ba šala ba gakanegile.

812 Makôma ke ngwana Mohôfê, mogadibô wa gagwe ke Matsêbê ngwana Mohlabe. Monna wa gagwê e be e le Tsekê, kgaitšedi ya Makôma. Ba ga Lokweng ba gôna bawe, ba ka šalago ba lêla bana. Bjale ba gana go lêla bana. Ke ge Tseke a ba tšea, bana ba kgaitšedi yaka ba ka se ke ba tlhaka ke sa phela, ba tla šala ba tlhaka ke hwile.

278 813 Sekutu sa kgomo se ja ke mong. Matsebe o tšerwe ka dikgomo tša go tšwa Makôma. Bjale o na le bana ba babedi fêla, montlhankana le mosetsana. Bjale mosetsana o swanetše go tšea ke Galase Lokweng.

814 Bjale ge ba botša mothepa gore monna wa gago ke yo, ke ngwana wa rakgadi yago, mothepa a gana, a re nna a ke mo nyake ka gobane o bifilê. Mmago mothepa o be a nyaka gore a tšee ke motswala wa gagwê. A leka ka maatla go bolabola le moredi, wa gagwe. Motho ge a phela a befe, o befa ge a hwile.

815 Aowa, a ba a kwa mowe, mmagê a bolabolago. A dumêla go tšea ke Galase. Yaba papagô bôna ba ile ge ba ehwa, ba šia dikgomo bjale dikgomo tšewe tša tswalla. Ba nyala ka tšôna, tša ba tša šala, bjale tšewe di šaletše moratho.

279 816 Galase le moratho ba thôma mokgwa o mobe. Motlhang go na le mabjala, ba bagolo ba ile mabjaleng, Galase a fitlha a hwetsana mosadi yola wa gagwe. O thôma gore a mo fê molaô bjale ge mothepa o gana, o thôma go mo kata gore a robalê naê ka swele. Bjale a dio šitwa fêla ka gobane o be a bekiše ke mothepa ka maatla.

817 Bjale mothepa a lebella gore ke monna wa mohuta mang. Fêla monna a ka a belaêla ka yêna kudu. Tšatši le Galase a sa tla go tla moratho, le yêna a thôma go katana le mothepa, o mo nyaka malaô. Bjale a tsiêlêga ka baka la banna bawe.

818 A tenwa ke mokgwa owe, a botša batswadi gore bjale ke tla dira bjang. Ba ntlhakiša, gwa tla mogolwane o re go

K34/82

39

279 nna ba mosadi. Moratho le yêna a fitlha o re ke be mosadi. Ka go riale mowe ke swanetše go alla mogolo le moratho, aowa, bjale ba ntshwenya.

280 819 Mmago mothepe a re go morediš, ke go kwile ngwanaka. Ke tla ba bôna, ke tla leka ka maatla go fêla ke etla mo gae esale mosegašana. Ka nnete a dira bjale ge letsufi le thôma go tšeatsēa, o fitlha gae. Bjale go fitlhêla tsatsi le lengwê a yo hwetsana ba katana. Wa mothepe a katile mosogana kgaufsi le selêpê.

820 Bjale mmago mothepe a bôna gore taba e ga se taba. Ba ka ba ba ntirêla molato, go no ba matlhatse, selêpê se nyakilo mo ripa molala. A tsoga esale ka moswanyana, a tsama a bitsa ba gabô. Aowa, ba kgobakana a ba botsa taba e.

821 Bana ba mogadibô, ba tshwenya, ge re ile mabjaleng, bôna ba šala ba tshwenya ngwana yo waka. Ga go diri monna wa gagwê fêla, aowa, le moratho le yêna o nyaka malaš. Bjale taba ya mohuta o e kwiša botlhoko. Mosadi ke wa monna, eseng banna. Abea Mohôfê a re ngwana yowe wa mogolo waka a tšeiwe, bôna ba kgantše.

281 822 Mothepe o be a šetše a godile. Bjale ditaba tše ba di bolabolago o wa di ekwa. Ka tsatsi le lengwê ge mmago mothepe a gôrôga, a hwetsana moredi a se gôna. A butšiša Maruping, kgaitšedi ya Motsatsi, la go bolla Ditlhanyane, gore o ile kae. Bjale a re a ke tsebe, esale ke bôna a eya ka mo tlase.

823 A thôma go butšiša yo mongwê yowe ba agišanego. Yêna a re esale ke tlhwa mo, nkešu ke mmônê. Yaba e šetše e le bošego, motšhaulêla wa pula o ena. A goma a boêla ka gae, a rôbala. Ka moswana a se ke a fêla pelo. A tsoga a setla maušwa, a re etlare ka moragô ga dijô, a tsamê a mo nyakêla.

824 Ge letsatsi le tshabile, a bôna mosadi yo ba rego ke Makobê a etla, pelo ya mo gopotša gore o swere taba. Ka

K 34/82

40

281 baka la gore a ke a etla. A se ke a tsêna ka lapeng la bo mothepe, a tsênêla ka lapeng la Molokwane. Ya ba yêna a isago ditaba go batswadi ba mothepe.

282 825 A bitša mmago mothepe, a tsena naê ka lapeng ka gobane o be a setla mokgobeng. Ba dula fase, a thôma go loša. Ka morago ga mowe a thôma go mmotša gore mosadi yola o re o rumile ke ba ga Thobetsane ba re nyakelang mono. Yêna ka noši mmago Motsatsi a bitša Tseke le Maollê, ke mmago Tseke. Ba a tla, a ba botša ditaba tšewe.

826 Papago mothepe a tšea lepara a re o nyaka go tia moredi wa gagwe. Bjale mosadi a re aowa, o se ke wa dira bjale, motho a ba sa tia, ke sekgowa. Mošwedi ba ile ba mo tia, makgowa a ya a tia motei. A bea lepara la gagwe fase, a napa a dula. A re sepela o botše sebaka ngwana yowe waka ke a mo nyaka.

827 Sebaka sa boetša mantšu, bjale ba ga Thobetsane ba se ke ba bolabola selo. Ba fo homola. Batswadi ba lebella letsatsi la dikêla, ka moswana le gôna la goma la dikêla. Ba thôma go makala gore ke batho ba mohuta mang.

828 ~~828~~ Mmagô ngwana a se sa dira gore go ê sebaka, a ya ka noši. A fitlha a ba dumediša, a hwetsana yowe wa mosogana a nametše godimu ga ngwakô a rulêla ntlo. A fologa, a dumediša makgolo wa gagwe ka letsôgô. Bjale mosadi yo mongwê a mmitša a mmotša gore ke yêna makgolo wa gago, motho yo. Yaba gôna a tšhabêlago ka ngwakong.

829 Mmagô mothepe a thôma go ômana, kômanyô tša gagwê a ba botša gore ba tle ba nyale, ba fe Galase dikgomo tša gwê. Lena o wa le fagêla bjale motlhadiwa a fagele ke motho. Ke di nyaka ka moswana, la se ke la dikêla letsatsi la ka moswana. A ba tlogêla a bošla gae gagwê.

830 Ka moswana ba romêla banyadi gore ba yo nyala. Ba ba phôphêla, ba nyala ka lesome la dikgomo le dikgomo tše pedi. Ba tšea dikgomo tša ga Lokweng ba ba fa. Ewe ke tlhalô ya mokgwa o mobe wa mokgonyana.

K34/82

41

284 831 Ditaba tše tša tlhalō ya mokgwa o mohe wa mokgonyana di laudisitše ke yēna mong Matsēbē ka noši. A bolediša ke ditaba tša Khasa ge a tlhala Matsurutlēla, a tšea ke Makaepa Masete. O re go dia mmago mothepa. Ditaba tša bōna di ngodilwe mo letlakaleng 463.

Temana ya 2 tlhalō ya bagogadi.

832 Diphōšō a di diri ke bakgōnyana fēla, aowa, le bagōgadi ba dira ka baka la lehufa. Ba hufēla moredi wa bōna. Ka baka lewe gore motho o dira phōšō a gopole, lehufa le mo tswaletše matlhō, o hwetsāna eka o dira nnete. O tla makala tšatši le batho ba mo solago ka lona, yaba gōna a bōnago gore o dirile phōšō.

833 Makgolo wa motho ge a ile a dira phōšō go mokgōnyana, bjale ba leloko ba mo sola gore o dirile phōšō, o rugile mokgonyana; a ntšhe seruiwa a rapēla ka sōna, aowa, o dira bjala a ya a rapēla mokgōnyana ka bjōna.

834 Bjale ka mosadi yo Kwekwe ngwana Raganya. O be a tšere ke ba ga Lokweng, a na le baredi ba bahedi, Tšhwenyana le Malešaba. Bjale mosogana wa ga Mohlabe a fitlha a loša mogolwane Tšhwenyana a kwana naē. Mabotšō a ya ga batswadi, ba mo amogēla. Aowa, a ba a nyala ka lesome la dikgomo di nago le kgomo tše pedi. Dipudi le ditšhalete a se dilō tše di badiwago, di badiwa motlhang ba tlhalanago.

835 Mosogana a dira modirō wa gagwē wa ngwakō. Ge a feditše go rulēla ngwakō, a rēta basadi gore ba tlē ba mmōtšlē ngwakō. Bjale gwa tla le mosadi yowe moredi wa gagwē a kgetilego ke mosogana yowe wa ga Mohlabe.

836 Makgolo wa mosogana a napa a ya a dula a se sa bōta. Bjale basadi ba bangwē ba tšwēla pele le go bōta. Go fitlhēla ba fetša ngwakō. A ba fa mputšō wa bōna kamoka ga bōna. Basadi ba tšama ba bolabola ka leina la makgolo wa mosogana gore ke lešaeadi, a nyake go godiša mokgōnyana wa gagwē.

K34/82

42

285 837 Kganthe o tla ba a di kwa, bjale a leka go ômana, a se ke a kgôna selo, ka baka la gore ke ba bantsi. Bjale a tšea ditaba a di beya godimu ga mokgonyana. Ge a tloga motlhakeng a gopola gore ko tšea diputšanyana ke di boetše go mong wa tšona. Ba gopola gore nna ke nna tšhuwana, ke llêla dilê tša batho.

838 Mosadi o šoma modirê owe kantlê le monna wa gagwê. Leina la monna ke Mankepeng Lokweng. Monna ge a boya mowe a go ba a ile a kwa taba ya mohuta o. Ele gore pele ga gore a ê go botša monna gore ke šetše ka dira molato, o ile go gapa dipudi a di iša ga mokgonyana, a fitlha a mo fa dipudi a re o tlê o gapê dikgomo tša gago.

839 A thôma go makala taba ya mohuta o. A homola, a rôbala; ka moswana a tsoga a roma motho gore a yo mo tšeela ditaba ga makgolo wa gagwe. Maphowase Tsealane ile gwa ba sebaka, a mo roma pele ga gore a botše ba gabê.

287 840 Mokgalabjê yowe wa sebaka a ya a fitlha a bolêla mantšu awe a rumilwego ka ôna. A re ke rumile ke ba ga Mohlabe ba re ke nnete ge le re re tlê re gapê masepa a rena? Mosadi a re go bjale. A buiša mantšu, ke nnete ba re tlang le gapê dikgomo tša lena. Sebaka a se lape go sepela, sepela o ba botše ke sa botša ba gešu, ka tsatši la gore re tla tla re di gapa.

841 Bjale go gapa dikgomo ke tsela e ngwê ka gobane lešaka le swanetše go bula ke monna. Bjale ditaba di fo dira ke mosadi, monna a se gôna mo gae. A fetola sebaka gore sepela o ba botše mong wa motse o sa etile. Etlare tsatši a boyago, re tla mmotša.

842 Ba dula ba homola, ba letêla sebaka gore makgolo wa bôna wa monna a boê, ba kgônê ba yo gapa dikgomo. Monna ge a boya, mosadi a botša monna gore ke bôna ba ga Mohlabe ba re ba nyaka dikgomo tša bôna. Molato a re a ke tsebe, aowa, go lukile ke tla di bôna ka moswana.

K34/82

43

288

843 Moso a o na lešidi, bja a sa. Bjale a ya ga mmagwê, a re ke kwa mosadi a mpotša ditaba tše. O re ba ga Mohlabe ba re ba nyaka dikgomo tša bōna, bjale ge ke mmutšiša gore molato keng, o re ga tsebe. Mokgekole Maphaše a re mosadi wago o bolabola maaka, a se bakgōnyana ba rego ba nyaka dikgomo, ke yēna yo a rego ba tlē ba gapē dikgomo.

844 Bōna ba ile ba roma sebaka sa go tla go butšiša gore ke mnete re tlē re gapē dikgomo, a fetola sebaka gore ke mnete ba tlē ba gapē dikgomo tša bōna. O fetola moruniwa kantle le gore a re botšē. Bjale ditaba di emišitše ke wēna ka gobane o be o se gōna.

845 Monna a bitša mosadi wa gagwe a re go yēna, o ke o mpotše mnete mabapi le ditaba tšela wa go ba o mpotša ka mabanyana. A re a ba tlē ba di gapē, ba yo tšea bawe ba malapa a mabotse. Ke ba fe, a ke re o nyaka Mamele yo waka a mo nyake. O mo nyetše ka dikgomo tše kae? Karabō ya tlhoka.

289

846 Monna a re o wa bōna mosadi, o rugile mokgōnyana wa gago. Bjale ka go riale mowe, o swanetše go rapēla mokgōnyana. Moredi wa gago wa mo nyaka, ka gobane o mo nyetše; yowe o molabolago a mo nyake ka gobane a mo nyala. A kwa mowe monna wa gagwê a mmotšago.

847 A dira bjala bjo bontši, a roma batho ba rwala. Ba yo rapēla molato go mokgōnyana. Ba re ba sa dutši ba lebeletše gore re tla kwa lentšu le re tlang le gapē dikgomo, ba bōna bjala bo tsēna. Ba re bo a tsēna ga Mohlabe wa tswēlē wa mokwala, wa go kwala bopedi le tsakwē. Bjo bo tšwago ga Lokweng, lokwa legolo la moraba.

848 Batlhakanetši ba kitina ba tlhakanetša, ba tsēna ka kgōro, ba bo rolēla ka ngwakong wa mmagō mosogana. Bjale ba bitša sebaka, ba mmotša mantšu awe ba rometšwego ka ōna, gore bjala bjo makgolo wa lena o re o wa rapēla, molato ola wa gore tlang le gapē dikgomo.

K34/82

44

290

849 Sa isa dithapêlô go bakgônyana. Mmago mosogana a botša morwa wa gagwê gore makgolo wa gago o re o rapêla mantšu ala a go bolabola. Mosogana a re ditaba tšewe tša bôna a ke sa di kwa. Nna ke nyaka dikgomo tšela tšaka, ba ile ke nna masepa bjale ke nyaka masepa awe aka.

850 Mmago mosogana a tšama a bitša ba gabô, ba tla ba kgobakana. Bjale a ba botša ditaba tša bjala. A re bjale ka ge le tseba gore e be re swanetše go gapa dikgomo ga Lokweng, lehono o tlišitše bjala, o re ka bjôna o rapêla molato ola wa kgopô ya dikgomo. Bjale ke ile ke botša mong mokgônyana, yêna o re a ke sa nyaka, ke nyaka dikgomo tšaka.

851 Ba bitšetša morwa wa bôna thopeng, ba mmotša dithapêlo tša makgolo wa gagwê. A re a ke sa di nyaka, ke nyaka fêla ge ba mpha dikgomo tšaka. Ba mmotša gore o wa bôna ngwana, diphôšô di bathong, bjale mophôšô ge a bôna phôšô ya gagwê a rapêla, o wa swarêlwa. Bjale wêna ge o ka gana, dikgomo o tla di bôna kae, o tla di gapa bjang yêna a rapêla?

291

852 A ba a lokolla pelo ya gagwê, ba amogêla molato. Ba re sepelang lo botša makgolo molato o fedile. Ba kakolêla bjala ba nwa, molato wa ba ke moka o fedile.

Temana ya 3 tlhalô ya poetša gagabô.

853 Ke taba e ngwê ewe e ka atšisago go tlhagisa tlhalanô. Empa motho esu a ke a tlhala ka yôna ka gobane monna ge a boetša mosadi wa gagwê gagabô, o dirêla gore ba yo mo laya. Ka go riale mowe a kwe monna wa gagwe sewe a se bolabolago. Ka mokgwa owe monna o dira gore motswadi ke yêna yowe a swanetšego go laya moredi wa gagwe. O mo isa ka kgomo, kgomo ewe ke yôna ewe ba yo mo layago ka yôna.

854 Bjale ka kgati Makgopa, monna yowe o be a na le basadi ba babedi. Mosadi wa pele ke ngwana Raganya, ke motho fêla. Wa bobedi le yêna ke ngwana Raganya, yêna ke ngwana wa

K34/82

45

291 malome wa gagwê.

292 855 Ngwana wa malome wa gagwe ke sôna setimamollô.

Bjale monna a thôma go tihôyana le mosadi wa bobedi ka baka la bophoko. Bophoko bjowe bja gagwê e be bo mo dira gore mosadi a se kwe monna wa gagwe sewe a se bolabolago. A leka go lwa le mosadi wa gagwê, mafellô a bôna gore a kaba a bolaya.

856 A nyakêla motho ba re ke Mathibele, a tseye mosadi a mo fa monna yowe a re go yêna tseye mosadi yo o mo iše gagabô, ka kgomo ba yo mo laya. Mosadi o ntenne ka mekgwa ya gagwê, o tla gae ka lebaka le le nyakago ke yêna. Bjale ke bôna gore ka fo re ke tšwêla pele le go tia nka ba ka bolaya, ba tla ba ntlêma. Phapanô yaka le yêna ke yôna ewe, mosadi o sepela le basadi ba bangwê, ge ba gôrôga le yêna o swanetše go gôrôga nabô.

857 A mo tseye a ya naš ga batswadi. Dibaka tše dingwê ke dikwêlêpa. Ge a fitlha a bolabola mantšu a šele. A re ke rumile ke Makgopa o re o gafa ngwana wa lena ka kgomo.

293 858 Bjale ba thôma go makala, moišwiwa le yêna a makatša ke taba ewe, empa a se ke a bolabola. Bjale ba re go morumiwa, molato wa mosadi keng? A re o re mosadi ke sephuruphuru, a dule le gae, o tla gae ka lebaka le le nyakago ke yêna. Aowa, go lukile sepela o mmotše re lebugile, ge a sa bolaya a re file a sa thabile.

859 Ditaba ke dithušanyana, di re morago tša re pele. Leina la mosadi ke Matlala, bjale papagô o hwile esale yo monyana. O na le kgaitšedi ba re ke Ntsee. Bjale a tšama a bitša ba gabô gore ba tlê ba mo kwišš taba e. Sebaka sôna sa goma sa bošla ga Makgopa go mmotša gore o fitlhile ba bile ba mo amogetše.

860 Ba leloko la ga Raganya ba ya ba kgobakana mowe ba bitšwago gôna. Bjale kgaitšedi ya mosadi ya ba tsibiša ditaba gore le bitša ke nna mabapi le yo kgaitšedi. Ke bône monna

K34/82

46

293 wa ga Marula a mo tliša mo, o re o rumile ke Makgopa o re
294 tšeyang ngwana wa lena ka kgomo. Kgomo ewe ke ya go mo gafa.
Ditaba ke tšana tšewe babina kgomo.

861 Ba butšiša mogafiwa gore a ba botšé molato. A re aowa, nna ga ke tsebe molato waka gore keng. Ke no kwa a mpotša bošego re robetše a re o swanetše go mpuiša gore lena le tlé le ntaš. Ka nnete ka moswana ke ge a bitša monna yola wa ga Marula. Ba hwetšana ke lwaleng ke šila, bjale a re ke alolé dithōrō. Ka di alola, ka ya ka di beya ka ngwakong.

862 Ka boya ka dula, bjale a re taba ela ka go ba ke go botša bošego, motho yola ke yo. A thōma go botša morumiwa gore ke go bitšetša go go roma. Ke re iša mosadi yo go batswadi ba yo mo laya ka kgomo, ke sefebi, ke moka ke ge a ntliša mo.

863 Bjale ditaba ke tšewe, banna ba re re a di kwa. Bjale mantšu a mo tliši le a motlišiwa a fapana. Go kaone gore re rome batho ka babedi, ba yo re tšeela ditaba. Ba dira bjale.

295 864 Ba roma batho bawe, bjale barumiwa ba ya. Re tlile mo, re rumile ke ba ga Raganya ba re ke nnete o gafile ngwana wa bōna? A re aowa, ga ka mo gafa, o tla go laiwa. Aowa, morumiwa wa gago o bolabotše gore wēna o mo gafile. A re sepelang le botše ba ga makgolo ba laš moredi wa bōna. Etlare ge a tseba gore ke nna monna wa gagwē, ba kgōnē ba mo tliša.

865 Ka tšatši lewe ya ba gōna ba hwetšanago nnete ya ditaba. Bjale ba thōma modirō wa go laya moredi wa bōna. Motho a ke a latlha medirō ya gagwē. Ge ba dutši ba mo laya, ka thekō o na le yo mongwē monna, bjale batswadi ga ba tsebe.

866 Ka tšatši le lengwē monna yola wa gagwē a tla bošego. A fitlha a kōkōta mowe ngwakong owe a fēlago a robala go ōna ge a etile le mosadi. A se ke a araba ke motho, mafellō makgolo wa gagwē a di kwa a tsoga. A hwetšana gore ke

K34/82

47

296 mokgōnyana wa gagwē. A mo dumediša, bjale a ba a bolabola gore ke tšwa ke le Matloumeng, ke bōna gore ke bošego, nka se ke ka fitlha gae.

867 O wa kwala ngwanaka, mosadi wa gago o ka mo ngwakong o. Bula o rōbalē. Makgolo wa gagwē a tšwēla ka mokgobeng go rota. Monna a bula ngwako, a hwetšana monna yo mongwē, a thōma go lwa naē. Setlhōtlōlō sa tšwa sa tšhaba. Mmago ngwana a swaba kudu, a kitima a bula ngwakō wa gagwe, a robala.

868 A ya ga makgolo wa gagwe a fitlha a kōkōta ngwakō, a botša makgolo wa gagwe gore ke hwetšane monna yo mongwē ka kowa ngwakong. Bjale a re di a kwala, bjale ke bošego robala re tla di bōna ka moswana bo sele. A boēla malaong a rōbala go fitlhēla bo esa.

297 869 Ge bo sele a botša bo makgolo wa gagwē taba ewe. Bjale bōna ba re a re tsebe gore go na le motho ka ngwakong. A laēla a tloga.

870 Ge a fitlhile gae, a bitša monna yola wa ga Marula, a mmotša ditaba tše a go ya a di hwetšana bogweng bja gagwē. Monna o hwetšane monna ka ngwakong wa gagwē, empa a ka a tšeya selo sa gagwe. Bjale a goma a roma Marula gore sepela o botše ba ga makgolo monna yowe a mphe dikgomo tšaka.

871 Sebaka a se lape go sepela, a thōma a ya. A ya a fitlha a re ke sa buile gape bjale ka maloba le mpōne fa. Ke rumile ke mokgōnyana wa lena, o re ditaba le a di tseba. Bjale ka go riale mowe lena le swanetše go botša monna yowe a dutšigo le mosadi a mo fe dikgomo tšagwē, a fete le mosadi.

872 Bjale ba re ke mang ka gobane rena a ra mmōna. Sebaka sa re a ke tsebe, bjale sepela o mmotše ka gobane yēna o wa mo tseba, a be a bolabola naē.

298 873 A boēla a botša Makgopa mantšu awe. Bjale a thōma gore ba mo tseba, bjale lehono ba nyaka go mo uta. Ka go riale

859

298

K34182 48

mowe ke gore nna a ba nthate, ba rata monna yola. Aowa, go ya kwala, bjale ke bōna gore bokaone ke e ka noši. Mosadi o tla ya a mmolabola.

874 A tloga a ya le sebaka sa gagwe. A re go sebaka, botša ba ga makgolo ke tlile ka ditaba tsela. A ba botša, ba re a ka no bolabola, fēla taba ya gagwē e tla tšeya ke phefō ka gobane a na wa gabō.

875 A thōma go bolabola a re ba ga makgolo, ke ile ka fitlha mo bošego ke tšwa Matloumeng. Bjale makgolo a re ntlō ya gago šewe, tsēna o rōbalē. Bjale ge ke bula ngwakō ka hwetsana monna yo mongwē. A lwa le nna, a tšwa a tšhaba. Ka le tsibiša taba e. Lehono le reng le re a le mo tsebe?

299

876 Makgolo wa gagwe, o šetše o bone gore monna o nyaka go tlhala moredi wa gagwē ka maanō. A re nna ga ka kwa selō, bjale wēna ka gobane o bile wa lwa naš, go kaone gore o mmolabolē. O bee o mmotše wēna ka noši, eseng rena. Aowa, rena re ka se ke ra kgōna. Mokgōnyana wa rena ke wēna.

877 A re go bōna butšišang moredi wa lena, o tla le botša monna yowe. Ba re go yēna, aowa, wēna ka noši o ka butšiša, mosadi a se wa motho yo mongwē, ke wa gago. Bjale ka molaō wa gore monna yo mongwē le yo mongwē ge mosadi wa gagwe a ile a mo phošetša, a butšiša ka noši, Marula a re ba kwala.

878 Bjale a thōma go butšiša mosadi, mosadi a re nna a ka mmōna. Le ge o bolabola gore o be o elwa le monna ka ngwakong owe ka go ba ke robetše, a ka mmōna. Monna a fetoga setlaēla ka gobane a ba mo tlhatsetše mowe tabeng ewe.

300

879 Monna a tloga ka go ngalotšega, a boēla gae. Marula a diyo šala a mo latēla. Bjale ge a fitlhile a re efēla mosadi a ke naš. Bjale Marula a re o swanetše go bitša ba geno o ba botše taba e. O se ke wa dira gore ke tabanyana, aowa, ke taba e kgolo ruri. A re o wa kwala, go kaone gore ke dirē bjale.

K34/82

49

300 880 A tsama a botša ba gabō gore ka tsatsi la gore ba tlē kowa gae gagwē, go na le ditaba. Le ge a sa ba botša mathomong, ka ditsebe e be ba no ba ba di kwa. Le ga a sa ka a ba botša, mathomong a ditaba, a ba ka ba gana, ba ile ba ya.

881 Ge ba kgobakane, yēna motlhotlha taba a ēma pele go bōna. A re babina noko, pele ke kgopēla tshwarēlō ka baka la gore a ka ka le botša mathomong. Ke ile ka fapana le mosadi, bjale ka mo romēla ga batswadi gore ba yo mo laya ka kgomo. Bjale ka ya bošego ka mo hwetsana a na le monna yo mongwē, ka se mo tsebe, a tšhaba.

301 882 Bjale ka tla mo gae, ka roma Marula gore a yo botša ba ga makgolo ba mphē dikgomo tsaka. Dikgomo di tla ba di etšwa go monna yola ka go mo swara. Ba ya ba fetola ka gore bōna a ba mo tsebe. Bjale ge ke ile ka noši, ba bolabola gore nna ke lefišē monna, bjale le yēna moredi wa bōna o re monna yowe ešú a mmōnē.

883 Bjale ba gešú ke le bitšetša taba ewe, gore le tle le nkwišē yēna. Nna mosadi o ntennē ka mokgwa wa gagwē, bjale ka go tenēga mowe gaka ke nyaka dikgomo tsaka, yēna a fete le monna yowe wa gagwē.

302 884 Ditaba tsá gago di a kwala, empa a di kwale. Dikgomo tsōna napa o homolē, o ka se ke wa di bōna. Ba ga makgolo wa gago ba ka se ke ba kgōna go go swarēla setlhōtlōlō, aowa, wēna o swanetše go swara ka noši, o mo lifišē. Bjale wēna o fapana le mosadi wa gago ka lefēla ka gore ešú o mo sware a na le yo mongwē. Ke taba ewe o kwago banna ba re ditshēlē. A wa mo swara, lepono le swariwa ka morwalō. Ka metlha ge o na le taba, o fēlē o re botša pele, ra tla go eletša, bjale ka ge mogologolo a bolabola gore tswala banneng ga e farele. Ke nnete go bjale.

885 Monna a ba kwa, aowa, ba goma ba roma sebaka gore sepela o botše ba ga makgolo. Dipolabolo kamoka ke lefēla,

K34182

50

302 Bjale polabolo e kgolo ke ela ya go laya mosadi. A ya a ba botša mantšu awe. Bjale ba ga makgolo wa gagwê ba re aowa, o bolabotše taba ya senna, e be re gana tšela a go ba a di bolabola.

886 Bjale ba dira bjala bjo bontši, ke bja go boetša mosadi monneng wa gagwê. Ka moragô ga tayo ewe. Aowa, ba rêta basadi gore ba rwalê bjala ba isê mosadi. Ba ê ba botšê monna gore mosadi wa gago re likile go laya, bjale ga re tsebe ge e le ngwana yo a tswalegilego re ka no re o kwile. Bjala ke bja go tliša yêna.

303 887 Ba laya bokwago, ka morago ga mo ba isitše bjala, a kwana le monna wa gagwê. Lerato la gola go feta mola e sale mothena. Ge mosadi yowe a etile, monna o rêka tuni ka lebenkeleng, a faga a ja. A nyake go ja bja go faga ke mosadi yo mongwê kantle le bja mosadi yowe.

Temana ya 4 go boetša mosadi gagabô ka baka la boloi.

888 Mosadi o wa boetšwa gagabô ka baka la boloi. Mosadi wa go lôya a ba mmoetše ba diyo raka. Bjale ge a fitlha batswading o tla ba botša gore nna ke rakilwe. Kudu kudu ga ba diri bjale. Ba thôma ba ya dingakeng. Bjale ge dingaka di ka ya tša mo tia, ba mmotša gore o moloi.

304 889 Yêna ka noši o wa tloga a ya gagabô, a fitlha a ba botša gore ba bogadi ba re ke moloi. O tla ba botša gore ba bogadi ba re ke a loya bjale bôna ba tla mmutšiša gore ke nnete? a ganetša. Batswadi ba swanetše go nyaka go tseba boloi bja ngwana wa bôna. Ba tla roma sa bôna sebaka sa go ba butšiša bakgônyana gore re bôna mosadi wa lena mono. Bjale o re lena le bolabola gore o wa loya, a ke nnete? Bjale ba dumêla gore ke nnete, bôna ba tla re go kaone gore re gatanê dinaô, re tšame re ekwa boloi bja moredi wa rena.

890 Ka tsela e ngwê mong wa motse o tšama a kwella lehu la motho yowe a hwilego. Bjale ditaola ge di ile tša tia mosadi

K34/82

51

304 yo mongwê, monna o wa boya, ke moka a kgobakanya basadi ba motse ga mmôgô le banna. A ba botša gore ke a lla ka baka la lehu la ngwana waka. Ka go riale mowe ke nyaka gore yo mongwê le yo mongwê a yo botša motswadi wa gagwe gore ge re etšwa le bôna ba be ba le gôna. Bjale ba dira bjale ka ge ba laetšwe.

891 Ge batswadi ba bôna ba tlile, bjale ba dula mowe kgorong ya mong wa motse. A se gore ditaba dikgorong, aowa, di sale ka laneng. Bjale mong wa motse o wa éma a tlhaloša sewe batho ba tletšego sôna. Le bitša ke nna, ke tsibiša gore ke mo sellong sa ngwana waka. Bjale ke nyaka go tšwa le bana ba lena ke, tsame ke skwa sewe se llogo ngwanaka. Bôna ga go na taba e ba ka fetolago, ba tla fo re di a kwala. Fêla yo a nyakago go ya, yo mongwê wa batswadi, a na taba a ka fo ya.

892 Ge ba tšo boya molaô ke onola wa vele. Ga go na motho yowe a fiwago naka ke ngaka, aowa, ka gobane ga go na yo ba mo thomilego. E be ba tsama ba kwella lehu la mohu. Ba tla goma ba bitša batswadi ba basadi gore ba tlê ba ba nêgêlê tše ba tšwago natšô.

893 Bjale mowe ba bolabola bolabolo e ngwê le e ngwê ewe ngaka ya go bolabola, le yowe ditaola di mo teilego ba mmolêla gore yo mongwê le yo mongwê a tsebe gore mokêtê ke moloi. Batswadi ba mosadi ba tla mmutšiša gore ke nnete o moloi? Bjale ge a ile a gana, ga go na taba e ba ka e bolabolago, ba tlo no ralakana go se na taba.

306 894 Moloi a na lentšu le a ka le bolabolago. Le ge ba ile ba mmola ka leina ga go na taba. O theletšitše fêla mamondi ge a mo thôma gore o moloi. Eseng go no bolabola ka molomo wa gagwê, aowa, a mo romêlê motho wa gore sepela o botše mokêtê o molaile. Bjale mowe ke taba, o swanetše go botša batswadi gore ba re ke moloi. Batswadi ba tla kgôna go tsêna ditabeng ka gobane mantšu ala ba go ba ba bolabola kowa kgorong, motho a swanêla go a šala nthagô. Ke mantšu a mañondi a šalwe morago.

K34/82

52

306 895 Bjale ka monna yo (Mafiri) la bonyana ke Masôôô. O ile a tšeya (Makgapa) ke leina la dikwêrô, la bonyana ke Mafedišê, ngwana Masete. Mafiri e be e le wa ga Lewêlê. Mogolo wa gagwê mosadi wa gagwê e be e le Makgobêlê, ngwana Mabakane. Bjale mogolo a re go hwa, moratho a šala a dutšî le mosadi.

307 896 Makgobêlê e be e le moopa, bjale ka baka la boopa bjowe bja gagwe a loya bana ba basadi ba bangwê. A dirêla gore ba swanê naê. Monna a fêla a tšama a ekwa ditaola mowe di tiago gôna. Bjale a dula ditaba ka maragô.

897 Moloi a na mothakgi, monna o leka ka maatla go mmiba dibi tša gagwe, bjale yêna o tšwêla pele le go loyana. Motlhare o gola ka dithabi, lehono ge a tšwêla pele le go bolaya makgatla, bjale kgolô e ka se be gôna. Motho yo mongwê le yo mongwê ge a tšeya mosadi, o dirêla gore a hwetšane bana ka mosadi yowe. Le ge a hwile leina la gagwê le tla šala le sa bitšwa lefaseng. Leina la gagwe le ka se ke la hwa ka baka la dithabi tša gagwe.

898 A bôna gore lešaba la gagwê le a fêla, a bitša basadi ba motse kantlê le batswadi ba bôna. A tšwa nabô ba ya ngakeng, bjale ya ya ya tia Makgobêlê. Monna a re ke kgale ke mo uta ke re motlhomong o tla ka a goma go bolaya bana ba ka. A mmotša gore o moloi, tloga, a ke sa go nyaka mo. O bolaya batho, bjale wêna o tla šala o dirang? Ge o belašla sepele o botša batswadi bago.

308 899 Moloi o na le manganga le ge a tseba taba, a ke a dumêla gore ke nnete ke dirile. A tloga a ye a botša batswadi, bjale ba re go yêna, afa a ba go rereše? A re aowa, nna a ke tsebe selô. Mabakane a re go tihwa ke romêla sebaka di a tshwenya. A bitša banna ba gabô ba bararo, yêna ke wa bone ga mmôgô le yêna moloi. Ba ya ga Lewele go kwa boloi bja ngwana wa bôna.

900 Ge ba fitlhile ba dumedišana ka bothakga. Bjale panago mosadi a re mokgônyana ke tlile mo gago ka ditaba tša mosadi yo. A re ke a di kwa, ke a tla gona bjale. A ya a bitša banna ba gabô gore ba tlê ba mo kwisê ditaba. Bôna ba no šala ba dutšî mola kgorong.

K34/82

53

308 901 A phakisa a boya le banna ba gabô. Ba fitlha ba kgobakana mowe kgorong. Bjale vanago mosadi a re ke tlile mo ka baka la mosadi yo, o re le mo thomilê boloi, le re o wa loya. Bjale ke bone gore go tlhwa ke roma sebaka di a tshwenya, go kaone gore ke tlê ka noši, go tlilo kwa boloi bja moredi waka. Bjale ke yôna taba e ke tletšego yôna, gore ke nnete le re ke moloi.

902 A ke go tsene ganong makgolo, ka gobane ke kitimêla go bolabola, kganthe ka molaê e be go swanetše go bolabola moredi wa gago. Ke phakisa go bolabola, ka rutšišô ya go leba nna. Ke nnete, moredi wa gago ke moloi. O feditše lešaba laka, bjale re ile ra tšwa ka selana sa rena, ditaola di tšo mo tia. Ke kgale ke tšama ke kwa bjale ke mmipa, bjale ke bôna lešaba laka le tšwêla nele le go hwa. Ke ge ke raka moloi yo. Dikgomo a ke na taba natšô, a di swane le motho.

903 Papago mosadi a re ke a di kwa, bjale le diretšeng ge le sa ka la mnotša ge le ya ngakeng? Gona o be o tla dirang? Aowa, e be ko kwa boloi bja ngwana waka ka tšaka ditsêbê. Ke re moredi wa gago a ke sa mo nyaka, ke moloi, sepela o dula naê. Gôna ga go le bjale le thomile ngwana waka boloi.

310 904 Banna ba re makgolo wa gago o wa kwala. Boloi bja motho bo kwa ke batswadi ba gagwê. Wêna a wa swanêla go gana, bokaone o kgodišê makgolo wa gago ka go bošla dingakeng. Mosenele a o na senyalo. Le ge ba tseba gore ngaka e tšo mo tia, ga batswadi therešo ga e gôna. A re nna a ke sa na selo sa go ya ngakeng, bjale ba re o wa kwala sešô se baba mongwai.

905 Ditaba šediwe babina tliou, mokgônyana wa lena o re a ke ne selo. Re a di kwa, bjale re nyaka go tseba gore ge ngwana yo wa rena a ka ya a vhephêla, o tlilo lefa ke mang? Lewêlê a re o tla tla a lefa ke nna. Fêla ge di ka ya tša mo tia, nna a ke le nyake selo, le tloga le ngwana wa lena. Ba re di a kwala. Ditaba re di kwile, bjale taba kgolo ke go beya letšatši la go ya ka lona. Lewêlê a re nna lebaka le lengwê le le lengwê ke lukile, letšatši le ka beya ke lena. Ka moswana go fagiwa dinoba,

310 ka moswana o o latélago re a thōma, ba dumelana mowe. K34/82

54

311 906 Letsatsi lewe la fitlha, ba ya ba gatlhana kgorong ya Lewêlê. Ba re rena re lukile, le ka tšhalete ya ngaka. Ba ntšha dinonto tše tlhano ba dibeya lepatlelong la kgôrô. Bala le bōna ba re le rena re lukile. Ke moka ba rwala dinoba tša bōna ba wêla tsela.

907 Motho ge e le moloi o fo wa ba sa swere leeto la go ya ngakeng. Mosadi o be a rwele ditlhaku le dikgwa. Banna ka metlha ba éta vele, basadi ba šalla moragô. Ba šala ba bōna makgôlô ka nthago. Setswana sela a rwelego se tsama se ewa. Ditlhaku le dikgwa di falla, a diyo fêla a topêla. Letlhōkwa ka ganong le sa tswe, ke la go leka go fenola ba bagolo.

908 Aowa, ba fitlha mowe ngakeng. A ba dudiša kgorong, yēna mong a ya ka gae. Lebaka la mo a etla, gwa thōma ka setlhatlhedi, sa tla sa tsēna ka gare ga bōna. Ba nonya ka go tšhaba lereta ka gobane le ka ba fatlha. Ba ile ge ba nonyologa, ba hwetsana gore ngaka e dutši setulong sa yōna. Ba thōma go makala, ka gobane le ka othi wa bōna a mmōma ge a etla.

909 A thōma go ba fa motšoko, yo mongwê le yo mongwê a kgōga motšoko owe. Le yo a sa kgogego o swanetše gore a kgōgê. Ke molaô wa ngaka owe. Ka moragô ga mo ba kgogile, a thōma go ba beakantšha ka methopô ya bōna. Ngaka e setlhamile ka ditlhamô tša yōna, tša bongaka. Bo tšhōba bjōna ke molaô, o no dula a bo swere.

910 Bjale a thōma go ba botša tša gae ga bōna le ka mokgwa o ba tlugilego ka ôna gae. A ba anêgêla ditaba kamoka tsewe ba go ba ba di bolabola ge ba tloga gae. Bōna molaô wa bōna ke go dumêla ka go foma. O ba laola gabotse, mowe ekego ba ka se ke ba teiwa. Go tlhanoga ga mothoka ga go gokae. Ba bōna ka moragô a thōma go nyaka go tabogêla godimu, a dira ka maatla gore dumêla, le bōna ba re se a foma ka maatla. Ngwana wa mothōka letovo le kgaoga.

313 911 A swara Mafiri ka leoto, a fêla a re fomêla, ba fêla ba re se a foma. A bintšha leoto la gagwe ka lefase. Ba gopola

K34/82

55

313 gore o tla tia yêna, kganthe ga go bjale. O mo swara fêla ka baka la gore motse ke wa gagwê. Ka moragô a mo tihalošetša gore ke wêna modira ka kgôlê. Lešaba le fedile, o dula ditaba ka maragô; fomêla, ba re se a foma.

912 Gwa tlhaga setlhatlhedi gapê, ha goma ba ponya, a tlogêla Mafiri, a ya a emeletša Makgobêlê. Ge ba ponyologa ba bôna a eme kgaufsi ga mosadi. A thôma go mo tia ka letšhoba, a ba a mo kêra, a re o wa mo tlhakola; papagwê a ntšha tšhalete a mo thibêla. Ge le sa kgôlwa, le ka fo bolabola, le tšee tšhalete ya lena le fete.

913 Papago mosadi a butšiša moredi wa gagwê gore o wa ganetša, morediê a re aowa, nna ke wele. Ba goma, bjale Mafiri e be e le motho yo šoro. A tšama a ba tia panago motho le moredi wa bôna, ba ile ba diyo ganetša, mokgwa wa gagwe o be a nyaka go bolaya mosadi bjale ba gabô ba diyo ganetša, a ba kwêla.

914 Ba fitlha kgorong ya Lewele, bjale batho ba bitšiša, ba tsoga ka moswana ba ba botša ditaba tša ditaola. Bjale panago mosadi a re a ke sa na polabolo, ngwana o be a fo gana ka phôšô. Bjale Lewele a re le mathomong ke bolabotše ka re sepela o dula naê. Dikgomo nka se ke ka go nyaka tšôna. Aowa, a tloga le moredi wa gagwe, a ya a dula naê, molato wa se be gôna.

915 Dikgobolo tša batho ba gonola gore monna o raka mosadi ka baka la boloi, bjale a se nyake go nyaka dikgomo. Ke gore ke motlhôlôgadi, a ka se ke a kgôna go gana dikgomo. Kganthe monna a gonole ka mokgwa owe batho ba gorolago.

916 O bôna gore ge a ka re o nyaka dikgomo, ke ditshêlê tše dingwê. Bjale ka go riale mowe kgonolo ya gagwê ga e nyake go favana le bôna.

Temana ya 5 Go raka mosadi ka boloi.

917 Moloi a na le šuni, a re go fitlha ga batswadi a thôma go loya bana ba mowe motseng. Ge ba tšama ba kwella, ditaola di fo ntšha yêna. Ga le dumi, le tšwa ntšhung. Yêna mong

315 papagô mosadi ke moloi, bjale ka go riale mowe di tšwa tswalong. A se ke a bolabola bakeng sa boloi bja morediê. Mafellô basadi ba re ge nôga o sa e ntšhe ka gare ga motse, go kaone gore rena re tlogê, re boêlê batswading. A bôna gore motse wa gagwe o ka phumêga, a ntšha morediê ka legoreng, a mo agêla go šele.

918 Mafiri a goma a raka Mafedišê mong mosadi wa gagwê. Le yêna a no mo raka bjale ka yola wa vele. A se ke a nyaka dikgomo ga batswadi. Bjale batswadi ba morakiwa ge ba bôna moredi wa bôna a bolabola gore ba nthakile ka baka la boloi, a ba ka ba etša Mabakane, ba ile ba roma sebaka sa go ba tšeela ditaba.

316 919 Sebaka sa ya sa fitlhetša mantšû awe, a mo fetola ka gore gana mowe mosadi a bolabolago o bolabola nnete. Ke mo rakile ke moloi. Senela o ba botšê ba dule naê, ka motseng waka a ke nyake go mmôna ka leitlhô laka. Ba nara ba dula le moredi wa bôna ga mmôgô le bana. Papagwê a se ke a nyaka go kwa boloi bja moredi wa gagwê.

920 Mafedišê di ile tša mo swanêla tša boloi empa o ile a se be le lešupi. Lešupi ke gore o ile a re go fitlha ga gabô, ešû a ke a loya motho. Bjale ka go riale mowe gwa bônagala gore o be a sa loe. O rakilwe fêla ka baka la bagadikane, ka gobane mosadi wa mamoratwê o wa rutla motse, ge monna a fo dumêla sewe a se bolabolago.

921 O bile a tla a hwa a sešû a ke a loya motho Fêla polabolô yêna ba bolabola gore o rakilwe bogadi ka baka la boloi. Boloi bja gagwê gagabô ešû ba bo bônê.

317 922 Batswadi ba gagwê kamoka ga bôna e be ba sa loe. Bjale ba diyo makala fêla ge moredi wa bôna a loyana gore naa yêna boloi o bo hwetšane kae ka gobane boloi bo tšwa tswalong. Bjale ka Makgobêlê, e be bo etšwa tswalong. Papagwe le ge a be a bolabola gore o nyaka go bôna boloi bja moredi wa gagwê, e be e no ba manganga a moloi.

923 Boloi bja papagwê o be a sa uti yêna ka noši, o be a bo bolabola. Le motho yo a mo fenyago bošego, o be a ba botša

317 gore bošego ge re tšwile, re ile go loyana re ile ra fenyā ke mokete. Ditaba tša Matloumeng ba ekwa ka yēna.

924 Letšatši le ba ga Mametša ba ilego ba ba fenyā, o tšile a ba botša. A kgobakanya bana ba gagwē, a re go bōna ke moka ke hwile. Ke bolaile ke ba ga Mametša, baloi ba gešu kamoka ba ile ba tšhaba ba ntšhia ka baka la gore ba ntlhabile. Le mpone ke sa tšwa go fitlha gana bjale, le kwile ge kella, ba
318 re lešibišane la go lla motseng bo sele le a tšhōla, aowa, ke go fitlha gaka bana baka. Ka moragō ga dipolabolo tša gagwē, a tsēna ka ngwakong a robala. Ke moka ke bolwetši, ka morago ga matšatši a se makae, a napa a hwa.

925 Ditaba tše tša ka godimu di anegile ke Sekaloko Masete, o belegile mo nageng e. Mphatho wa gagwe ke Makgalwa. Bjale o re ga di bōna e be e sale yo monyana, o fo kwa ge banna ba bolabola ge ba dutši kgorong. Fēla tašlō ya Mabakane ge a bolailwe ke ba ga Mametša, o i kwile ka gobane e be e le legaola.

926 Mosadi wa go fo tloga a ya gagabō ge a fitlha a botša batswadi gore monna waka o nthakile. Molato o ile tloga bageno ba mphē dikgomo tšaka. O tšile a le nnoši, a felegetša ke motho, ka baka lewe batswadi a ba swanēla go kgōdiša ke dipolabolo tša moredi wa bōna. Ba swanetše go romēla sebaka sa go tšea ditaba, bjale ge a ka ya a boya natšō, ke gōna mowe ba ka kgōnago ba bolabola.

319 927 Ge nke ke la mathōmō, mosadi a etla, a bolabola gore o rakilwe. Batswadi ba gagwē ba swanetše go nyakēla motho, a boetše mosadi. Bjale motho yowe ke yēna yowe a swanetšego go ba sekīša. Ge a ka hwetšana gore monna o re mosadi a ke sa mo nyaka, gōna morumiwa o swanetše go goma le mosadi. Bjale ke taba ka gobane mosadi o bolabotše nnete, gela eke monna o bolabotše mantšu awe ka baka la go kwata, ekabe ge ba išitše mosadi a boetše mantšu fase.

928 Bjale ka monna yo Maselo Moeng, monna yo o be a na le basadi ba habedi. Mosadi wa pele ke Mathokē ngwana Masete, e no

K34/82

319 ba motho fêla. Wa bobedi ke Nyole ngwana Mongaale le yêna e
fo ba motho fêla. Bjale monna a re go beka mosadi wa bobedi a
thôma go ba le mokgwa. Mokgwa owe o dirêla mosadi wa vele.

929 A thôma go fêla a mo tia, mosadi a no kgotlella, a sa
320 tloge. Tsatši a nwele bjala, selene o ya kae, ke ya 'mohlêng,
o mo tia, a fo dula. Bjale o tia mosadi, a tloga a ya a rôbala
ka ngwakong wa mosadi wa bobedi. Ge o nyaka gore a se ke a
tloga ge o ile wa mo tia, o swanetše gore go mo tia, o rôbala ka
ngwakong wa gagwê, gôna a ka se ke a tloga.

930 Monna yowe wa ga Moeng o be a tia Mathoke. Ka moragô
ga mo a mo teile, o wa tloga, o rôbala ka ngwakong wa ngwana
Mongaale. Ka moswana le ge bo sele, a ke a eya a mo tsošetša,
o fo dula ka mola laneng lela. O ile a mo tia gantši, bjale
mosadi a sa tshabele ga gabô.

931 Ka tsatši le lengwê a tia mosadi a mmotša gore a ê
gagabô, ba gabô ba mo fê dikgomo tša gwe. Mosadi a diyo bôna
gore ditaba di a imêla, le gôna a ka ba a bolaiwa, ke ge a
tshabêla ga dikgaitšedi ka malana ka gobane mmagwê le rapagwê
e be ba hwile. Mong kgaitšedi ya gagwê o tlogile, o ile o dutši
le mošegêla monamalla, o šilê mosadi wa gagwê motseng.

321 932 Bawe dikgaitšedi ba romêla mosadi ga monna ka sebaka.
Sa re go monna, ke tlišitše mosadi wa gago. Bjale ba ile ke tlê
ke kwê gore molato keng. Monna a re mosadi a kwe sewe ke mmotšago,
ka go riale mowe nna ke ge ke mo tia. Ke a kwa, empa ga ke
kwišiši gabotse, ke nyaka mong molatolato, owe le lwêlago ôna.
A re mosadi ke lešaedi, mokgono waka o fo tsolêla a sa tlhatswa,
taba ya bobedi o senela kudu. Bjale ke mokgwa owe ke lwago naê.

933 Mosadi a ka fo bolabola, bjale mosadi a re nna a ke
tsebe gore molato waka keng. Ke kgale ke le mo motseng wa ga
Moeng, ke bile ke na le bana ba bane ke dutši le monna yo. Dijô
ke fagile kgale ke mo fagêla a ija. Lehono ke a makala ge a
bolabola gore ke faga dijô tša ditšhila. Nkabe a bolabotše kgale.

934 Bjale ba ga Masete ba itše mosadi wa gago šowe, fêla
ba itše o se ke wa boeletša. Ke moka a goma a ya a botša batswadi
mantšu a monna.

K34/82

59

322

935 Matsatsi a sesu a be makae, monna a goma a ba a
 omanya mosadi, a mmotša gore a ka go botša gore sepela gageno?
 Ke nyaka dikgomo tsaka, wena a ke sa go nyaka mo. A re go wa
 kwala, nyakela motho a nkiše; a gana go kwa mantšu ala, mosadi
 a mo fetolago ka ona. A napa a mo dula godimu, a mo tia ka
 mokgwa o šoro. A tšhabela gagabō, a ba botša gore monna o wa
 nthaka, o re o nyaka dikgomo tša gwē. Bjale ba roma sebaka
 sela ka lona tsatsi lela, a tlogo ka lona. A ya a hwetsana
 monna a sa kwatile, a mmotša gore a ke sa mo nyaka, a ba mphē
 dikgomo tsaka.

936 Aowa, a bošla a ya a ba botša gore monna o re o nyaka
 dikgomo tša gwē, ge e le mosadi a sa mo nyaka. Sepela o dula,
 ngwana yo wa rena a re robe. Ba dula le kgaitšedi ya bōna.

323

937 Monna a romela sebaka a re sepela o ba botše ke nyaka
 dikgomo tsaka. Sebaka sa ya, sa fitlhetša mantšu awe. Batswadi
 ba mosadi ba re o wa kwala, bjale a ka a re nyalla a nnoši, o
 be a na le bagabō, le rena re di amogetše re na le bagešu.
 Bjale ka go riale mowe sepela o mmotšē a botšē bagabō, le rena
 re sa botša bagešu, re tlē re kwe taba tše, re kgōnē re mo fa
 dikgomo.

938 Sebaka sa fitlha sa botša monna mantšu a makgolo wa
 gagwē. Bjale a bitša bagabō pele ga gore a yo tihakana le ba
 ga makgolo wa gagwē. A bitša ga mmōgō le dikgadi, aowa, ba tla.
 Bjale ge ba kgobakane, a ba botša mantšu awe a ba bitšetsago
 ona. A re le bitša ke nna ka baka la mosadi; o tlugile, o ile
 o dutši gagabō, bjale ka go riale mowe ke re ba mphē dikgomo
 tsaka. Ba mphetola ka gore a ka ba nyalla mosadi ke nnoši,
 dikgomo di ntšhitše ke ba leloko.

939 Mmoledi yo mongwē a re re a go kwa, a re go kwe. O
 kga tihatlo, kganthe ge motho a e kga. bjala, o swanetše go
 huduwa, A o kgōnē o ekga. Ke bolabola ka mokgwa owe ka baka

K34/82

60

323 la gore a o re botšé ditaba ka lethêthô la tsôna. Ga go na motho yo a ka tlogago a ya a dula gagabô kantle le taba. Re botšé nnete gore o tlugile ka baka lang.

324 940 Monna a thôma go etoma leleme, a se ke a bolabola nnete. Mmago monna yowe Maselo, a re ga go na selo se a se bolabolago, o fo tshwenya ngwana wa motho yowe. Ke dula ke mmotšá gore taba e a e dirago a se molaô. Monna ge a sa nyake mosadi, ga tii, o fo mo lesetša, ke setlaêla, a na taba. Bjale le a nkwa banna, o nyaka go lobišá dikgomo tsáka, mosadi yowe o tšerwe ka dikgomo tsá moredi waka. Le mmotšé a mo tlogêlê a le bjale, o tla apeela nna. Nna ge ke re ke a mmotšá, o re o nyaka go ntia, ga go na taba e a tlogo le botšá yôna. A diyo tloga, aowa, ke sekgôtlêlê sa gagê. Ge a etšwa go nwa bjala, o tllilo mo tia bjale bjale.

941 Mmoledi yola wa pele a re bjale ditaba di a kwala. Lehono wêna o na le phôšô, ge e ke mosadi a be a na le mokgwa, ekabe o re bitšé o re botšé. Lehono le e be re bolabola fêla phapanô ya gago le mosadi wa gago. Lehono a wa re bitšetša selo, o lebetšé ngwana wa motho yowe. O swanetšé go rapela ba ga makgolo wa gago, a boš gae.

325 942 Mammui wa dikgomo a re go tloga gana lehono ke nyaka gore yowe mogadibô a boš mo, a tlê a apeele nna. Go seng bjale ke tla bôna gore yêna dikgomo o tla ya a di bôna kae, ka gobane yowe mogadibô o diyo mo raka. Nna nka se ke ka rakiwa, ko tloga, ke tllilo dula mo, ka gobane a se monna a ntlhalago, ke nna ke tlo bago ke tlhala, wêna o swanetšé go mo fa dikgomo tsá gagê. O ubetšé mogadibô waka, a ke nyake go bolabola ka maatla, nka tsoša badimu, fêla wa tlhôka go phetha mowe ke šetšego ke bolabotšé, a ke tsebe, di tla tseba ke wêna.

943 Banna ba re di a kwala, le rena re eme mowe kgadi le mmago ba bolabolago gôna. Ge o nyaka dikgomo, wêna o le nnoši,

K34/82

61

- 325 sepela o gapa dikgomo tšewe. Monna a tlhakana tlhōgō, a se sa tseba sewe a se dirago. Mafellō a kwa gore ba mo fentše, a re ke di kwile. Bjale ke tseelegile a ke tsebe gore ke tla dira bjang, go bitša mosadi gore a boš gae, ka baka la gore ke ile go makgolo a mphē dikgomo tšaka. Ba re ke molato o swanetše go rapēla ba ga makgolo wa gago.
- 326 944 Mmagō monna a re ngwana yo waka o fo kgōna go dira taba ewe, ele gore ga go na selō. O thoka le kgogo ya lefofa, ka gobane pudi le kgomo nka se ke ka bolabola ka baka la gore ke dilo tše dikgolo. Bakgekolo ba kgōna go beya; a tsēna ka ntlong, a ntšha ponto le lesome, a re tšhalete e ke ile ka rekiša mabšlš aka kgale. Bjale ka e špšla, lehono ke re ka yōna a yo rapēla makgolo wa gagwš ka yōna.
- 945 Ba roma sebaka, eseng sebaka sela sa go nyaka dikgomo. Ba mmotša gore sepela o botšš ba ga makgolo ngwana o dirile phōšō go raka mosadi. Ka baka la keletšo ya lena, o re bitšitše, bjale ge a re anšgšla ditaba tša go raka mosadi, ra hwetšana gore ngwana o ha le phōšō. Ka baka lewe ba ga Moeng ba re ba rapēla ka dipudi tše tharo, elego ponto le lesome.
- 946 Sebaka sa ya, sa fitlha sa ba botša mantšu a bakgōnyana. Ba mo fetola ka gore sepela o ba botše, rena a re lwe nabō, taba ya mohuta owe a se ke a tsoga a boeletša. Ba tšea tšhalete ela, ba fa mosadi, ba mmotša gore a sepele le sebaka. Aowa a se ke a gana, a thakgoga a sepela naš.
- 327 947 Ge ba sa dutšī, ba bōna sebaka se boya le mosadi. Bjale ba thaba ka dipelong, empa ba sa tsebe gore morumiwa o tšwa a rweleng. Aowa, ba ile ba thaba ka molaō, ka gobane wa roma motho, wa bōna a boya le motho yowe, la go ba le bolabola ka yēna, ke gore molato ga o gōna. Taba kgolo ke mantšu fšla, a ditayo. A fitlha a ba botša mantšu a a tšwago naō, aowa, ba leboga.

K34/82

62

327 948 Ba botša monna gore ge o sa mo nyake, o se ke wa mo šala nthagō. Mogologolo yo mongwē o re mamonyadiwē ga šadiwi nthago. O mo lesetše a le bjale, kgane ke ge a boya a gotšetša bana mollō. Monna o kwile batswadi ka mokgwa owe ba bolabotšego ka ōna.

328 949 Go bolabola ka tšatši le lengwē e ke ke moratišō, monna a goma a rata mosadi wa gagwē, bjale ka pele. Ka lapeng la mosadi wa bobedi a diyo fitlha a šma ka matsatsarakwana, a gomē a bošle ka lapeng la mosadi wa pele. Mantsatsarakwana ke gore o no šma ka dikgonwane tša menwana ya maoto. A dule fase, aowa, o no goma a be a eme ka maoto.

950 Monna a swara tau ka dikana, e gopotše gore o tla e swara ka ditsēbē. O be a dutši le yola mosadi, a mmotša tša ka pelong ya gagwē kamoka. Lehono ge a mo (tlhanametše) go tlhanogēla, a kwa botlhoko kudu. Yaba a na taba naš, ka gobane lerato le legolo le mola ga mosadi yo mogolo.

951 Mamoratwē a tlhanogēla ke mosadi wa pele, a sa na selo ka gobane mosadi wa pele ke mmago monna le yēna ke papago mosadi. Bjale ka mokgwa owe, yola wa pele a ka a sa kwēla yola wa moragō botlhoko ka gobane ditaba di thomile ke mosadi wa nthagō. Tšewe ke dikgopolo tša batho ka gobane o ile go beka yowe, wa se sa tseba yola wa pele. Dikgopolo tša batho ba tla re ke yēna a dirago gore a nyatše yola wa pele.

329 952 Nyole ke go reteletša, mong leina ke Manyole. Bjale mmago Manyole a hufella morediš, le yēna morediš a tuka bogale kudu. Bjale bogale bja gagwe le bo mmagwe a tukēla gore bokaone ke go fa monna moretišō. Aowa, ba dira bjale, a goma a mo rata. Bjale monna a rata basadi ba gagwē bedi ga bōna. O be a na le tshetla ya basadi, a bōna mosadi wa gagwe a eme le monna yo mongwē, ke moka ke molato, o teiwa; goba o eme le mosadi wa gabo, o teiwa, o be a mmitšetša motlabo wa gagwe.

K34/82

63

329

953 Ke nnete monna o swere tau ka dikana. Basadi ba bošlana ba kwana, yêna a leka ka maatla go diša basadi ba gagwe. Banna ba bangwê ba mmotša gore tlogôla taba ya go diša basadi. Motho a dišwi, o se diša ka noši. Ge o šoma modirô wa go diša basadi, o tla lla. A se ke a kwa mantšu a banna, kgopolo ya gagwe a gopola gore ba mporaforantšhetša ba nyaka go rōbala le basadi baka.

330

954 O ganne tayô ya banna ge ba mo laya gore a se ke a tlhoriša basadi ka go ba diša. Bjale ba mo upa empa o ile a upa ke mosadi ka othi, yowe elego ngwana Mongaale. A mo nuna bonna, ge a eya ka ngwakong wa ngwana Masete, o fo rōbala fêla (badimu) pōlô ga e tsege. Ge a eya ka ngwakong wa ngwana Mongaale, eya tsoga. Monna a phela ka mokgwa owe go mosadi wa pele, wa bobedi ke yêna yowe elego mosadi.

955 A thōma go belaela gore molato keng, a se ke a tseba. A tsama a etaola dingakeng, bjale dingaka di mmotša gore ditaola di re o tšerwe mašenê ke mosadi wa gago yo monyana. O go hupilê gore ge o ya ka kowa ga ola ngwakô, wa se ke wa ba monna, o be monna fêla ka ngwakong wa gagwê. Ga go na ngaka e e ka go alafago bakeng sa taba ewe. Taba kgolo wêna sepela o bolabolê le mosadi gabotse, o sa felepelo. Motlhomong a ka boetša pelo fase, a go lokolla wa ba monna.

956 Monna a taboga molaô owe dingaka tša go mmotša ka baka la botagwa. O ile ge a tloga mowe, a hwetsana bjala a nwa. Ge a yo fitlha gae, a kukêla taba ela godimu. A thōma go botša mosadi gore o ntoile ka gore nna ke nna monna ge ke etla gago, bjale ge ke eya ga yola mosadi a ke be monna. O swanetše go nkalafa. O botša mosadi batho ba motse ba dikwa, bjale mosadi le yêna a thōma go befêla monna. A rogana ka mokgwa o a ka kgonago. A dirêla gore a dirê sewe a se nyakago.

957 Mosadi a kwata a gome, o kwatêla go fitlhêla lehung. Ka baka la maroga a mosadi, monna a iša seatla godimu ga mosadi.

K34/82

64

331 Ke moka ya ba ntwá, ba lwa, monna a tia mosadi ka matla. Aowa, a se ke a tloga, a mmotša fšla gore ge nke ke nnete go dirile nna mošaa, o tla di kwa. Ke go upile.

332 332 Ka moswana a ya ga mosadi, a hwetsana gore o rurugšlane. A mmotša gore o swanetše go dira mowe ke go botságo mogatšaka. Ke kgopela tshwaršlō, ke go teile ka phššō, ke baka la bjala. A se ke a mo fetola. Bokaone ke gore mosadi a ntlogšle, ke tla mpa ka šala le bušuwana bjaka, go ena le gore ke fo dula le motho wa mohuta o.

959 A botša Manyole gore o wa bōna ka mokgwa o o ntšhumilego ka ōna, ke o mobe. A re ke ofe? Ke ra gore o nkhuunš bonna, ka kowa ga yola mosadi a ke diri selo. Modirš o noba ka ngwakong wa gago fšla. A wa dira ke nna, o dirile ke ba ba go dirilego, sepela o ba botšš. Ga go na ba bangwš bawe ba ntirilego, ke wēna, tšhupo ke gore ge ke tla ka ngwakong wa gago, bonna bo ba gōna, bjale ka kowa ga yola, ga bo be gōna. Aretse motlhomong ke yēna a dirilego taba ewe, ge e le nna a ke tsebe selo.

333 960 O wa bōna, ge o sa diri mowe nna ke go botságo, gōna o ka ntlogšla, wa bošla gageno. A re o wa kwala, wēna o ka dira gore o mpoetše, ka gobane mo a ke diyo se tliša. Ke tlile ka go bikiwa, ka baka la kwanš yaka le wēna. Monna a bitša bo mmagwš, a re go bōna, le a bōna, ke řapana le moapei. Nna ka nošl ke segšlš, bjale bogšlš bjaka ke dirile ke yēna. O nkhuunš bonna, ke nna monna ge ke leka ngwakong wa gagwe. Ke yōna taba ewe ke le bitšetságo yōna.

961 A mo fetola ka gore di a kwala ngwanaka, ditaba tša mohuta o a se mathōmš ka wēna, empa ke ditaba tša banna le basadi. Bjale monna o no bolabola naš gabotse ba le ka ngwakong. Ge e le ngwana wa motho, o tla no bona, ka tšatšl le lengwš ge o eya ga yola, wa ba monna. Ešeng go bolabola ka ntwá. BA no fšla ba ba dira, bjale a gomš a mo lokollš ka go bolabola le yēna a sa mo felle pelo.

K34/82

65

334 962 Monna a kwa mowe mmago a mmotšitšego, a ba a gopola le mantšú ala a dingaka. A napa a diyo bōna gabotse gore o dirile phōšō e kgolo godumi ga mosadi wa gagwē. A leka ka maatla gore a bolabolē le mosadi ka sephiri. A se ke a mo kwa, a no fēla a mmotša gore a še yēna. A leka go epea ka fase gagwē bjang le bjang, yaba tšewe kamoka ke lefēla. A bōna ngwaga o šetše o fēla, ba thōma ngwaga wa bobedi.

963 Go retella go šitile pitsi, a bōna gore theteliš yaka a e nthuši selo, ke kgale bjale tshwarēlō a ke bone. A goma a botša mmagwē, ke likile ka maatla go ekokobetša ka fase ga mosadi, bjale a ke bone tshwarēlō ya gwē. Aretse, bjale o ra gore nna ke bolaboleng? Aowa, ga go na polabolo, polabolo ke re a ntlogēlē, a bošlē gagabō. A ke nyake go dula ke lebane naē, mathō aka a tšhaba ke madi. Pele ga gore a bošle gagabō, bokaone ke go bitša bageno, o ba botše taba e.

335 964 A se ke a fetola mowe, mokgekolo a bolabotšego. Mokgekolo a thakgoga a mo tlogēla. A šala a gopola mantšú ala a go a bolabola, a se ke a mo tsēna. A bōna gabotse gore ba tlilo mo ganetša. A thōma go tia mosadi a mmotša gore a tlogē. A se ke a tloga, a fo dula. A tšhaba gore ka moswana a ka mo tetemetša ka ditaba, bjale ka ge yēna lentšú la gagwe ke la gore a mmotše ka molaō, go swana le ge a ile a mmeka ka molaō.

965 A goma a mo tia gape, bjale a kwa gore di a baba, a thabēla go yo mongwē wa ga Moeng. Leina la gagwe ba re ke Mokolokoto Šokane. Ke leloko ka lethi le ba ga Moeng. Ba ga Moeng ba tšwile ba le mowe kgorong ya ga Šokane. Leina le la Mokolokoto a se mong leina la gwē la matswalō. Mong leina la gagwē ba le lebetše ka gobane leina go ile gwa gola lona le la Mokolokoto. Mokolokoto ke gore go ōta kudu bjale ka kgomo ya tšhofadi.

336 966 O ile a tsēna mowe ga Mokolokoto ka mabanyana ka baka la gore o ile a mo tiya ge letšatši le ya madikēlō. A dira

336 gore a rōbalē, o tla tsoga a mo isa ka moswana; a rōbala mowe. Ka moswana a mmoetsa monneng, a hwetsana gore monna o tuka mollō mathong a gagwē. Mathō a gwē ke a mahubedi, o ka re ke a nonyana e thekwane. A dumedisana naē, a dumela, a sa rata.

967 A thōna go botša monna gore ke bone mosadi wa gago a nkwela ka mabanyana, a etšwa a lla. Bjale ge ke mmutšiša, o re wēna o mo teile, bjale ka bōna gore ke bošego, ka dira gore a rōbalē, ke tla mo tliša bo sele. Bjale ge o mpōna bjale ke tlišitše yēna, ke re molato keng? A re ke nnete ke mo teile, yēna ka noši o wa tseba molato o ke mo tšetšego ōna. Ke mmotšitšē gore a bošlē gagabō, a ke sa nyaka go mmōna ka mathō aka mo motseng waka, ka baka la gore o nkhuunē bonna.

337 968 Motliši a napa a bōna gabotse gore ditaba di boima. A bitša mmago monna gore a tshalošē mantšu a gagwē a le gōna. A mo fetola ka gore ke diyo tšhaba ka wēna, a ke sa nyaka go kwa ditaba tša ngwana yowe. Ke bolabotšē naē lebaka, bjale a nyake go ntheletša. Le gana lehono e be go le kaone gore bagolo bagwē ba bē gōna, e re ge o bolabola mantšu a mosadi ba be le bōna ka ditsēbē ba be ba di kwa. Ba bitša bagolo ba gagwe, Khašane le Makobeng le morwarragō bōna Rakgobadi. Ba tla mowe lapeng la motšwa.

969 Mokolokoto a re bana a komē le bitša ke nna ka baka la mosadi yo wa lena. O lwelē le monna wa gagwē, bjale o tšhabetše go nna, ke mo tlišitše mo lehono. Ge ke botša monna wa gagwe gore ke tlišitše mosadi, a ke kwane naē, o re a sa nyaka go bōna mosadi yowe mo motseng wa gagwe. Ke ge ke bitša mmago lena, bjale le yēna a bolabola go tenšga ga ditaba tša bōna. Ke ōna mantšu awe ke le bitšetšago ōna.

338 970 Ditaba re a di kwa, bjale mogologolo o ile a šia sešma se, mona ntso a ekgamole. Ka go riale mowe o tla napa wa thuša go lamolanya ntwā e. Rena pele e be re ka kwa phapanō ya bōna pele ga gore o lamolē ntwā e. Mamondi a ka thoma a re

338 botša gore yōna o llēlang. Mosadi a phutha thethō a dula godimu ga yōna, a thōma go bolabola. A re nna ga ke tsebe molato waka; o re ke tlogē ke ē gagešu, bagešu ba mo fē dikgomo tšagwē, ka baka la gore ke nna moloi, ke mo hunnē bonna; ke monna fēla ge a le ka ngwakong waka. Ke yōna taba e ke hwēlago yōna, nna ke sa e tsebe. Ke moka ke feditše.

971 Maselo, ke nnete go bjale, mosadi o wa ntoya, ke kgotleletše gore motlhomong o tla laka dipelo tša gagwe, a ntoolla, a diri. O ntshwere bonna, ke no ba monna fēla ka ngwakong wa gagwe. Bjale ka go riale mowe ke re nka se ke ka kgōna go phedišana naē. O swanetše gore a ntlogēlē, a ke sa nyaka go mmōna ka matlhō aka mo.

339 972 Bagolo ba gagwe ba re rena ke rena bana, tabaewe e ka kwa ke mmago rena le yōna Mokolokoto. Mmago monna a re ke thabile kudu ge mosadi a ile a tšhabēla ga mokgalabjē. Le mola a tšhabēla go yo mongwē, e be ke tla tla ke bapisa taba e ka yōna. Ke mpja ya gago, ge mpja e ile ya loma mong wa yōna, molato a o ke o eba gōna. A o be gōna, go bjale, ke ile ka mmotša gore a se ke a kitimēla taba e. A ka a kwa mowe ke mmotšitšego.

973 Mokolokoto, ke nnete le bana, bjale taba e e mmakatšago ke gore lekgōthwane la lena la ba le basadi ba babedi. Bagolo ba ba le mosadi, bjale o šita go bolaya twaebela. O ile a lēla, ka gobane lekgōthwane ka metlha ke mamorate, ba mo fa mosadi yowe. Di a kwala, ngwana a lēla naka ya mokhura re a setlha ra mo fa. A tlhwa a letša, ge a re naka e ntennē, re re o ile o wa e nyaka letša. E mpolaša tlala, aowa letša. Ke bolabola ka mokgwa owe ele gore le nna taba e e ile ya ntirēgēla. Ka leka ka maatla gore ke rakē mosadi empa ke ile ka šitwa ka baka la gore mpja ke yaka.

340 974 Leina le la Mokolokoto a se mong leina laka, ke baka la ōna modirō owe wa basadi. Mosadi waka yo mogolo a nkuna

340 bonna, bjale ka leka ka maatle go bolabola le mosadi, mosadi a se ke a kwa mowe ke bolabolago. Ka re ka gobane yêna mong o nyakile gore mosadi e no ba yêna fêla, ka mo šala nthagô. Yola ka mo lesetša a le bjale, a eteola ka mokgwa owe yêna mong a ratago ka gobane le yêna e be ke mo nyaka, ka fo otiša ke pelo fêla; se nka dirago se se gôna. Ke mowe o kwago ke etheta ka gore ke mokolokoto ke wa motho, e ka ba wa kgomo skabe ba bolaya.

975 Selo sa mongwê se a tsefa, a se ke a bôna lebaka la go bônana le bankana ba gagwê ka baka la gore ke mo tšwere. Le yêna a ôta bjale ka nna, a phakiša a tšofala. A re go bôna gore monna o wa mpolaya, ge ke robetše naš, a fo tsoga a dudumêla. Letšema la mongwê a le apeelwe, go apeya yêna mong letšema. Ga go kgathalege gore o wa dudumêla, o swanetše go dudumêla a le lwaleng. Ka moragô ke no bôna ge ke bôna yola mosadi badimu ba tsoga. Ka re ko likiša, ka bôna dikoma di wêlana. Dira fêla gore a rwalê kôma e, e tla mo imêla, o tla
341 no bôna a go fodišitše, wena o sa tsebe gore o nkalafile ka mokgwa mang. Ke moka ke feditše, wa tlhôka go kwa gana mowe gôna, a ke tsebe. Ge e le dikgomo tšôna, o se ke wa se fora ka tšôna, o ka se ke wa di bôna.

976 Bagolwane ba re bjale ka go riale mowe ke gore batswadi ba mosadi a ba na molatoka mokgwa owe ngwana wa bôna a dirilego ka ôna? Aowa, a ba na molato, molato o be o ka ba gôna ga o mo tlhala ele gore o lwelê le yo mongwê. O wa di kwa ngwana wa mma, napa o lesetše ditaba tše kamoka, o dule le mosadi wago. Bjale ka ge o kwile, ka mokgwa o mokgalabjê a šetšego a bolabotše ka ôna. O se ke wa tshwenya ngwana Masete ka gobane go tshwenya motho ke gore o tla mo fa sewe o mo tshwenyetšago sôna.

977 Monna a kwa mowe ba bolabotšego, a dula ka mowe lapeng la mosadi yowe. A mo diša bjale ka ge a diša kgomo. Ge basadi ba bangwê ba eya mašokong a dikôma, yêna a e. Yola yêna o fo

- 341 ya ka go rata, goba go biniwa dikoa tsa malopô a mo lokolle,
wa bona a ile mowe dilong tsewe, o tla hwetsana monna a le gona.
- 342 Mosadi o kgolegong, a kgone go ya mowe ba bangwe ba swanetsego
go ya. Moepolai a llelwe, o dirile ka kgole, diema tsa masokong
a ha se he a di tseba.

978 Ka baka la kgolegô ewe, a bona gabotse gore ga go mo
thusi selo ka gobane selo se sengwe le se sengwe o se beya ka
kowa lapeng la mosadi wa pele. Bjale yena o no humela kgomo
ewe ya tshupja. A boetsa pelo madibeng, a lokolla monna wa
gagwe. O ile a mo lokolla ka morago ga mengwaga e methano.
Ke moka a ya ga yola, a bona e le monna. A makala, a bona
gabotse gore yola mo a go ba a mmotša gona e be e le therešo.

979 Go tloga ka lona tsatsi lewe, kwanô ya ba gona go
mosadi. Monna wa ntshe a leka ka maatla go tlogela mokgwa wa
kgale wa go disa basadi, ka gobane o gomile tseleng ya lehu.
Go se be le bonna ke lehu, ka gobane a o na modirô owe o ka o
dirago, ka go riale mowe ke setsha motho a hwile.

- 343 980 Ditaba tse tsa ka godimu di laodisitše ke Khasana
Moeng. Mmagwe o belegile ga Matsatsi (Bolobedu). A tla mo
esale mothepa, ke ge a losa ke Madome Moeng. Bjale o tawaletše
mo nageng e, mphatho wa gagwe ke Lekgalwa.

Tema ya 16 Ge go ka tlhala mosadi.

Temana ya 1, go tenega ga mosadi.

981 Ge mosadi a ka diyo thoma pele gore a se nyake monna,
a fo tloga a ya gagabô, ga go na kgomo ya go mo isa, yena o tla
fo se kisa ka noši. Go bjale ge a ka tshaba le yo mongwe monna,
ka go riale mowe ke gore o tshadile. Ka mabapi le go tshaba le
monna yo mongwe, yena o swanetše go feta le mosadi, a fe
motlhadiwa dikgomo tsa gagwe.

982 Ge a fiyo tloga monneng a re a ke sa nyake bogadi,
batswadi ba gagwe ba tla mmutsisa. A ba botshe gore molato keng

343 ge a sa bolabole lebaka le le sa kwalego, ba tla bōna gore ga
go na taba. Fēla a ba swanēla go fo homola, ba swanetše go
butšiša bakgōnyana gore re bōna mosadi wa lena, fēla tše a di
bolabolago a re di kwe. Bjale lena o ile ge a tloga mowe o ile
344 a reng? Bala le bōna oa tla tthalosa ka mokgwa o a tlugilego
ka ōna.

983 Ge a filo tloga ka baka la go tenšga ga gwš, batswadi
ba tla ōmanya ngwana wa bōna, ba mmotša gore bojēla pele ga re
bo nyake. Rena re llē dikgomo tša morwa kētš, o swanetše go
bošla monneng wa gago. Ge a ka tšwēla pele le go gana, bona
ba tla leka ka maatla go bitša ba leloko le dikgadi, gore ba
tlš ba thušē go ba laiša. Ba tla tla ba leka go ba laiša. Ge
a ile a ba kwa, gōna batswadi ba swanetše go boetša mosadi
monneng wa gagwš.

984 Poetšo ya mosadi o diretše batswadi ba gagwš molato.
Ka baka lewe ke bona ba swanetšego go lefa. A ba lefe ka seruiwa
sa madi, aowa, ba lefa ka bjala. Ba ōna mmela, wa anegwa,
bjale yōna modia tšōna a šila. Ba roma batho gore ba išē mosadi
monneng wa gagwš, ka bjōna. Bjala bjowe ba re ke bja go iša
mosadi bogadi. Ge barwadi ba fitlhile ba swanetše go bolabola
mantšū awe ba ba rumilego ka ōna.

345 985 Taba kgolo ge a tloga bogadi o tla hwetšana gore molato
ke lehufa. Ge e se bakeng la lehufa, o tla hwetšana gore monna
ga mo tlhokomele bakeng sa medirō ya banna, ka gobane medirō
ya lapa ga e fele ewe e dirago ke monna. Medirō e bjale ka e:
mefini ya matsšepš, ngwakō, go thštha tšhemo le mahudu le medirō
e mengwe ya ditšwarō. Ewe ke yōna medirō ya lapa ya monna.
Modirō o mogolo wa go feta medirō kamoka ke modirō wa ngwakō,
ka gobane polabolo ya batho ba re mosadi ke ngwakō, ge monna a
sa go nyake, yaba ngwakō ōna o go agetše, a na molato medirong
e mengwš; a ka fo dira mapoto, banna a ba na bo tseba, ba tla
mo dirēla.

K34/82

71

345

Temana ya 2 Tlhalo ya go tlhoka ngwakô.

986 Ena ke taba e kgolo ya go dira gore mosadi a boêlê gagabo kantlê le go mmoetsa. Mowe phôšô ga e na le mosadi, e na le monna ka gobane a kgone go aga ngwakô. Motho yo mongwê le yo mongwê o phela ka gare ga ngwakô. Ngwakô o aga ke monna, ke wa monna fêla ka molaô. Mongmong ngwakô ke mosadi, ka gobane o tihôkômêla ke yêna.

346

987 Bjale ka Thoko ngwana Malesa, monna wa gagwê e be e le Mpuru Lokweng, papagwe ke Makgoba, mmagwê ke Lwane ngwana Raganya. A thôma a dula le mosadi wa gagwê ka mokgwa wa molaô, a ba le mpa naê. Mafelong ya sinyêga, aowa, owe a se modirô wa motho, ke modirô wa Modimo. Ge mosadi a ile a sinyagalla ke mpa, monna a swanêla go ya malaong a gwê. O swanetše go letêla ge a se tlêma (go bôna kgwedî) a tihakantšhwê ke ngaka, a kgônê a tsêna malaong a mosadi.

988 Ka lona lebaka lewe, a kgêtha motlabo, yowe leina la gagwê elego Mpo ngwana Mabakane, o be a tšere ke Malakare Mohlabe. Bjale monna wa gagwe a hwa e sale yo moswa, ke ge monna yowe wa ga Lokweng a šala a šêgêla mosadi yowe. Mong mosadi wa gagwe a ka a ba le pelaêlô, a re ke sefokatšô. Ka go tseba gore o sa fiša, ge a ka tsêna malaong a gagwê, a ka tloga a swa. Kganthe ke moka o napile a eya, ka morago ba bôna kgwedî e fêla a sa tle gae.

347

989 A ba a ekgofa ditšhila tša lehu, a botša mmatswala wa gagwe gore nna ke epone. Di a kwala ngwetši waka, bjale ke makatša ke monna wa gago a bônale. A ya mowe morwae a nago ntshe, a mmotša taba ewe a re di a kwala mma, bjale go ka diriwa ka mokgwa o le tlogago la dira ka ôna. Molaô wa ntshe ke go dira bjala, aowa, ba ya ba botša ngwetši a dira bjala bja go tlhoba meriri. Bjala bjowe ke bja ngaka ya go alafa lehu, e tlilo kgaola tše a go apeša mosadi ge a be a alafa lehu.

990 A dira bjala bjowe, monna ešú a ke a etla, e sale kowa mmagwe a eya a mmotša gore go na le sa gore. Bjale motlhang bjala bo nwewago, ba ba ba diyo roma motho a ya a mmitša. A

K 34 / 82

72

347 tla naê, a na le mošegêla yola wa gagwe. Ngaka ya kgôna e šoma modirô wa yôna. Ka moragô ga mo modirô o fedile, ba bitša ngaka ba ya ba e šupa pitša ya gagwê. Bjala bja mohuta owe a ba nwele ka ngwakong, ba bo rwala ba tla ba bo beya kgakala, bja nwewa ke moka modirô o fedile.

348 991 Modirô go šetše wa monna wa go nyakêla ngaka ya go ba gobagantšha, a kgone a eya malaong a mosadi. Ngaka ela ya go ba e tlile go ba tlhakola dilô tša lehu, ya laêla, ba e fa pitša ya molaêlo. Ya nwa, ke moka ya tloga. E ka se ke ya kgôna go ba tlhakantšha ka baka la gore owe ke o mongwê modirô. Ge a sa mo nyaka, o swanetše go mo reta ka gae.

992 Ka morago ga mo ngaka e tlugile, monna a diyo nwa bjala a eme ka maoto. Le phitlhô ya ntshe ya nwewa e sale mosegare. Ke gore a na lebaka, o nyaka go tloga le mošegêla ba boêla gae. Monna a falatsanya bjala, ka morago ga mowe a bôna gore o falatsantše, a tloga. Ke mowe makalô e ilego ya ba gôna, taba ya se ke ya ba gôna.

993 Mosadi a lebella gore o tla bôna a etla, a no bôna matsatši a no fêla a sa mmone. Ka lebaka lewe o be a sa na le ngwakô wa gagwe. A dula, a letêla monna empa a se ke a mmôna.
349 Mpo o tsere ka mma sôna.

994 Ge selemo se fitlhile, gôna o ya a lemêla mosadi ga mmôgô le mmagwê. Fêla o lema a goma a yo dula ga motlhologadi. Marega ke lebaka la diphefo (borwa), borwa bjo ke gore phefô e tšwa e le ka thekô ya borwa. Borwa bo rutla dintlô tša batho, bjale ka moraga ga mo e rutlile, banna ba goma ba tšhesa mowe e rutlilego gore pula ya se ke ya tla ya ba nêla. Ngwakô wa gagwê wa rutluluga, motšhesi a se be gôna. O be a sa nyake go tloga bogadi, a tloga a robala le mmatswala wa gagwe ka ngwakong ka o thii.

995 Ka lewe lebaka a sa na ngwakô, ngwakô ke wa mmatswala wa gagwe, ba rôbala thaka. A fêla a re nna a ke ne monna, monna waka ke mmatswala waka, nka se mo tlogêlê ke tla mo apeela.

K34/82

73

349 Dikwêlêpa a di tlhoke, ba fêla ba mo kwelepetša gore a tlogê, a ba ganêla mathong. Ka mabanyana o botša mmatswala wa gagwe dipolabolo tsêla tša dikwêlêpa. Yêna a fêlê a re ba go fora, o se ke wa tloga, ke tla no ba ke tlhaka nago, ka gobane le nna ke a tlhaka le wêna go bjale.

350 996 Diâma pele ga di tsibji, Thoko a thôma go baba ke leoto. Ba kilo leka go mo alafiša tša pala, ka baka la bosadi. Ba ya ba tsibiša monna gore mosadi wa gago o wa babja, a se ke a tla go mmôna. O šošetše tsela ya go ya motseng wa gagwe ka lešasa la mokgalo. Mathong ga tau ba ya ka lebônê, bjale mmatswala wa gagwê a na selo, sa go tsama a o kwa gore molato wa leoto keng.

997 A bôna gore o mo kotseng, monwana o mongwê wa ripêga. Go tlhoka monna ke go tlhaka. A laêla mmatswala wa gagwê a re bjale ka ge le mpôna ke tlhaka, le lena ke a le bôna gore a le tsoge gabotse, ke be ke le botša gore naa go bjang ge nka ya batswading baka, ko ba ke tlhakiša bôna? A re ga go na selo se nka se dirago, bjale ka ge le wêna ka matlhô o bôna gore ke nna tšhuwana. Aretse, motlhomong bôna ba ka ya ba go thuša.

351 998 A tloga, a ya ga batswadi, bjale a fitlha a ba nêgêla ka mokgwa o a tlugilego ka ôna bogadi. A ba ka ba nyaka go kwa nnete go bakgônyana. Ba dula le ngwana wa bôna, ba thôma go mo alafiša. Ka tsatši le lengwê ba bôna go fitlha mmatswala wa mosadi. A re go bôna ke tlilo bôna molwetši. Aowa, a tlhwa a mmôna, e ile ge letšatši le ya madikêlô, a re šalang ke le bone, ba re ke tsôna. A no fêla a dira bjale a etla a mmôna, mafellô a lapa go tla go mmôna, ka baka la gore bolwetši bo tsere mengwaga e mmedi. Leoto la ripêga menwana kamoka gwa šala e le nkonokono. Yaba gôna le kgônago le fôla.

999 Ka morago ga mo a fodile, ke moka a napa a dula a se sa boêla bogadi. Ka moragô a kwana le monna yo mongwê ka baka la botlabo. Batswadi ba lebella ba bogadi gore ba tla tla ba

K34/82

74

351 bitša mosadi wa bōna, gwa se ke gwa tla motho. Motho ga robe a sa pepudiwi, papagwê a mo agêla ngwakô wa gagwe kantlê ga legora. A bōta ngwakô wa gagwe a dula go ôna. Mmatswala wa gagwe a napa a ripa tsela ya go ya a mmōna.

352 1000 Ka tsatši le lengwê Mpuru a tia Mpo, bjale ba mo raka ka baka la gore a ka se ke a mo tiya ka mokgwa o šoro, a sa mo nyala. A boêla gae gagwe, a hwetšana e le maruping. Mmagwê a rōbala le mokgekolo wa ga Pōpêla, yowe ba agišanago naê. Le yêna a ya a šutellwa ka gōna. Ntlo ya mo golêla, bjale ka ge e be e le monna, a sa lêmala go rōbala a le nnoši. Molato ke wa mang? Ke wa gagwe ka baka la go šia morago bobo. Gela a be a fêla a etla a ba bōna le ge mosadi wa gagwe a babja, a mo alafišê, lehono nkabe a na le tsela.

1001 Buušwa o diyo tsama a ija le banna ba bangwe. Mmagwê ga fage, o dira maanō, a ntšha dithōrō a fa yo mongwê a faga. Ge a tsotšê, o fêla a bitša mokgekolo yowe gore tlang le ngathê buušwa. Ke moka o wa ya o ja, bjale a ka se ke a kgōna go bitša morwae ka baka la gore ba ile a tlê a ngathê. O be a ka re tla ri jê ge ba ile ba tliša buušwa ka sekgêrō. Le yêna a na maatla a go butšiša mmagwê buušwa, ka gobane mosadi o be a mo tšeišitše, o diyo mo latlha ka noši. Le pelo ya mokgekolo e botlhoko ka gobane dikgomo tša gagwê o lobile.

353 1002 Monna a dula fase a gopola, a bōna gore bokaone ke go ya mosading waka. Ka moswana o mongwê a botša mmagwê gore ke nyaka mosadi waka, o ile kae? A re o ile gagabo ka baka la bolwetši bjola ka go tla ka go botša. Bjale o swanetše go boya ka mokgwa mang? A ke tsebe, kganthe o tlugile ka mokgwa mang mo? O tlugile ka baka la go tlhoka moalafiši, a tlhoka putšišô e ngwê, a napa a homola.

1003 Ka tsatši le lengwê a re go mmagwê, go bjang ge go ka romêlwa motho a yo nyaka mosadi? Aretse, tšewe di tseba ke wêna, fêla kgopolo yaka e re wêna ka noši o swanetše go ya ka gobane sebaka ka metlha ke sa mogana le molato. Bjale nna ge

K34/82

75

353 ke fitlhile lentšú laka ke tla bolabola lefe? Ke wêna monna, o tla no bolabola ka mokgwa o kgopolo ya gago e go botšago ka gôna. Ke yo monyena a ke tsebe taba mma. Ga go na polabolô, wêna o no re ke tllilo bôna mosadi waka, bôna ba tla go fetola.

354 1004 A napa a wêla tsela, a ya ga makgolo wa gagwê, aowa, a tšama a ditêgêla tseleng, a dirêla gore o taena ka letsubjana. Erile ge letsufi le tšeyatšeya a fitlha motseng, a ba dumediša, ba dumêla, ba ba ba butšišana maphelo. Ka moragô ga putšišanô ya maphelo, gwa re tau. Ba ga makgolo wa gagwe ba maketše, bjale ba theletšitše polabolo e e tla tšwago ka ganong ga mokgônyana. O ile a homola lebaka le letelele, go fitlhêla ge makgolo wa gagwê a re o tšwa ka kae bošego bjo? Ya ba gôna a ba botša gore ke tšwa ke le gae, bjale ke tllilo bôna mosadi waka. Mosadi wago mang? A re Thoko, o ile kae, o tllile gana mo. Neng? Aowa, ke kgale makgolo.

1005 Thoko o dutši ka lapang la gagwe, bjale ba mmitsa a tla. Ge a fitlha a mo dumediša ka letsôgô a dula fase, a mo loša. A mo tsebe ka baka la letsufi. Ba thôma go mmotša gore re bôna Mpuru šo, o re o tllilo go bôna. A re o tllilo mpôna, ke nna mang le yêna? Le yêna ka ditsêbê o wa kwa, a re o mosadi waka. Go thoma neng? Botala bjo kamoka. A re o diyo tlhoka go ya gae gago, nna monna waka o hwilê kgale, a ke sa na monna. Monna o kilo tšeya gore ke dinyane, ba napa ba mo raka, a tloga le bošego a boêla gae.

355 1006 Bakgekolo ba kwa bošego a kôkôta; o mang? A re ke nna, bula, a bula. A thôma go ba anêgêla ka mokgwa o a rakilwego ka ôna. Mong ngwakô yowe elego mokgekolo wa ga Pôpêla a re o ka se ke wa kgôna selo ngwanaka. O dirile phôšô, o gopola leriba ka go bôna o naiwa, bjale ka tšhwene. Ge o kwa ba bolabola gore motlhôlôgadi ke phoka, letšatši la tllhaba e a ologa. Lehono o bone, e ulugile, gana lehono o tla hwetšana a bile a kgathane le yo mongwê. Gela motlhomong o na le kgomo, o rapêla ba ga makgolo wa gago ka yôna, motlhomong ba ka go swarêla.

K34/82

76

- 355 1007 Taba kgolo, bitša marašana a geno a ga Lokweng, ba tla tla ba go thuša ka dipolabolo. A rōbala a kwatamile ka dikhuru. Ka moswana a tsama a botša ba gabo gore ba gatlhane mola maruping a gagwê ka tsatsi la gore. Papago Mpuru o sa phela, bjale le yêna o tlogetše mosadi wa gagwê Lwane, o dutši le mošêgêla ga Mokgotho, ke kgolê a tlhaellwa go nmitša.
- 356 1008 Ka lona tsatsi lewe, ba swara kgogo molomo. Tala e apeilwê a lewe ka mphaka, ba ya ba gatlhana mowe maruping. Bjale a thōma go ba botša sewe elego taba. A re Morena bakone, le bitsitsê ke nna ka baka la taba ya mosadi. Mosadi waka o tlugile, o ile ga gabô, bjale ke ile ka ya go yêna, bjale ge ke fitlhile a mpotša gore nna a ke monna wa gagwê. O re monna wa gagwê o hwile kgalê, ka ba ka boya le bošego mono gae. Bjale ke le bitsetša taba ewe gore le tlê le nkeletše gore ke swanetše go e šoma ka mokgwa mang. Morena, ge a rile a dula fase.
- 1009 Ditaba re a di kwa, bjale mo motseng nka eke ga go dule motho, o ka re beng ba motse ba hwile kamoka. Monna o kga tlhatlo, a o re botše ditaba. Fêla bjale ka ge re tseba gore wêna o be o sa dule mo, lehono o nyaka mosadi ka gobane ba ga Mohlabe ba go rakile ga Mpo. Monna o lešaedi la go fitiša, bōna ngwakô ga o gōna, le gōna gape a o kwele mmago botlhoko, le yêna a na ngwakô. Ka baka la dikgomo tša yo mmago rena, re tla bolabola.
- 357 1010 Ditaba ke tšewe mmago rena, tša di bolabolago ke morwa wa gago. Mmago mamondi a re ke a di kwa, bjale ngwana yo waka ke phôlôfôlô (pôôfôlô). O ile makgoweng, bjale dilô tše a tšwago natšo a di iša mošegeleng, a dutši mosadi a e naê. Ka leka go mmotša dilô kamoka tša mo a se ke a nyaka go ntheletša. Ngwana a ba mmone ka telo, o boniwa ka pêlêgô. Nna madimabe a aka a phala le a 'nyo e tšwago madi e sa tlhabiwa. Lo bitša ngwana wa motho yowe, o tlilo lebella ke mang, ka gobane ge a tla ya gagabo ke baka la go tlhoka motlhokomedi?

K34/82

77

357 1011 Mankepeng Lokweng a re homola mma, o wa re tlhodia, tšewe o di bolabolago ka matlhô re a di bôna. Le yôna medirô ya morwa wa gago re a e bôna. Bjale e be re nyaka lentšú la gago mabapi le ngwetší ya gago ka gobane wêna o tseba taba, goba aowa. Ke riale ka baka la gore le šetše le tlhaka ka babedi. Lehono o tlugile le wêna o tlugile ka baka la go tlhoka mengwakô.

358 1012 Nna, ke tlhakile le ngwana wa motho yowe, bjale ka morago borwa bja tla bja rutla ngwakô wa gagwe. Ka thôma go rôbala naê thaka, pelo yaka ya kwa botlhoko kudu ka gobane yêna o sale yo monyana. Ge a na le mogwêra wa gagwe yowe a mo fokatsago, a ka se ke a kgôna go tla. Tšewe ya ba dinyane, a thôma go baba ke leoto. Mowe ke ile ka tsêna matlhomoleng a mangwe a masetlapelo. Ka baka la go tlhôka sa bobedi sa go mo alafiša, ke ge a ntaêla, a eya gagabô. A diyo tloga ka phôšô. Ka fêla ke ya ke mmôna, ka ba ka swaba ka go tlhôka selo sa go thuša bo makgolo, ka dula. Ge a na le kgomo a ka ntšha a yo rapêla makgolo wa gagwê.

1013 Bjale ditaba re di kwile, ngwana wa gago ke nnete ke lešaedi la masetlapelo. Bjale o wa di kwa, wêna o swanetše go dira bjale, o tšamê o kôlôta kgomo, o ê o fê ba ga makgolo wa gago ka gobane ke wêna modiya tšôna. Aowa, ditaba re di kwile, ba laêla, ba palakana ba ya magae a bôna.

359 Temana ya 3 A tšama a kolota kgomo ya go rapêla makgolo wa gagwê.

1014 Monna a tšwa letsolo la go tšama a kolota kgomo. Go kolota ga kgomo o kolota go wa geno, bjale a dira ka ôna mokgwa owe. A se ke a e bôna, ba gana go mo kolota ka baka la gore o tllilo goma a latlha mosadi. Motho o rêrana naê molato a dutší motseng wa gagwê, bjale wa go tlhôka motse a se motho. Gwa ba gore mmago monna a tšama a kolota, yêna a ka a tshwenyega bjale ka morwae. Ba mo kolota kgomo owe, a fitlha gae a mmotša gore ke hwetšane. Bjale motlhang o yago makgoveng wa se ke wa lebala molato owe.

K34/82

359 1015 Ba roma motho gore sepela o re kgopella mosadi ka kgomo. Morumiwa ke Sepedi Pôpêla. A ya a fitlha, a ba botša mantšu awe ba mo rumilego ka ôna. Ba re ditaba di a kwala, bjale sepela o ba botše ba ntšhe kgomo ya bobedi le pudi ya ngaka ya go huncella moraba. Re alafišitše mosadi wa bôna, ebe ba mo lathhile. Go se beng bjale, a ba mmone.

360 1016 A boêla a ba botša mantšu a bo makgolo wa bôna. Lwane a tšwêla pele le go tšama a kolota, a di hwetšana. Ba goma ba mo roma a ya a gapa dikgomo tšela le pudi. A fitlha a ba šupa tšôna ga mmôgô le pudi. Ba botša moredi wa bôna gore lehono o boêla monneng wa gago. A re go bôna, ke a di kwa, bjale pele ga gore ke ê, o swanetše go aga ngwakô, a bee a rêkê le kobo ya bošego. Kantlê le mowe, nna nka se ke ka ya. Ge dilo tšewe a di dirile le tla kgôna le boya go tla go mpitša. A goma a ya a ba botša gore molato o fedile ka batswading. O šetše ka mosading, yêna o re a agê ngwakô, a rêkê le kobô ya bošego a kgônê a etla.

1017 A thoma go aga ngwakô ka lebelô, o agiwa bošego le mosegare. A o fetša, a ba a aga le wa mmagwê. Ka moragô ga mo a feditše medirô ewe, gwa šala kobô ya bošego. A tšama a kôlôta ga bankana, ba mo kôlôta tšhalete. A ya a rêka kobô. Bjale ba roma sebaka sa ya go bitša mosadi, a ya a boya naê.

361 1018 Ditaba tše di laudišitše ke Sepedi Popela, yowe e ilego ya ba sebaka sa go bitša mosadi. Mphathô wa gagwê ke Lengana, bontši Mangana,; o tswaletšwe mo nageng e. Bjale o re monna a rata mosadi wa gagwe bjale ka ge e sale kgarebe. Ditaba tša bôna tša fêla di etla mowe. Monna le ge a sa rate mosadi, o swanetše go mo agêla ngwakô, ke nnete mosadi ke ngwakô, monna o nyakilo loba dikgomo le mosadi ka baka la mošegêla.

Tema ya 17 Bakgônyana ba lefêlwa dikgomo tša bôna tša monyalo.

1019 Ge mosadi a ile a fo tloga monneng wa gagw kantle le

K34/82

79

361 go rakiwa goba phôšô ya monna, a ya dula ga gabô, bjale ge batswadi ba mmutšiša a se ke a bolabola therešo ya go tloga gagwê, a no bolabola fêla gore a ke sa mo nyaka, batswadi ba mosadi ba swanetše go lefêla mokgônyana dikgomo tša gagwê. Go bjale ka ge a ile a tšhaba le monna yo mongwê, ba swanetše go lefêla mokgônyana dikgomo tša gwê. Mowe a sa hwetsanego dikgomo ke ge a ile a diyo mo raka, mowe ga go tlhale yêna, ke monna a tlhalago. Gôna dikgomo a ka se ke a di bôna.

362 1020 Batswadi ba mosadi ba ka se ke ba re dikgomo le motho. Mong dikgomo a šala a bolaya ke tlala, aowa, taba ewe a e direge. Ba swanetše go mo fa monyalo wa gagwe kamoka, go tloga mathomong. Mabotšo a kgarebe gammôgô le batswadi, dikgethekgethane kamoka di swanetše go tšwa ba mo fê. Dikgomo tšôna a re bolabole, ke dilo tše dikgolo, di tšwa pele, dilwana tše di nyana tša šala di etšwa ka moragô. Monna a nkgago o nkgale sa gagwe, o tla tšama a phumula megôkgô a di gapa.

1021 A le e le tletše la boya le tletše. Sewe ke seêma, ba bolabola ka dilwana tše dingwê gore di ka se ke tša boya kamoka ga tšôna. Bjale ka ge monna a sa iša; dilo tše di lôbago ke dilo tše mokgônyana a rego ge a ile bogweng a no tšeya a ba fa. Ka baka la gore ba sa nyakana, le bôna ge ba gathane le mmagô mosogana ba bola gore ngwana waka o mphile sa gore. Le dilo tše a fago dikgarebe, dilo tšewe a mo fago a no mo fa e le gore a di molaong, ke tšôna dilo tšewe di lobago ka gobane ge a yo tlhala, a re ke a di bolabola ba ganetša. Ke moka di lobile ka baka la gore tlhatse (sebaka) a sa di bôna.

363 Temana ya 1 Masetiêlê ngwana Mogofê a tlhala monna wa gagwe.

1022 Mosadi yo re tla mmitša gore ke poyabogadi ka baka la gore o tlhadile a le matshegong. Ba no bôna a etla, ba gopola gore o tlilo ba bôna. Ba mmotšiša tša mo a tšwago, aowa, a ba botša gore di sa robetše. A rôbala a sa ba botša

K34/82

80

363 selo. Ka moswana ka moragô ga dijô a re ge a na le mmagwê a mmotša gore a sa boêla, o tletše ruri. A mmutšiša gore molato keng, a re molato ga o gôna, a ke sa nyaka monna. A leka ka maatla go nyaka go tseba molato, a se ke a mmotša. Mosadi ke motlhôlôgadi, o na le marwae fêla.

1023 A ya a botša morwa wa gagwê, bjale kgaitšedi ya gagwe a mmutšiša. A re nna a ke sa mo nyaka, molato keng? Molato ga o gôna, pelo yaka a e sa mo nyaka. Bjale o forane le mang? A ka forana le motho. O swanetše go boêla monneng wa gago. A re a ke e, bokaone ke gore o mpolaê. Mogadibô wa gagwê a re le nna ke tla bôela gagešu. A re sepela, a o thibeke ke nna. Nna ke tlugile ka gobane môya waka a o sa kwana le monna. Le wêna ge nke o bjale o ka no sepela, eseng ka baka laka.

364 1024 Monna wa gagwê a fitlha a re ke nyakêla mosadi waka, a ke mmone. Ba re o gônamo, bjale o re molato keng, a rego a tloga a se ke a mpotša? Aowa, a re tsebe, rena re no gopola gore o go butšitše; o diyo tla fêla go tlilo re bôna. Aowa, a bolabola, nna ke šetše ke nyakêla ka go se tsebe mowe a ilego. O ka mmutšiša šo, a bolabolê molato wa gagwê. A mmutšiša, a re go laêla motho ke go kwana naê, ge o sa kwane naê, o ka se ke wa mo laêla. Go se kwane le nna ke go reng? A re a ke sa go nyaka.

1025 Monna a re go batswadi le a mo kwa ngwana wa lena, o re a sa nnyaka. Bjale le bôna ba re o hwetšana re lwa naê mo. O bolabotše gore a sa boya, bjale ra butšiša gore molato keng; a rate go re botša nnete. Aowa, le di kwile le lena ba ga makgolo, bjale nna ke boêla nthagô, le šale le bolabola le ngwana wa lena. Motlhang ke boyago le mpotše nnete, eseng gore ko tšeya matsatši a matelele, aowa. Ko fetša beke e, e e tlogo ke ya boya ka baka la gore ke bolaya ke tlala. Ga go na motho yo a nkapeelago, lena le apeelwa. Ke moka a tloga.

365 1026 Ba šala ba bolabola le moredi wa bôna, a napa a ba ganêla. Ba bôna gore ditaba di boima, ba bitša dikgadi ga

K34 | 82

81

365 mmôgô le ba leloko le malome wa mosadi. Ba ba botša gore ka mono re fapana le ngwana o tšo boya bogadi. Bjale o re a sa nyaka go boêla bogadi. Ge re nyaka gore molato keng a nyake go re botša nnete. Bjale re re tlang le re thušeng ka taba e. Letsatši re ka se ke ra beya la kgolê ka gobane monna o be a tlile, o re o nyaka gore beke e e tlogo, a hwetšane nnete ya taba. Ka go riale letsatši ke la ka moswana. Ba dumelana go gatlhana ka lona letsatši lewe.

1027 Ka moswana yo mongwê le yo mongwê ge a tsoga a ba ka mowe ba bitšitšwego ntshe. Ba fitlha ba kgobakana. Bjale kgaitšedi ya mosadi a re le bitša ke nna, ka baka la yo kgaitšedi yaka. O tlugile monneng o re o nyaka go tlilo dula mo. Monna wa gagwe malôba o be a le mo, bjale a mo ganêla matlhong a gagwe. A mmotša gore a sa mo nyaka. Fêla ge go nyakiwa lebaka gore molato keng, a re fe lebaka. Bjale ke yôna taba eve ke le bitšetsago yôna. Ke moka ke feditše.

366 1028 Re a go kwa, bjale yêna ka noši a bolabolê la gagwê re kwê. A thôma go bolabola a re ga go na molato, ke pelo yaka, a e sa mo nyaka. Ke lona lebaka laka lewe, tše dintši nkaba ka bolabola maaka. Re a go kwa fêla a re go kwe, bolabola nnete, ga go na motho yo a ka fo tlogago felô kantle le taba. A re ke tšhaba go nyêla ngwana wa motho yowe masepa, ga go na sewe ke rego o ntshwenya ka sôna. Ge o sa bolabole nnete, o tla teiwa, wa ya ka lebelô; a re go lukile, a le tii pelo le tiya mmele. Kgolwang mowe ke le botšago, ke pelo e yaka fêla.

1029 Malome wa gagwe Matlala Mongaale a re wêna mmagwê, bolabola re kwê gore molato keng. Motlhomong o go butšitše nnete. Aowa, a mpotša selo, nkabe ke bolabola, o filo bolabola bjale ka gana mo a bolabolago. Bjale motlogolo, o ke o mpotše gabotse gore naa o furile ke motho yo mongwê? A re aowa. Bjale o ra gore batswadi ba gago dikgomo ba yo di bôna kae ka gobane di ile go fitlha ba di fitiša, tša ya go tšeya mogadibô wa gago? A ke ne taba le taba ewe, a ba yo gapa ba mo fê, mogadibô wagago a boêlê gagabô? Ge a rata, eseng gore ke mmotše gore a boêle gagabô.

K34/82

82

367 1030 Le a bôna, ngwana a šiti batswadi, a se be a na le mokgwa o mongwê. E be re tla mo kwa mola a be a bolabola lebaka, bjale lebaka la gagwê o fo bolabola fêla ge pelo ya gagwe e sa rate. Ka go riale mowe le swanetše go tšama le ekwa gore molato wa gagwe keng. Goba o dira ka kgolê, goba a diri ka kgolê, ditaola di tla le botša. Ge batho ba ka re ba tiya ba ka bolaya makgowa a tla a le swara. Ditaba di a kwala, bjale ge mokgônyana a ka tla, a na taba, le fo mmotša gore sepele o dula, re sa lwa naê. A ka se be le maatla ka mokgwa owe.

Temana ya (bobedi) 2 Go tšama ba laola moredi wa bôna.

1031 Leina la mmago mosadi yowe wa poyabogadi ke Matsatši, kgaitšedi ya poyabogadi ke Leokê. Ba tšama ba mo laola, bjale ditaola tša ba botša gore a diri ka kgolê. A ka a bikiwa ka molaô, monna wa gagwe o ile a diyo mo tšhabiša, ba re se a foma. Motlhang monna a tlogo naê, a la ka la mmege lebitleng la papagwê, ba dumêla. Bjale le ile la dira phôšô, nkabe le mmege. Bjale lehono môya wa mohu o ka gare gagwê, o wa 368 belaêla, o re molato keng le sa mpege dikgomo tša ngwanaka? O dirile gore a boê gae, lena le tla kwa botlhoko ge le lefêla monna yowe.

1032 Ka mokgwa o le dirilego ka ôna, le dirile molato o mogolo. A re laolêlê dipheko, ba di olla, bjale ba re re ya ya gana kowa lebitleng la papagwe ro phasa, ka matlhatswa leselo, ngwana o na le botlomi, o ke o re botše monêpê, modupa tša fase, wêna wa matlhô a go bôna, wašaa. Tša gana, ba goma ba di olla, ba laolêla nku, le gôna tša gana. Ba goma ba di olla, ba laolêla kgomo, tša dumetša ka mpherefere. A re ditaola di dumetša kgomo ka mpherefere, mpherefere o ntšha gore batho ba tla ba gôna ba be ba fapanetšana mowe. Le swanetše go dira bjala le mo išê ka bjôna.

1033 Le re go fitlha gae, le tsibiše kamoka ba leloko la geno ga mmôgô le dikgadi. Le yêna mokgônyana le mmotše le

K34/82

83

368 le malome a mosadi. Bjale motho yowe a swanets'ego go phasa ke kgadi e kgolo ya motse owe. O kga bjala bo sesú bja tlhotliwa, le motho ka othi a se ke a bo nwa. La tsogêla lebitleng, le na le kgomo ewe. O phasa ka tsiba sa modimo, bolebatša le mphêra ka thabi ya morula wa setona, le tla bôna ngwana wa

369 lena a boêla bogadi, kantle le mowe ke moka o tliile, a ka se ke a boêla.

1034 Ba boêla gae, ba fitlha ba botša ba leloko gore ditaola di bolabola gore ngwana a ísiwê lebitleng la papagwe go phasiwa. Go tla diriwa bjala, ba mo íse ka bjôna, bo etetša ke kgomo. Ditaba di a kwala, bjale go ka bolabolwa letsátši la go êna mmela. Ba beya letsátši la go êna mmela. Ka moragô ba tsibišwa go šila, ka morago ba tsibišwa go tlhobolêla le go riteletša. Aowa, ba dira ka mokgwa owe, tsátši lewe bjala bo nwewago ka lona, ba tsogêla mola motseng wa Lecke.

1035 Ke moka ba rwala ditheba ka legapana, ba gapa dikgomo tša ya mowe lebitleng. Dikgomo tše dingwê di ya go goma, di etetša ka ethi ya sedimu. Ba fitlha, bjale kgadi le Masitiêlê ba kwatama kgaufsi ga lebitla. A thôma go phasa, a bega dilo kamoka tšewe ba ilego ba dira phôšô. A ba botša gore badimu lalang, re tliilo le bega ngwana wa lena šo, re llê dikgomo tša morwa Madiagane. A ê bogadi go apeela monna wa gagwe. Re le bega ka kgomo, ke ôna moabê wa lena, ditlogolo tša lena di phele gabotse, e be dikgogwana tša rena di re fatele.

370 1036 Ka moragô ga phaso ewe, ba tllhaba kgomo, madi a yôna ba a falatšetša godimu ga lebitla. Ba thôma go e tswiya. Ka moragô ga mo ba feditše go e tswiya, ba e šêna dithô kamoka ga mmôgô le dibêra. Yôna kgadi ela ya di ísa kowa lebitleng, a fitlha a kwatama ka matolo. A thôma go phuphutha dikgofi, a ba bega kgomo ela. Ka moragô ga pegô ewe, bjale yo mongwê le yo mongwê o sega nama ka mokgwa o, a ka kgônago. A ba ísí gae, ba e beša ba i jêla gana mowe, ga e lukiwi ka letswai, ba fo e ja kantle nalo.

K34/82

84

370 1037 Ka moragô ga mo ba llê nama, bjale e ba kgapile, ba sêta marala, ba tlemela matsogong. Eseng batho kamoka, aowa, ba leloko fêla. Bjale mokgopa le marapô di beiwa godimu ga lebitla. Bjale go fedile, dinama tse di setsego, di sala gana mola lebitleng. Di tla sala di ija ke dimpja, ke gôna go llê badimu. Bjale ba tloga, ba boêla magae a bôna, pele ba yo kgobakana lapeng la bo mophasiwa. Ba yo nwa bjala, ka gore yo mongwê le yo mongwê wa leloko o tswa a rwele sethepana sa bjala, ba bo tliša lapeng la Matsatši.

371 1038 Ka ôna mabanyana awe, ba bôna mosadi a lla monna wa gagwe legogô. Batswadi dipelo tša thaba. Leratô la goma la ba gôna bjale ka pele. Ka moswana a mo šilêla buušwa, a ba a dira le gore ba mmolaêlê kgogo, ba dira ka mokgwa owe a bolabotšego. Ka moswana wa mowe, ba laêla ba tloga, ba boêla gagabô bôna. Ditaba tša bôna tša fêla di etla mowe.

1039 Ditaba tše di laudisítše ke Matlala Mongaale. Papagwe ke Motala, mmagwê ke Masegabu ngwana Mašumu. O tswaletše mo nageng e. Mphathô wa gagwe ke Legasa, Magasa ke ka bontši. Temana ya 3 Mpao ngwana Mongaale o tlogêla Khašane Moeng.

1040 Monna yo wa ga-Moeng o be a na le mosadi wa pele, bjale a loša wa bobedi. Yowe elego Mpao. Papagô Mpao e be e le Makonkwane, bjale a hwa e sale mothepa. Mmagwe Thokwane yêna a sala a sa phela. Kgaitšedi ya gagwe ke Makello.

372 1041 O ile a mo loša e le mothepa o mogolo, a mo fa mabotšô a mašeleng a mathano. A mo fe ka noši, o fa kgarebe e ngwê, gwa ba yôna e mo fago, le yêna a mo fa pheta. Ke dilo tša go šupa gore ba kwane. Bjale mothepa a fitlha a šupa mmagwê a mmotša gore ke kwane le Khašane Moeng. Ge mmago mothepa a sa nyake monna yowe, o tla mmotša gore a boetše. Empa mmago a ka se ke a botša monna goba morvae. O tla no botša moredi wa gagwe gore sepela o e boloka. Ke moka a yo boloka, lebaka la yôna la go bôna ke batho le sa atla.

1042 Mosogana le yêna o thôma a dula lebaka, o lebeletše ge mothepa a tla buiša mabotšô. Ka moragô ga lebaka le

K34/82

85

372 letelelenyana, ke gôna a kgônago a botša batswadi ba gagwe
gore ke kwane le moredi wa mokete. Bjale le bôna ge ba kwana
le taba ewe, ba mmotša gore a nyakêlê nku (ponto) ya go ya go
tsibiša batswadi ba mothepa. Ge ba sa rate, gôna ba no mmotša
gore a re rate ka gore ba loya, goba ke menôtle. Ke moka
tšhalete ela ya mabotšô e lobile, a ka se ke a mo fa, ka gobane
373 go tlhanugile wa monna. O e hwetsana mo go ka tlhanoga wa
mothepa, ka gobane batswadi ba tla mmotša gore boetsa. Ke
moka o fa mothepa yola a go amogêla. A mmotša gore sepela o
mmotše batswadi baka ba gana.

1043 Ke tšôna dilo tša mathômô tšewe tša ge mosogana a
kwane le mothepa. Bjale Moeng o ile a phetha molaô o wa ka
godimu. A lebella ge mothepa a tla buiša, a bôna a sa buiši.
A bôna gabotse gore ditaba tša gagwe di mo loketša. E be e
le mmini moekopedi, fêla o ile a botša mmagwê, a kwana le taba
ewe. Mmini moekopedi ke gore ke monna o epega ka noši, ba
gabô ba tlilo diyo bôna fêla ge a ntšha selo.

1044 Ka moragô ga mo a butšitše mmagwê, ba nyakêla motho
yo, a yo tsibišago batswadi ba mothepa. Ba fa Mkgadi ponto
ya go tsibiša batswadi. A rôbala, ka moswana a tsogela e sale
(gosasa) ka moswanyana. A ya a fitlha, a ba botša gore ke
rometše ke ba ga Moeng, ba re re kwane le ngwana wa lena.
Ke mang? Ke Mpao. Ba mmitša, ba mmotša taba e; bjale a
374 dumêla. O go fileng? A ya a tšeya mašeleng ala, a ba šupa.
Aowa, re di kwile, sepela, re sa tsibiša batswadi ba mothepa,
re tla go botša.

1045 Mothepa a swanêla go sinye tšhalete ela, aowa, o
swanetše go e beya. O tlilo goma a ntšha gapê, tšatši le ba
leloko ga mmôgô le rakgadi wa gagwê ba kgobakanago. Ge ba ile
ba dumelana le taba ewe, ke gôna a ka kgônago a e šumiša.
Aowa, ba bitša batswadi, ba tla, bjale ba tsibišwa taba e ba
ba bitšetšitšego yôna. Ba ile ba kwana le taba ewe gore monna
yowe wa ga Moeng a tsênê re mmônê. Mmago mothepa a roma mothe

K34/82

86

374 gore a sepele a yo ba botša gore batswadi ba mothepa ba dumêla. O ya a rwele serotwana sa ditloo, ge ba sa dumêla, a e a swere selo, o fo re kowa a yo tsêna, a kga letlhare a swara lona. Ke gore ditaba ba di gannê, o boetša tšhalete ya mabotšô.

1046 Dikgomo a ba fo di bitša ka molomo, aowa, mmago mothepa o dira bjala. Bjala bjowe ke bja go bitša dikgomo. Ba bo tšhêla magapeng, ba a rôna ka mokgwa o, a ka kgônago. Bjale a nyakêla barwadi, ba ba botša molaô wa bjôna, gore
375 sepelang le mmotše ke bjala bja tlha'na. Tlhaana ke gore ke bja gore tlang le nyale.

1047 Ke moka barwadi ba rwala, mphulukwane wa lla, ge bo etšwa ka mafôrô, ba re le ê le boê natšô. Ka lebaka lewe bo rwele ke bantšhi, barwadi ba fo sepela. Ba yo ba fa mowe ba yago go ba gomêla gôna, bjale ba rwala ka noši. Aowa, ba ile ba dira bjale, barwadi ba ya ba fitlha ka lebaka. Ba hwetšana beng ba motse ba le gôna, batlhakanetši ba tlhakanetša. Ge ba le kgaufsi le motse ba re aiai, boya tsêna ga Moeng a kôma, gore batlhakanetši ba tsebê gore bjala bo ya kae.

1048 Ge bo tsene ka ngwakong, le bôna barwadi ba tsêna gana ka kowa bo tsenego ka gôna. Ke moka ba bitša sebaka sela sa go tliša tšhalete ya go tsibiša batswadi ba mothepa. Ke yêna yowe a išago maduma. Bjale ba mmotša gore sepela o ba botše re a dumediša, ke Mongaale. Ka moragô ga maduma, bjale ba bolabola molato wa bjala, ba goma ba botša sôna sebaka sela. Sepela o ba botše re rumile ke ba ga Mongaale ba itše bjala bjo ke bja tlhaana. A goma a boetša mantšu awe, sepela o ba botšê re di kwile. Ke moka a ya a ba botša gore bare re di kwile

376 1049 Bjala ga bo dule ka magapa, bo ka sinyêga, sepelang lo tšholêla bjala dipitšeng le bee le tlhalêlê le barwadi. Ba nyakêla dipitša, ba yo tšholêla bjala ka ga tsôna, ba tšeya sefolô ba tlhalêla barwadi ka bjôna. Ka moragô ga mo ba nwelê, ba bula difate. Ragô la moeti le beya ke mong motse. A ya a re ba re difate, bjale mong motse a re di a kwala, fêla a ba

376 êmê ke tla ba botša. A ya a ba botša gore ba re êmang, ke gore go dula o tla le fetola. Bjale ba dula dipelo tša bôna di thabile.

1050 Bjala bjowe ke bja molato, a ka se ke a thôma go bo nwa, a sešu a bitša ba gabô, ga mmôgô le mammuwi wa dikgomo ba kgobakana kamoka, a ba begêla ba kgona ba bo nwa. Ke bjala bja go nyaka dikgomo, bjale ke molaô wa gore a ba bitšê; go bjale ka moswana ga dikgomo di tllilo tšwa. Ba swanetše go goma ba kgobakana gapê. Aowa, ba kgobakana, a ba botša molaô wa bjala a re ke bja tlhaana. Di a kwala, ba kgôna ba enwa bjala. Barwadi ba ba tlhabêla pudi.

377 1051 Ba apeya pudi ewe le mosegare owe, ba ja nama, ba tsolêlana ka motšhatšhathanô. Letsôgô le mokgopa ba rwala, ba yo bega mong wa bjala ka tšôna. Letsôgô le tšwa ka tlhôngô ya yôna. Ka merithi, ba rwala magapa a bôna, ba boêla gae. Ba fitlha ba ba tlhalošetša ka mokgwa o ba ilego ba ba thabêla ka ôna. Ba re ba re tlhabetše pudi, mokgopa wa yôna ke o, le tlhôngô ya yôna. Aowa ke bothakga. Ke moka ba ntšha pitša ya marolakgare, ba ba fa ba nwa.

1052 Ka moragô ga mo go ile bjala bja tlhaana, a go sa na bjala bjo ba sa tla isago. Taba ke ya bakgônyana. Bôna ba swanetše go šala ba ekgopola mabapi le go nyala.

Temana ya 4 Lenyalo la Mpaoo.

1053 Moeng a bitša ga gabô, ga mmôgô le dikgadi, a ba botša gore ka tsatši la gore le swanetše go tla mola gae gaka. Ke na le molato. Molato wa ntshe ke wa go ntšha dikgomo, di a go nyala. Ka lôna letšatši lala a ba butšitšego ba ya, ba gatlhana. Bjale a re go bôna, le bitša ke nna, ke le tsibiša gore dikgomo di a tšwa di ya go nyala. Di a kwala, o ka re šupa mmala wa tšôna. A ba isa šakeng a ba šupa tšewe di swanetšego go nyala. Ba di bôna kamoka ga bôna. Ka moragô ga

378

K34/82

88

378 mo ba di bone, ba laêlana naê, ba tloga. Ba di bone, bjale go šetše fêla go romêla banyadi ba ya go nyala. Dilo kamoka tše a yo di ntšhago mowe monyalong o wa ba šupa, ba šupiwa bawe ba banyadi le bôna ba le gôna fa. Ka mabanyana awe, banyadi ba ya bogweng, ba yo rôbala gôna. Ka moswana ba tsoga ba ba botša gore re tliilo nyala. Ele gore ka mabanyana awe, maduma a bôna ba swanetše go ntšha setlhano sa mašelang.

1054 Bjale ka moswana ge ba ba botša bakeng sa go tla go nyala, bôna ba tla ba fetola goba ba re go bôna, boêlang gae, re sa botšana, go tseba bôna. Ge ba re boêlang gae, ke gore ba nyaka go dirêla banyadi bjala. Ge ba ka fetola ka gore re di kwile re tla di bôna ka moswana, re sa botša batswadi ba ngwana, mowe ke gore ba tla phôphêla kantlê le bjala. Kudu molaô ke go gomiša bakgônyana gore ba dirê bjala. Ka moragô ga mo ba baphophedi ba phophetše, ba ntšhê pitša ke ya baphophedi, e ngwê ke ya bakgônyana.

379 1055 Ba ile ba ba gomiša ba ba botša gore le tla kwa rena. Re sa tsibiša batswadi ba mothepa. Ba goma ba ya ba botša Khašane gore ba ile ba sa botšana. Tšatši lewe ba apeyago bjala, ba roma Maganong gore sepela o botšê bakgônyana ba tlê go nyala ka tšatši la gore. Ge a ile a ba butšitšê, ka mabanyana a tšatši le ba tla tsogaga ba enwa bjala, ba ya, ba yo rôbala gôna. Bjale tšatši lewe ba fo dumediša ka molomo fêla, ka gobane maduma ke a tšatši lela la pele.

1056 Ka moswana ba leloko ge ba tsoga magae a bôna, ba fo baka gôna, ba yo hwetšana gore bakgônyana ba dutši ba ba letetše. Ge ba kgôbakane kamoka, ba yo dula kgaufsinnyana, go lebana le molomo wa ngwakô wa bakgônyana. Bjale motswadi wa mothepa o ba botša maduma a bôna, gore ba dumedišitše ka setlhano sa mašelang. Sebaka sa bôna mo ga Mongaale ke Maganong, bjale sôna sebaka se dula molomong wa ngwakô. Ba botša sôna mantšu a bôna, sôna se botša bakgônyana, le bôna ba botša sôna, se botša bagôgadi. Selo sefe le sefe se feta go yêna.

K34/82

89

380 1057 Letsatši le tihabile, go phôphêla ba phôphêla e sale ka moswanyana. Ba re go sebaka ba botše re kgobakane. Sa ba botša gore ba re re kgobakane. Ba ntšha ponto, lesome ke la molomo wa mmago ngwana le lengwê ke la molomo wa papago ngwana. Ba re di a kwala tšewe, a ba bulê kgôrô pele; ba ntšha setlhano sa mašelang, ba bula kgôrô. Ponto ya melomo ya batswadi ba dirêla gore ba kgône go ba bolabodiša ka gobane ba tlhoka go ntšha yôna le ya go bula kgôrô, ba ka se ke ba ba phôphêla. Go bjale ka ela ya maduma, ka yôna ba re ga ba tsebe le gore go na le batho mo.

1058 Bjale ba botše ba tsênê monyalong, a ba botša gore ba re tsenang monyalong. Bjale ba ntšha dikgomo, di badiwa ka mebala ya tšôna. Monyadi a se ke a lebala gore tšhupa e a ila. Ge a ka ntšha dikgomo tše di tshelêlago, ya ba go šetše kgomo ka ethi, ya hobedi ya go šupulla ga e gôna, a napê a êmê gana mowe ka gobane a ntšha tšhupa, a êma ka yôna, ke moka o tla fapana le baphophedi, o tla ba a šupulla ka kgane. O ile a nyala ka lesome la dikgomo.

381 1059 Bjale re mmone, mmotše molato wa gagwe ke kgomo ya tswetši. A ba botša ba setlha lepara, re bolabotše kudi, go nyakêga thoko ya motšoko, ba ntšha ba mo fa. Ka gare ga thoko ya motšoko, ba swanetše go fakêla šelang, goba sekhušumane (2/-) goba lefakorong. A se motšoko wa motho ka othi, yo mongwê le yo mongwê yowe a kgôgago o swanetše go hwetšana kabêlô ya gagwe. Tšhalete ela ya goba e na le motšoko ba e beya mola ga tšela dingwê. Thoko ewe ya motšoko ge bakgônyana ba tloga, ga ba tloge nayô, e na le molato, e tla išiwa ka bjala.

1060 Bjale go fedile, ba botšê go nyakêga kamogêlô ya dikgomo. Ke molao o o tsibjago ke mang le mang. A di phôphêlwe, ba swanetše go ntšha, ba bitša ka maina a tšôna. Ba ntšha kgati ya go gapa dikgomo, setlhano sa mašelang. Ba e bitša gore ke kgati ya dikgomo. Wa bobedi ba ntšha mphaka. Mphaka ke wa gore ge kgomo e hwilê ba tswiê ka ôna. Wa boraro selêpê,

K34/82

90

381 ba ntšha mašelang a matlhaano. Ke sa go rēma diphate tša go aga lešaka la dikgomo. Mphaka ba ile ba ntšha lefakorong. Wa mafellô ke go tswalla kgôrô. Ke moka go fedile, dikgomo tša amogêlwa.

382 Temana ya 5 Mpaoo a tšhaba le monna wagwe.

1061 Ka moragô ga mo ba nyetše, ba tliša mokgônyana bogweng ka pudî ya kgata lapa. Bakgônyana ba ya ka mabanyana, bjale yo mongwê wa banyadi a tsogêla ka moswanyana. O botša bagôgadi gore re tlišitše mokgônyana wa lena ka pudî. Ba laboga, ke moka ba bolaya pudî ewe. Ka moragô ga mo ba llê nama ya pudî, o wa laêla, a boêla gae. Bakgônyana bôna ba šala, ba šala ba bôna basadi ba bôna. Ba tla šala ba tloga ka la bôna letšatši.

1062 Ba šala ba bôna basadi ba bôna. Bjale Khašane a bolabola le mosadi wa gagwe mabapi le go tšhaba. Aowa, ba kwana, bjale bošego kowa ba robotše, ba tšwa ka ngwakong, ba tloga. Ba šiya ponto godimu ga legogo, ke ya gore ba bônê ka yôna gore ba tšhabile. Matlagosa ba thaetša gore ba tla kwa ba setla, ba fo kwa go ile tuu. Wkaba ba ralukile ka maatla, ba tagilwe ke borokô? Mmago mothepa a ya a kôkôta lebatî, a kwa go filo re tuu. A bitša moredie ka leina, gwa se arabe motho. A bula lebatî, a hwetšana go se na motho, magogô ôna a sa adilwe, ponto e godimu ga legogô.

383 1063 Ka gobane e be e sale bošegonyana, a boêla malaong go rôbala. Ka moswana a thôma go tšeya mabêlê, a kwatama lwaleng a šila. O ile a sa šila a bôna Mokgadi a tšwella. A re go fitlha a dula fase, a dumedišana naê, a re ke rumile ke ba ga Moeng, ba re nyakelang mono. A re ngwana yowe waka ke a mo nyaka gana bjale. Go bolabola ke go tswala disêlê, a lola mabêlê a beya ka ngwakong. A ya go phuphamatlala, a ba botša gore ngwana waka ke yo mo nyaka. Ba mo raka ka kgomo, a goma a boya gae. Ke moka go fedile, a dula le mosadi wa gagwe.

K34/82

91

383 1064 Mpao a ka a lapiša, o ile a phakiša a ima. Mosadi wa pele ke imago, bjale Khašane a thôna go nyefola mosadi wa pele, a re a kgône go faga, o faga ditšhila. Leina la mosadi wa pele ke Mpapi, bjale yêna a se ke a belaêla. Mosadi yo wa pele o be a uta mokgwa wa monna wa gagwe. Monna yowe e be e le lehuudi, ge a ka bolaya kgogo, mosadi le bana ba šeba ka motlopi. Goba o tšo kobêla kgomo mogongwe o fo ja a le thii. Mosadi a lebella bophelo bja monna, a bôna gore a se bjôna.

384 1065 A tswetšifala, bjale a ya ga makgolo wa gagwê go ba botša gore ngwana wa lena ke motswetši. O na leng? O na le ngwana wa ngwanenyana. Aowa, ke lebugile ngwanaka. Ba re motswetši o bôta go ja kudi, ba swara kgogo ba mo fa, ba re o tla ya o mmolaêla. A ya a šupa mosadi gore kgogo e e tšwa ga makgolo, o itše ke tle ke go bolaêlê. A re bolaya, a bolaya. A e tlhoba, a ba a e apeya, aowa, ya butšwa. Monna o šebetša ka noši, a tšeya serope ka sethii a fa mosadi. Kgogo kamoka a e ja.

1066 Mosadi o be a ditêla ke mpa, ka moragô ga mo a tšwile ka ntlo a napa a tloga, kantlê le polabolo, a ya a dula gagabô. Monna a lebella gore o tla bôna mosadi a gôrôga, a se ke a mmôna. Letsufi la ba la swara, ba etiša, a ba a bôna ba eya malaong a sa bônale. A lala a kwatamile ka dikhuru, bja re go sa, a tšama a nyakêla. Pele ga go tšama a nyakêla ga ba gabô, a leba motseng wa makgolo wa gagwê. Ge a fitlha a bôna a šila, pelo ya gagwe ya wa, fêla a no belaêla gore molato keng a sa ka a mmotša gore ko bôna mma.

385 1067 A fitlha a tsêna ka lapeng, a ba dumediša, gwa dumêla mmagô mosadi wa gagwê. Le kae?, go riale e le mokgônyana. Re gôna, re ka butšiša lena? Aowa, le rena re gôna. Le nna ga le mpôna bjale ke tšama ke nyakêla, ke nyakêla yêna mosadi yo. Kganthe a go laêla ge a tloga? Aowa. Nna ge ke mmôna fa, ke fo gopola gore o go laetše. Wêna kganthe o tlugile bjang, o sa botšago monna wa gago gore ke sa yo bôna bagešu? A fetola

K34/82

92

385 ka gore ke ya ka naê? Monna a makatšwa ke polabolo ewe, mmago mothepa a re o bolabola bjang? A re a ke sa mo nyaka, a ê a dulê le dikgomo tša gwê le go gapa a tša gapa ke motho.

1068 Nnete yôna ke nnete, e sale a nyala dikgomo e be ba sešu ba di gapa. Mmagwê a re o reng o fetola monna wa gago ka mokgwa owe? A napa a homola, ba kilo tšeya go bolabola ka mokgwa mang le mang a se sa fetola. Monna a re le ge motho a sa rate motho, o no bolabola, wa se ke wa homola. A re monna wa lejakapitša a ke mo nyake. La tllhaba monna a napa a thakgoga, a tloga a boêla gae.

386

Temana ya 6 Go lefêla Khašene dilo tšagwe.

1069 Monna ge a boetše gae, a thôma go botša mmagwê gore ke tšo mo hwetšna gagabô. Bjale polabolo ya gagwê, o re a sa nnyaka. Molato keng? Ka kwa a re monna wa lejakapitša a mo nyake. Bjale ka ge mmagwê a tseba bojato bja morwa wa gagwê, a re aretše. Dula, o lebellê, o tla kwa ge ba re ekgopolêlê, ge nke ke nnete, leratô le fedile. Taba ewe ke ya kgale, mogôga mogolo a o na nama, nama e na le mogôgana. Bjale ge o bolabola ka mokgwa owe, dikgomo tšôna ke a di bôna a ba gapa. O fa ke mang ditsekana tša gago, ka gobane a tšee ke motho? Batswadi ba swanetše go mpha. Aowa, tšewe di tseba ke wêna.

1070 Monna a bitša motho, a mo romêla ga makgolo wa gagwe gore sepela o botše ba ga makgolo ke nyaka mosadi waka. Sebaka sewe ke Phupu Malesa, a ya a fitlha a bolabola mantšu a ba mo rumilego ka ôna. Bjale mmago mosadi a re nna ke makatša ke ngwana, ke mmutšitše gore a boêle monneng bjale o wa gana. O wa mo kwa, o rumile ke monna wa gago, o wa go nyaka. A re a sepelê, a ê makhutšwi a yo khutša, nna a ke sa mo nyaka.

387

1071 Sebaka sa nyaka go tseba nnete, ke molaô wa sôna. Bjale ka ge le yêna motho wa go mo roma a ile a mo tllhalošetša ditaba kamoka. Ka moragô ga mo a mo tllhalošeditše a mo fa lentšu le a yo bolabolago lona. Bjale molato o o go tlošago

314

K34/82

93

387 bogadi keng? Ke tloša ke bohoba bja monna, nna mo lapeng la mma a ka lêmala go šeba ka motlopi fêla. Ke šeba ka motlopi ke ja le nama, bjale yêna o šeba ka nama, rena re tšhelwe metsi, a ke ôna molaô? O wa bôna, monna o uta dibi tša mosadi, mosadi le yêna o bjale monneng. Sa go hwetšana o êmê. A ka tseba gore o ka mokgwa owe, nkabe ke sa ya.

1072 Ke di kwile, šalang. Ba re morena. A boetša mantšu ga Moeng. A bitša mmago Khašane, ge a tšile a thôma go laudiša mantšu a mosadi. A re o re sepela o ê makhutšwi go khutša, ka go riale o re a sa go nyaka. Ge ke butšiša lebaka, o re ke wêna lehoba, yêna o re a lêmala go šeba ka motlopi. O lemetše go šeba ka motlopi le nama ya ôna. Bjale ka leka go bolabola lentšu le, dibi tša monna di uta ke mosadi le tša mosadi ke monna. A se kwê, a napa a gana. Ke moka.

388 1073 Bjale ke ditaba go riale e le motlhadiwa. Mmago motlhadiwa a re aowa, ga go na taba, taba ke gala a be a tšere ke yo mongwê. Ge a dutši lapeng la mmagwê, e sale mosadi wa gago. Mma, moleta ngwedi o leta letsufi. Aretse, ka gobane matsatši a bo lehono ke a sekgowa. Ke iša ditaba kgorong, di tseba ke wôna ngwanaka. Dinonyana go tlhalefa mafôto, go riale e le mmago motlhadiwa. Fêla pele ga gore o iše ditaba kgorong, o be o swanetše go bitša ba geno o ba tsibišâ taha e. Taba e tšwa e le ka gae, o ka se ke wa ba botša mola o šetše o le ka kgorong. Aowa, mowe ke ditaba mma.

1074 A napa a thôma go tsama a ba botša ditaba tšewe, a ba botša le letsatši le ba swanetšego go gatlhana ka lônâ. Ka lônâ letsatši lewe le bailwego, yo mongwê le yo mongwê a re go tsoga a ba ka mowe ba bitšiwago. Aowa, ba fitlha ba dula, ba letela ba bangwê, ba ba sa šaletšego nthagô. Le bôna ba phakiša ba etla, ba tlhakana kamoka ga bôna. Go lukile Moeng, o ka re tswêla re be re di kwa, bo sele.

1075 A êma a re aowa, bagešu, le bitša ke nna, ka baka la go tlhadiwa ke mosadi. O filo tloga, o ile o dutši gagabô, kantle le polabolo ya kômanô goba go lwa naê. Bjale ge ke

K34/82

94

389 tšama ke mo nyakêla, ka mo hwetšna a le lapeng la mmagwê. Ge ke bolabola gore ke nyaka yêna mosadi yo, mmagwê yêna a mmotšá gore kganthe , o filo tloga kantlê le go botšá monna a re a sa nnyaka. Bjale ka boya gae. Ka goma ka romêla sebaka gore so tšeya ditaba, a ya. Bjale ditaba le tla botšá ke yêna tša mo e be ke mo rumilê. Ka tšana tšewe banakômê.

1076 O ka re botšá monna wa ga Malesa. A êma, ba re aowa, no bolabola o dutší fase, ka gobane ke taba ya ka gae. Go êma ke ge re le kgorong. A dula fase, a thôma go bolabola a dutší. Ke nnete babina nku, o ile, a nthoma a re ko botšá mosadi gore o wa mo nyaka. Ka ya ka bolabola ka ôna mokwa owe. Bjale phetolo ya mosadi a re sepela o mmotšô a ã makhutšwe a yo khutšá, a ke sa mo nyaka. Ka re molato keng? A re monna ke lehuhudi, ke sejato, o ja ka pitšá. A re yêna a lêmala go šeba ka motlopi nama ya yôna e se gôna. Sepela o mmotšé a ke sa mo nyaka. Ke moka.

390 1077 Mmaló! re tla tlhala ke basadi ka baka la bohoba. Morogô go sola mosadi goba ke wa nama le morogô wa matlhare ke modirô wa mosadi. Bjale o tšeya ke mang? Aowa, a tšee ke motho; bjale wêna no homola, o tla mmôna motho yo a mo forago. Monna a gana go kwa mowe, bjale o tla lefêla ke mang? A re batswadi ba swanetše go ntefêla. Aretse, monna a šupiwi sefate.

1078 Le se ke la bolabola ka mokgwa owe, nna kgopolo yaka e be ke nyaka gore ba mphe mesebjana yaka. Le rena re bolabola ka mokgwa owe. A go rumiwe sebaka sa go ba botšá gore monna a nkgago o nkgá le sa gagwe. Ba goma ba roma Phupu gore sepela o ba botšé monna a nkgago o nkgá le sa gagvê. A ya a ba botšá lentšú lewe, ba re di a kwala, re sa botšana. Re tla le fetola.

1079 A botšá ba gabo ba atla ba kgobakana mowe lapang la bo motlhadi. Makellô a re ke bôna kgaitšedi yaka, o re a sa nyaka go boêla monneng. Bjale ge re butšíša molato gore keng, o re sejagobe a ke se nyake. Ngwana o wa kwala, o ja gobe kang? Aowa, go ka bolabola yêna mosadi ka noši.

391 1080 Mpaoo a thôma go bolabola a re ke nnete, monna yowe a ke sa mo nyaka. Lebaka ke le: monna ke nnete ke lehuhudi, a bolaya kgogo o fo ja a nnoši goba o tšo kobêla sekobêla molaô ke ôna. Bjale motho wa mohuta owe nna a ke kwane naê. Ditlhaa a di kwe, ke yêna a nnoši, le rena re a di kwa. Molato wa ntshe ke onowe, e ngwê yôna ga e gôna.

1081 Ngwana o wa kwala, go riale e le Motala Mongaale. Bjale dikgomo tša gagwê yêna mong o dutši natsô. Ge go na le selo le ka mo fa, a tšamê a di bôna. Balang dilo tše e lego tšagwê kamoka re di tsebe. Sa pele ke malošo a mothepa le yêna ke mašelang a matlhano. Ya go re tsibiša ke ponto. Motlhang a phôphêlwago maduma setlhano sa mašelang, sa go bula kgôrô setlhano, melomo ya rena ponto, kgati ya dikgomo setlhano sa mašelang, mphaka lefakorong, selêpê setlhano sa mašelang, go tswalla kgôrô setlhano sa mašelang le pudi ya kgatalapa. Ke moka dilô tša gagwe tšewe re di tsebago.

392 1082 Babadi ba ka re botša gore dilo tšewe kamoka ke bokae. Ba re ke ponto tše pedi di nago le sekhušumane le seke le pudi. Dilwana tšewe a di dikae le ka ntšha la mo fa, go bolabola go a tshwenya ka gobane ge le ka leta gore a bônê ke mothoka wa gagwe, go tla tšeya lebaka.

1083 Makello a re ke nayô, aowa go lukile, aretse, go na le mogongwe le go šilego, ka gobane ba re moji ga bale. Aowa, ke nnete ke tšana tšewe fêla. Ba roma Maganong gore sepela o ba botšê rena re šitile ke ngwana, a tlê a tšee dilo tša gagwê. A ya a ba botša bjale ba re ka moswana re atla, o ba botšê.

1084 Ba itšei ka moswana re atla. Aowa, ba fitlha. Ba ga Moeng ba roma motho gore a ba botše ba tlile. A ya a fitlhetša mantšu awe, le bôna ba dula kgorong ba lebana nabô. Re botšeng dilô tša lena. Ba thôma, ke mabotšo setlhano, di a kwala, ya go le tsibiša ponto, di a kwala, ke pudi ya le tlabêla, mowe ga go kwale, e be le leboga bjala bja tthaana. Maduma ke setlhano, di a kwala, melomo ya batswadi ke ponto, di a kwala,

K34/82

96

392 go bula kgôrô le go tswalla ke lesome. Di a kwala. Thoko ya motšoko sekhušumane. Kgati, mphaka, selêpê kamoka ke lesome le lefakorong le pudi ya kgatalapa. Ke moka ke tšôna dilo tša rena tšewe. Ba ntšha ba ba fa ponto tše pedi di nago le lesome le mašelang a manê le seke. Tšatši lela ga ra bala gabotse. Molato wa fêla o etla mowe. Khašane a šala le bohoba bja gagwe.

Tema ya 18 Molato o fo reriwa ka segae, kantie le go ya kgorong.

1085 Lehu le a tshwenya, le re bontšha mašako. Monna o tšeya mosadi, bjale ka moragô a hwa, a šîêla mosadi wa gagwê motlhakô. Molaô wa mosadi wa go hwêla ke monna o swanetše go lla sellô sa monna wa gagwe. Go lla sellô ke go ilêla dilo, go fitlhêla a tloša meriri ya mafello. Ka moragô ga mowe, gôna a ka kgôna go epônêla. Ge go na le yo mongwe yowe a mo lebanego o mmeula meriri ka selo, ke yêna motho yowe a swanetšego go dula naê.

393

1086 Ge a ka taboga molaô owe, a phakiša a ima, molato ôna ga o gôna, fêla ba tla mo êpa ka gore o be a sa mo nyake. O akêla ge monna wa gagwe a hwile. Ge motho a nyaka go lifiša mosinyi, go rata gore wa hwetšana a mo lebane, le gôna a re go lifiša mosinyi a dulê le mosadi. Go lebana gabotse ke bana ba mosadi, eseng bana ba pôô. Bana ba pôô a kgone go lifiša, ka baka la lephekô le, lapa a le ji lengwê.

Temana ya 1. Go likiša go lifiša motlhôlôgadi.

1087 Bjale ka monna yo Maphowase Mohlabe, ke morwa wa Makgolomele. Burwane le Makgolomele ke bana ba mosadi. Bjale mogolo ke Burwane, moratho ke Makgolomele. Bjale mogolo a tšeya mosadi, a bâlêga Maphowase. Moratho le yêna a tšeya, a belêga Buřwane. Ke Burwane ka gobane ge bana ba mosadi ba ka ba le bana ba pele ba batlhankana, ba ba rêla maina a bôna.

394 Wa mogolo ba mo rêla la papagô bôna, bjale ngwana wa moratho ba mo rêla leina la mogolo wa papagê.

1088 Bjale ke moka ba ile ka malapa a bôna. Maphowase a gola a tšeya mosadi, wa moratho ngwana le yêna a tšeya mosadi yo Magaingwana. Mosadi yo o ile a mo tšeya ka dikgomo tša kgaitšedi. Ka molaô yola ge a bôna mosadi wa yola o re mogatšaka, yola le yêna o bjale. Ke nnete ge ba riale. Bjale batswadi ba Burwane ba ahwa, ele gore monna o hwa a šile mosadi wa bobedi Lekwadu. Morwa a šala a dutšî le mogatša papagwê ga mmôgô le mosadi wa gagwê.

395 1089 Go ya ka merutla a se go tšwana. Makgolomele o ile a fapana le mogolo ka baka la gore o be a rôbala le basadi ba mogolo. Bjale ba palakana yo mongwê a dula ga wa gagwê mmoto. Ke mowe ba rego go ya ka morutla a se go tšwana. Re hwetšana seêma se sengwê sa gore konanang tša go ja, taba mpe le botšanê. Aowaa, ge batho ba ile ka morutla, ba kwana, le tša go ja ba bitšetsana. Bjale batswadi ba Burwane ba hwile ba dutšî go wa bôna mmoto.

1090 Ka moragô ga mengwaganyana, Burwanâ a hwa. Bjale basadi ba šala ba le ba babedi, aowaa, ba dula ba lla sellô sa mohu. Ba dira bjala bja meriri ya pele, ba kêra meriri. Meriri ya moragô e tšeya lebaka le letelele. Maphowase a namêla a ya makgoweng.

1091 Motlhôlôgadi a šala a ima, ba re ge ba dira bjala bja meriri ya mafellô, ya ba o ethwele. Ba mmutšita gore o imišitše ke mang, a re ke Maranrane Mohlabe. Monna yowe ke wa kgole le kgôrô ewe, a dupelane nabô. Ke mang yo a tlogo rêra molato, aowaa, ga gôna, ditaba di swanetše go êmêla Maphowase, go riale ke Lekwadu. Gwa ba bjale.

396 1092 Lekwadu a tiya ngwakô wa gagwê, ka moragô ga bjala bja meriri ya mafellô. A re go yola o tla aga la gago legora ka baka la gore e sale yo monyana, a tšîlêga, a bôna gore ke boêlê batswading baka. Yaba ka ôna ngwaga owe go na le tlala.

K34/82

98

396 A ya dula lapeng la mmagwê, mmagwe a tlhaka le moredie, tlala ya feta. Mmagwe e be e le mmopi wa dipitša, ba tsama ba rekiša tsôna.

Temana ya 2 Go boya ga Maphowase gae.

1093 Ka gobane o be a dula go wa gagwe mmoto, a fitlha a robala. Lekwadu a re go kwa gore o buile, a mo tsogella e sale gosasa, go mo anêgêla ditaba tša mosadi yola. Yaba ka lebaka lewe batswadi ba mosadi ba teile ngwakô wa moredi wa bôna, ba mo agêla wa gagwe ngwakô kantlê ga legora la bôna.

1094 Ge a ukwile ditaba tše, a di kukêla godimu kantle le go thôma a butšišetša go banna ba bangwê. Tša êta ke namagadi go ya leweng ke ga tsôna. Bjale ba leloko la kgôrô ewe, monna e fo bôa yêna le batlhôlôgadi, a agišane le Nyatha Raganya. Bjale ba lukiša letšatši la go bitša mosadi, ge a gana. monna yola wa go mo imiša o swanetše go lefa molato wa mpa, ka moragô ga mowe a nyale.

397

1095 Ba lokolokana, ba ya mowe motseng wa ga Mongaale ba fitlha ba dula mowe. Ba re go bôna, re nyaka mosadi yo, gore a boê gae. Bjale batswadi ba re šowe, yêna ka nnoši a re ge monna yo a nthata o tla fo tla gana mo. Go boêla kowa a ke sa boêla. Gôna ge o bolabola ka mokgwa owe, o dirêla monna yo a go forago molato. A re ga go na taba, o tla no lefa. A ke tsebe gore monna waka o tsugile, yowe a tla rego go mo lifiša a tšeya dikgomo.

1096 Dikgomo tšewe ge a le file di tla ya di jêlwa lapeng la ngwana mang, ka gobane mmatswala o hwile ga mmôgô le monna waka? Monna a se sa tseba gore a ka bolabolang, a bôna gabotse gore mosadi yo Lekwadu o mo iša ka leweng. O bitša mosadi fêla gore o dula mowe ka ngwakong wa gagwê, o re a ka se ke a ya. O re yêna motlabo yowe o tla fo tla a bônana naê, gôna mowe a yo mmeyago. Ke nnete ditaba di boima, a ka se ke a di kgôna. A se ke a ba botša gore le mphentše, a re go bôna le šale le b

397 bolabola le moredi wa lena, ke tla boya, le tle le mpotše nnete.

398 1097 Go be go na le bjala, ba napa ba ba kôna, ba tloga, ba šala ba kakolêla bjala ba nwa. Ba dula ba lebeletše ge ba yo boya, ba se ke ba bôna motho. Ba kgôna go tlhotlha magôtlô, ba re go bôna mesela ba tšhaba. Ke moka ba napile ba tšhaba. Ka moragô ga lebaka le letelele, a tla, ba gopola gore o tletše ditaba tšela. Ba kwa a re ke tlilo bôna bana, aowaa, bana ba thabile. Ba ya ba mo nyakella bjala ba tla ba mo fa.

1098 Ditaba ka metlha di thôma di bolwabolwa ka gae go fitlhêla di fêla. Wa bôna di thoba, ke gore a ba kwane mo dipolabolong tša bôna ge ba kgobakane. Ke moka ke mafellô a ditaba tša tuma ya ll.

end s 859